

TESI DOCTORAL

REVOLUCIÓ I CONTRAREVOLUCIÓ A  
CATALUNYA DURANT EL TRIENNI LIBERAL  
(1820-1823)

volum II

Ramon Arnabat Mata



(110) BI 264395

1/3782586





*Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives*

*Universitat Pompeu Fabra*

**Tesi Doctoral**

**REVOLUCIÓ I CONTRAREVOLUCIÓ A**  
**CATALUNYA DURANT EL TRIENNI LIBERAL**  
**(1820-1823)**

**Ramon Arnabat Mata**

**Director Dr. Josep Fontana i Lázaro**

**volum II**

**1999**

(Res 1)

DPC

215

.A76

1999

# ÍNDIX

## Volum II

<b>VIII</b>	<b>DELS AIXECAMENTS A LA GUERRA CIVIL I</b>	
	<b>LA REGÈNCIA D'URGELL: ESTIU DE 1822</b>	1.067
<b>VIII.1</b>	<b>La conquesta de la Seu i la formació de Junta de Catalunya</b>	1.067
<b>VIII.2</b>	<b>La generalització de la guerra</b>	1.082
	VIII.2.1 La Catalunya Central: la lluita per Cardona i Vic	1.082
	VIII.2.2 L'ocupació de Puigcerdà i Solsona	1.110
	VIII.2.3 Les terres de Ponent: Balaguer capital reialista	1.123
	VIII.2.4 El nord-est: el control de la Garrotxa	1.137
	VIII.2.5 La Catalunya meridional: la batalla de Reus	1.146
<b>VIII.3</b>	<b>Les conseqüències del 7 de juliol a Catalunya</b>	1.162
<b>VIII.4</b>	<b>La Regència d'Urgell</b>	1.179
	VIII.4.1 Constitució i organització	1.179
	VIII.4.2 La Junta de Catalunya i les Juntes Corregimentals	1.199
	VIII.4.3 La divisió de la direcció contrarevolucionària	1.204
<b>VIII.5</b>	<b>La guerra civil</b>	1.220
<b>VIII.6</b>	<b>El debat a les Corts sobre la contrarevolució i l'antirevolució</b>	1.249
<b>IX</b>	<b>L'OFENSIVA LIBERAL A CATALUNYA: LA CAMPANYA</b>	
	<b>DE MINA: TARDOR DE 1822 I HIVERN DE 1823</b>	1.261
<b>IX.1</b>	<b>L'arribada de Mina a Catalunya</b>	1.261
	IX.1.1 Mina arriba a Lleida	1.261
	IX.1.2 Situació de Catalunya el setembre de 1822	1.266
	IX.1.3 Els conflictes entre moderats i exaltats	1.282
<b>IX.2</b>	<b>Els liberals catalans davant l'auge reialista</b>	1.291
	IX.2.1 Les propostes de les diputacions catalanes	1.291
	IX.2.2 Les dificultats econòmiques	1.304
	IX.2.3 El problema de les subsistències	1.319
<b>IX.3</b>	<b>Les Corts davant la guerra civil</b>	1.327
<b>IX.4</b>	<b>Les campanyes de l'exèrcit d'operacions a Catalunya</b>	1.344
	IX.4.1 La campanya de Manso a la Catalunya Meridional	1.344
	IX.4.2 La campanya de Roten a la Catalunya Central	1.354
	IX.4.3 La campanya de Milans i Llobera a Barcelona i Girona	1.356
	IX.4.4 La campanya de Mina: de Cervera a la Seu d'Urgell	1.364
<b>IX.5</b>	<b>L'expulsió de les partides reialistes de Catalunya</b>	1.379
	IX.5.1 Els darrers enfrontaments	1.379
	IX.5.2 Els problemes a la reraguarda constitucional	1.404
	IX.5.3 El refugi reialista al Departament dels Pirineus Orientals	1.410
<b>IX.6</b>	<b>La fi de la Regència d'Urgell i la divisió de la direcció</b>	
	<b>contrarevolucionària</b>	1.420
<b>IX.7</b>	<b>El Congrés de Verona i les potències europees</b>	1.434
	IX.7.1 La frontera francesa i l'exèrcit d'observació	1.434
	IX.7.2 El Congrés de Verona	1.440
	IX.7.3 La preparació de la intervenció i la resposta espanyola	1.447
<b>IX.8</b>	<b>Dels aixecaments reialistes a la invasió francesa</b>	
	<b>passant per la guerra civil</b>	1.463

<b>X</b>	<b>L'ENTRADA DE L'EXÈRCIT FRANCÈS I LA RESISTÈNCIA CONSTITUCIONAL, I LA RESTAURACIÓ DE L'ABSOLUTISME, PRIMAVERA DE 1823 - HIVERN DE 1824</b>	1.471
<b>X.1</b>	<b>Els preparatius de la invasió</b>	1.471
	XI.1.1 Les raons de la invasió francesa	1.471
	X.1.2 La preparació de la intendència i la formació de la Junta provisional	1.475
	X.1.3 L'estratègia del govern espanyol	1.484
<b>X.2</b>	<b>L'entrada de l'exèrcit francès</b>	1.500
	X.2.1 Angulema, la Junta, i la Regència del Reyno	1.500
	X.2.2 L'activitat de les Corts durant l'ocupació	1.515
<b>X.3</b>	<b>L'exèrcit francès a Catalunya i la resistència constitucional</b>	1.521
	X.3.1 L'entrada de Moncey a Catalunya	1.521
	X.3.2 La resistència constitucional	1.532
	X.3.3 La instauració dels nous poders reialistes	1.551
	X.3.4 La traïció de Manso i l'inici del fi	1.560
	X.3.5 La percepció de la derrota constitucional	1.584
<b>X.4</b>	<b>El retorn de l'absolutisme i la fi del Trienni</b>	1.596
	X.4.1 El restabliment dels ajuntaments pre-constitucionals	1.596
	X.4.2 Tornar a pagar delmes, impostos i allotjaments	1.600
	X.4.3 La repressió política i social	1.607
	X.4.4 Oposició i dificultats en la restauració de l'absolutisme	1.615
<b>XI</b>	<b>ANÀLISI DE LA CONTRAREVOLUCIÓ</b>	1.623
<b>XI.1</b>	<b>Els dirigents contrarevolucionaris</b>	1.623
<b>XI.2</b>	<b>Les formes d'enquadrament</b>	1.633
	XI.2.1 Les partides reialistes	1.633
	XI.2.2 Formes d'enrolament	1.637
	XI.2.3 Els sometents	1.644
	XI.2.4 Organització i actuació de les partides	1.647
<b>XI.3</b>	<b>La base social del reialisme</b>	1.649
	XI.3.1 La geografia del reialisme	1.649
	XI.3.1.1 Observacions preliminars	1.649
	XI.3.1.2 Les dades del "Cuaderno"	1.653
	XI.3.1.3 Les dades de les pensions	1.656
	XI.3.2 La base social	1.670
<b>XI.4</b>	<b>El debat sobre les raons</b>	1.675
	XI.4.1 Una visió historiogràfica	1.677
	XI.4.2 Una proposta per analitzar el reialisme: contrarevolució i antirevolució	1.687
	<b>CONCLUSIONS</b>	1.703
	<b>ANNEXOS</b>	1.725
	Annexos al capítol I	1.727
	Annexos al capítol II	1.751
	Annexos al capítol III	1.796
	Annexos al capítol IV	1.816
	Annexos al capítol V	1.834
	Annexos al capítol VI	1.845
	Annexos al capítol VII	1.857
	Annexos al capítol VIII	1.884
	Annexos al capítol IX	1.907
	Annexos al capítol X	1.943
	Annexos al capítol XI	1.964



<b>APÈNDIXS</b>	1.969
Apèndix 1	1.971
Apèndix 2	2.005
Apèndix 3	2.019
Apèndix 4	2.033
Apèndix 5	2.047
Apèndix 6	2.053
<b>FONTS I BIBLIOGRAFIA</b>	2.079
Arxius	2.081
Manuscrits inèdits	2.087
Diaris i setmanaris	2.088
Bibliografia	2.089

## ÍNDEX DE QUADRES I MAPES

### Volum II

#### Quadres

VIII.1	Enfrontaments militars, 1822-1823	1.222
VIII.2	Morts en acció de guerra i afusellats, 1822-1823	1.241
IX.1	Reialistes refugiats als Pirineus Orientals a finals de 1822	1.413
IX.2	Reialistes refugiats als Pirineus Orientals, març de 1823	1.418
X.1	Quart cos de l'exèrcit d'invasió francès comandat pel Mariscal Moncey	1.522
X.2	Comandants dels batallons de l'exèrcit reialista, abril 1823	1.524
X.3	L'ocupació de les principals viles i ciutats catalanes pels francesos, 1823	1.551
XI.1	Integrants de les Juntes reialistes, 1822-1823	1.624
XI.2	Caps de les partides reialistes, 1821-1823	1.626
XI.3	Reialistes fugits de les seves llars classificats per Partits, estiu de 1822	1.653
XI.4	Reialistes fugits de les seves llars classificats per pobles, estiu de 1822	1.654
XI.5	Pensions atorgades per reialistes morts per comarques	1.657
XI.6	Pensions atorgades per reialistes morts per Partits	1.662
XI.7	Pensions atorgades per reialistes morts per grups de municipis	1.668
XI.8	Reialistes fugitius, estiu-tardor 1822 per grups de municipis	1.669
XI.9	Composició social dels voluntaris reialistes de la Bisbal del Penedès	1.672

#### Mapes

VIII.1	Domini territorial reialistes i constitucionals l'estiu de 1822	1.221
IX.1	Partits judicials amb presència de partides reialistes, 1822-1823	1.279
IX.2	Campanyes de l'Exèrcit d'Operacions de Catalunya, 1822-1823	1.384
IX.3	Distribució comarcal del lloc de mort dels reialistes, 1822-1823	1.468
IX.4	Enfrontaments militars entre reialistes i constitucionals, 1822-1823	1.469
X.1	Ocupació francesa de Catalunya, primavera-estiu de 1823	1.550
XI.1	Procedència geogràfica dels caps de partides reialistes	1.629
XI.2	Pobles amb pensions per reialistes morts durant el Trienni	1.658
XI.3	Pensions per reialistes morts durant el Trienni per cada mil habitants	1.659
XI.4	Pensions per reialistes morts durant el Trienni per comarques	1.660
XI.5	Pensions per reialistes morts durant el Trienni per Partits judicials	1.661
XI.6	Creixement i decreixement de la població, 1787-1830 i 1830-1842	1.664
XI.7	Evolució demogràfica entre 1819 i 1842	1.665



## VIII DELS AIXECAMENTS A LA GUERRA CIVIL I LA REGÈNCIA D'URGELL: L'ESTIU DE 1822

### VIII.1 LA CONQUESTA DE LA SEU I LA FORMACIÓ DE LA JUNTA SUPERIOR PROVISIONAL DE CATALUNYA

Després de ser derrotats a Cervera, el Trapense, Romanillos, Romagosa i Miralles voltaren per les terres de Lleida. En conjunt agrupaven, com ja hem assenyalat, uns mil vuit-cents homes que seguiren ruta cap a Ponts (dia 10) i l'Alt Urgell<sup>1</sup>. L'objectiu d'aquestes partides era dirigir-se cap a la Seu d'Urgell, ja que com explicava el mateix Romagosa: *"necesitaba de un punto de apoyo, el cual fuese también el centro de sus operaciones, y con este objeto se dirigió a la Seo de Urgel uniéndosele otros Jefes de partidas Realistas"*<sup>2</sup>. L'exigència de la conquesta d'una plaça forta per instal·lar-hi una Regència provisional fou comunicada pel vescomte de Boisset a Mataflorida:

*"Los hombres se mueven más por hechos que por dichos; que aunque el plan merecía toda la aprobación en París, era preciso que además los sujetos encargados de su ejecución inspirasen confianza, para cuyo efecto era preciso el establecimiento de la Regencia en una plaza fuerte, y un General acreditado al frente de los realistas."*<sup>3</sup>

Balmaseda, secretari de Mataflorida a París, també comunicà al seu cap que aquesta era una condició prèvia que les autoritats franceses exigien per a donar més suport: *"hasta que sea tomada una fortaleza importante y establecida en ella la Regencia, no podrá lograr de aquellos ministros los recursos necesarios para llevar a efecto el plan"*<sup>4</sup>. I la fortalesa que presentava millors condicions era la de la Seu d'Urgell que, per la seva distància de les altres places fortes liberals, per la seva proximitat a la frontera i pel reduït nombre de defensors, la feia fàcilment assequible pels reialistes.

Torrijos calculava en 1.500 homes el conjunt de la força de Romanillos, el Trapense, Romagosa i Miralles que s'estaven a Ponts, Oliana i Peramola, mentre ell només disposava de 300 homes. Torrijos pensava que els reialistes intentarien concentrar

<sup>1</sup> AHMI, lligall 36, expedient 8 i 37, expedient 7. GOROSTIZA: *Cataluña...*, pàg.42, parla de 2.400 homes. Una visió resumida i reaccionària dels aixecaments reialistes l'estiu i la tardor de 1822, a Abel HUGO: *Histoire de la campagne d'Espagne en 1823*, París, 1824-1825, 2 vol, pàg.56-75.

<sup>2</sup> Carta de Joan Romagosa a Ferran VII, de 24 de setembre de 1824 (una còpia a l'AGMS-Expedient Personal).

<sup>3</sup> La correspondència entre el vescomte de Boisset amb Mataflorida a "Indice...", lligall 6, fol.142-143).

<sup>4</sup> Carta de 25 de juny de 1822 ("Indice...", lligall 5, fol.142v).

les seves forces a la Conca de Tremp, per tal d'unir-les a les de la Vall d'Aran, ja que tant el general Bellido com el comandant general del sisè districte li havien manat que es dirigís cap a Tremp a ajudar el coronel Perena i el baró de Carandolet. Torrijos finalment es mogué cap el Segrià i l'Urgell sobre Balaguer, Lleida i Tàrrrega. Però, com ja sabem, els reialistes canviaren la direcció del seu moviment, abandonaren la pressió sobre Lleida i la Conca de Tremp i es dirigiren cap a l'Alt Urgell. Torrijos s'assabentà més tard que els reialistes havien canviat de direcció, i "*Romagosa y Romanillos con sus partidas reunidas y aumentadas con los picaros de cada uno de los pueblos por donde pasan, y los dispersos de las otras facciones, han emprendido su marcha con dirección a la Seo de Urgel y Cerdaña*". Una notícia que confirmaven Lorenzo Cerezo i Ramon Galí, des de Manresa: "*el Trapense y Romagosa obran en combinación con Misas; que hay formado un plan de pasar a la Seo de Urgel, después a Vich y luego a Manresa*", i afegien que:

*"Que también se les asegura por sugetos fidedignos que los más de los pueblos de la alta montaña tienen organizados sus somatenes para los facciosos; que los inmediatos a Cardona los relevan cada 4 o 5 días mandándolos Jep dels Estany; que los nombran y pagan los mismos alcaldes y curas; habiendo llegado al descaro en algún pueblo de sortearlos por resistirse a comparecer los paisanos; que el pueblo de Ballmañà da al somatén 7 hombres, Pinós 4, Ardevol, Llovera, Su, Bargús, Clariana, Regué, y así muchos otros."*<sup>5</sup>

Torrijos intentà aturar la marxa dels reialistes i es desplaçà cap a Agramunt, però l'intent de Torrijos d'atacar per la reraguarda els reialistes que anaven cap a la Seu es veié frustrat perquè el cap militar de Catalunya envià un important contingent de tropa a Barcelona, on els enfrontaments entre moderats i exaltats eren cada cop més freqüents<sup>6</sup>. El 16 de juny el Cap polític de Barcelona, Vicente Sancho, publicava un ban per intentar controlar els exaltats en el qual es manava tancar la Tertúlia Patriòtica del convent dels Trinitaris descalços, "*y ni esta ni otra que se intente establecer, se abrirá sin mi conocimiento*", es prohibien les reunions de milicians sense autorització dels seus caps i se'ls hi prohibia d'anar amb l'uniforme fora de les hores de servei<sup>7</sup>. Torrijos rebé ordres del Comandant general de dirigir-se a Puigcerdà, i mostrà el seu desgrat amb una carta al Cap polític:

*"El Excmo. señor comandante general me ordena hoy que marche a Puigcerdá, y este movimiento, dejando al Trapense, Romagosa, Miralles y Romanillos en Pons, Oliana y Peramola, causará la ruina de este país.  
Por otra parte, estos cabecillas tienen fuerzas muy considerables y ocupan posiciones*

<sup>5</sup> Diario de Barcelona, núm.172 de 20 de juny de 1822, pàg.1.633.

<sup>6</sup> Vegeu la crítica a aquesta actuació a GOROSTIZA: Cataluña..., pàg.40-41.

<sup>7</sup> Diario de Barcelona, núm.170, de 17 de juny de 1822, pàg.1.601-1.602.

*ventajosísimas, lo que comparado con nuestra escasa fuerza, haría temerario el movimiento, y tanto más raro, cuando para solo guarnecer esta ciudad se dejan más fuerzas que yo mando con fortificaciones y mil formas que duplican las fuerzas y la potencia.”<sup>8</sup>*

Però, a més, un cop a Agramunt Torrijos va rebre notícies de Carrillo de Albornoz que es trobava assetjat a Berga i el mateix passava amb el coronel Fernández a Solsona: “*el estado de sitio o de asedio a que se hallan reducidas Solsona y Berga; el engrosamiento de las partidas de facciosos, que todos reunidos hacen fuerzas muy considerables, pues las cuentan de algunos miles*”, ja que “*todo el país está sublevado, y por consiguiente incomunicado en todas direcciones*”<sup>9</sup>. Torrijos sol·licità ajuda al coronel Bellido que s’estava a Lleida, al coronel Pedro Perena que s’estava a Camarassa i al capità Manuel Sesé que s’estava a Cervera. El dia 21 sortí Torrijos d’Agramunt en direcció a Solsona amb els reforços sol·licitats, enfrontant-se pel camí amb nombroses partides reialistes. L’endemà entrà a Solsona, on estava aquarterada una petita guarnició comandada pel coronel Manuel Fernández, assetjada des del dia 13 per Jep dels Estanys<sup>10</sup>. El dia 23 prosseguí la marxa fins a Berga obligant els sometents que voltaven per la comarca a retirar-se. Torrijos considerava aquest punt vital per a “*serenar este país que es el causante de los males que afligen a la patria*”<sup>11</sup>. Finalment, Torrijos s’instal·là a Cardona mantenint, també, nombroses topades amb partides reialistes. A Cardona arribaren 400 homes procedents de Berga, amb lo qual Torrijos reuní una força de mil cent homes<sup>12</sup>.

El 16 de juny els reialistes ocuparen la vila de la Seu (amb l’ajut de l’ajuntament i el Capítol) i prepararen l’assalt a la reduïda guarnició dels forts de la Seu. Mentre, els caps militars liberals intentaren oferir ajuda als militars assetjats als forts, i reuniren a Bellver de Cerdanya uns quatre-cents paisans que, junt a una companyia del resguard militar havien

---

<sup>8</sup> Cartes de Torrijos a Ruiz de Porras i Vicente Sancho amb data de 14 de juny de 1822, reproduïda a SAENZ DE VINIEGRA: *Vida ...*, pàg.106-111.

<sup>9</sup> Oficis de Torrijos a Manuel Sesé i José Bellido datats a Agramunt el 13 de juny de 1822 reproduït a SAENZ DE VINIEGRA: *Vida ...*, pàg.92-96 i 105-106.

<sup>10</sup> Documentació sobre aquesta entrada i les seves dificultats a l’AHM, Secció 2ª, Divisió 4ª, “GCFVII”. Vegeu també SEGRET: *Aportacions...*, pàg.161-162, i *Diario de Barcelona*, núm.179 de 28 de juny de 1822, pàg.1.704-1.705, que inclou la declaració de l’estat de setge pel governador Manuel Fernández amb data de 13 de juny de 1822.

<sup>11</sup> SAENZ DE VINIEGRA: *Vida ...*, pàg.87-96.

<sup>12</sup> Nota manuscrita de Torrijos datada a Cardona el 25 de juny de 1822 servada a l’AHPL, caixa 1.417.

d'anar a ajudar als encerclats<sup>13</sup>. Cent paisans i cent del resguard foren destinats a reforçar la tropa dels forts comandats pel coronel Josep Casas, mentre la resta dels tres-cents paisans dirigits pel coronel retirat Francesc Malavila distreia als reialistes per una altra banda. El pla no es va poder realitzar ja que el capità del resguard militar, Joan Calpe, boicotejà l'acció i es negà a entrar als forts amb els seus homes<sup>14</sup>. Els reialistes aconseguiren forces armes i diners d'Andorra, d'on cal recordar que el Bisbe d'Urgell era Co-Príncep

Pol de Quimbert apunta la hipòtesi que els reialistes subornessin tant a alguns oficials dels forts, com als responsables d'enviar reforços a la Seu<sup>15</sup>. I el mateix personatge apuntà una altra idea, en la qual ens sembla que barreja realitat i ficció a parts iguals, però que, en tot cas mostra els seriosos intents conspiratius de la contrarevolució a Catalunya. Es tracta d'un pla per ocupar Barcelona que consistiria en l'entrada de partides reialistes que serien acollides al convents de la ciutat i que comptarien amb la col·laboració dels generals Ruiz de Porras, el Governador de la Ciutadella, Santocildes, Fournas i Sarsfield, el Brigadier Miranda, el Major Ventura Mena i altres empleats públics. El mateix dia que esclatés la conspiració a Barcelona, els carmelites i els franciscans de Girona ferien esclatar un aldarull en aquesta ciutat que permetés l'entrada de la partida de Misses, i la de Mossèn Anton a Vic. Mentre, el baró d'Eroles baixaria de la Conca de Tremp a Barcelona i Josep Colomé "Mari", aixecaria el sometent del Vallès que cauria sobre Barcelona.

El dia 21 Romagosa i el Trapense al capdavant dels seus homes (uns 3.000, segons les fonts militars liberals i uns 1.500 segons les fonts reialistes, i uns 2.000 segons els nostres càlculs) entraren a la fortalesa que havia estat defensada per una reduïda guarnició de 150 homes<sup>16</sup>:

---

<sup>13</sup> Procedents dels pobles d'Anserall, Castellciutat, Adrall, Alins, Navins i la Seu (ofici de l'ajuntament de la Seu d'Urgell amb data de 13 de juny de 1822, AHMSU, caixa 184. En aquesta caixa hi ha abundant informació sobre els dies previs a la conquesta dels forts de la Seu).

<sup>14</sup> Carta de Joaquín Ruiz de Porras al Secretari d'Estat i Guerra, amb data de 29 de juny de 1822 (AHM, S2ª, D4ª, "GCFVII"). Vegeu GALLI: Memorias..., pàg.47-51.

<sup>15</sup> POL DE QUIMBERT: Testimonio....

<sup>16</sup> Informes de la Comandància Militar d'Osca al Ministeri de Guerra i del Cap Politic de Lleida al comandant militar de Catalunya, amb data de 24 i 27 de juny de 1822 respectivament (AHM, 2ªª, "GFVII", carpeta 2). Ruiz de Porras, basant-se en un informe del coronel Casas, comandant de Puigcerdà, diu que l'atac fou realitzat per 3.000 reialistes (AGM, 2ªª, "GFVII", carpeta 2). Vegeu, a més, l'expedient personal de Joan Romagosa i Jaume Junqué, tots dos a l'AGM-S; J.M.R.: Memorias..., vol.I, pàg.137-149, dóna la xifra de 1.850 reialistes (1.200 de Romagosa, 200 del Trapense, 150 de Badals, i 300 de Miralles). GALLI: Memorias..., pàg.47-51 i BAYO: Historia..., II, pàg.317-318, parlen de 5.000 reialistes i 80 soldats liberals (xifres que pequen per excés les primeres i per defecte les segones). L'ajuda dels eclesiàstics de la Seu als reialistes ha estat àmpliament documentada per FELIU: La clerecia..., pàg.134-149. Notícies al respecte en els informes tramesos pel comissari de policia de Prades al prefecte (21, 22 i 26 de juny) al lligall 4MP-260 de l'ADPO, on xifra entre 1.200 i 1.500 el nombre dels reialistes que assaltaren la fortalesa i en 150 el nombre de liberals que la defensaven i que

*“Hacían muchas escalas, habían intimidado la rendición del castillo de la Seo, habían mandado que se juntasen todos los hombres de veinte a cincuenta años de todos los alrededores, y habían resuelto hoy el asalto sin dar cuartel a nadie. De la Seo se habían alistado 200 hombres y 400 de Andorra, y se dice que recibieron de los refugiados en Francia 15.000 onzas de oro. Cuentan que el día 21 entraron en los castillos”<sup>17</sup>.*

La majoria de la guarnició que es rendí fou passada per les armes per ordre del Trapense, com manifesta Miraflores:

*“En Cataluña los cuerpos reunidos de Romagosa, Miralles, Romanillos, y el Trapense tomaron al asalto la plaza del Aseu [sic] de Urgel el 21 de junio de 1822, a cuyo asalto subió el Trapense el primero con un crucifijo en la mano, sacrificando a su fanatismo la infeliz y valiente guarnición del fuerte, sin más delito que defender el gobierno que existía a cuya cabeza se hallaba el Rey, y cuyo estado de violencia o libertad no le tocaba juzgar a un frayle trapense, por cuya barbarie fue pasada por las armas la guarnición, no en el calor del asalto sino en Olot a sangre fría”<sup>18</sup>.*

Segons Mataflorida *“después de nueve días de sitio se rindió por asalto las fortalezas de Urgel, quedó prisionero su guarnición, se tomó la artillería, seiscientos quintales de pólvora, balas, metralla, medio millón de cartuchos, y que se yo que otras cosas porque todavía no ha llegado el detalle que me ofrecen.”<sup>19</sup>*

Sorprèn que les tropes liberals aquarterades a Berga (uns 1.200 homes) no realitzessin cap moviment per a defensar la Seu<sup>20</sup>. Des de la Diana Constitucional de Reus es manifestava que *“se ha cometido un error cuyas consecuencias serán más trascendentales de lo que piensa, porque la Seo con sus fuertes será un punto de apoyo des de donde podrán hacer sus correrías con mayor seguridad, y siempre tendrán un camino seguro para retirarse hacia*

---

un cop fets presoners, diu, que foren tractats amb *“beaucoup de humanite”*. És per tant falsa la notícia que donen FERRER i altres: Historia..., II, pàg.53 i que recull sense comprovar COMELLAS: Los realistas..., pàg.92-93, que la fortalesa disposés d'una gran defensa. Vegeu la carta del cònsol de Barcelona amb data de 28 de juny de 1822 (AMAE, “Correspondance commerciale. Barcelone”, t.25, fol.77-78). Vegeu també Jesús Castells “La Regència d’Urgell al Dietari Monell”, dins Església d’Urgell, núm.152 (1986), pàg.5-7, pàg.5 per aquesta qüestió. Vegeu també la descripció que en fa POL DE QUIMBERT: Testimonio..., que estava pres als forts.

<sup>17</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.40, de 2 de juliol de 1822, pàg.2.

<sup>18</sup> MIRAFLORES: Apuntes..., pàg.152. GALLI: Memorias..., pàg.49, assenyala que malgrat les promeses a l'hora de rendir-se, *“cargóse con cadenas a los hombres, deshonróse a las mujeres, y ni aun los párvulos fueron devueltos a sus familias más que a fuerza de oro”*.

<sup>19</sup> Carta a Balmaseda amb data de 26 de juny de 1822. En una carta posterior de 13 de juliol quantificava la conquesta dels forts de la Seu: *“Haciendo prisionero a toda la guarnición, cogiendo quarenta y dos cañones de todos calibres, ocho morteros, toda clase de pertrechos de guerra, infinidad de cartuchos y más de seiscientos quintales de pólvora de que ya carecían los realistas”*, afegint que *“inmediatamente se destacó una columna de mil realistas que se dirigió contra otros tantos liberales que se hallaban en la Conca de Tremp y a pesar de tener caballería y mucha tropa de linea fueron desechos, muertos muchos y trajeron cuatrocientos prisioneros al castillo de Urgel”*.

<sup>20</sup> Vegeu la carta de l'oficial de policia de Prades al prefecte dels Pirineus Orientals amb data de 26 de juny de 1822 (ADPO, lligall 4MP-260). A començaments de juny la guarnició de la ciutat i el castell de la Seu era de 274 homes del regiment de Múrcia i 40 del de Tarragona (ofici de l'ajuntament de la Seu d'Urgell amb data d'1 de juny de 1822, AHMSU, caixa 184).

*Francia*<sup>21</sup>. Des de les mateixes pàgines es criticava al Cap polític Sancho i al Comandant general Ruiz de Porras per les seves contínues marxex i contramarxex que ningú entenia, i per estar obsessionats en perseguir el coronel Costa<sup>22</sup>. En una nota manuscrita i preparada per inserir-se al Semi-Semanario Ilerdense, però que no veié a la llum perquè el setmanari plegà abans, s'assenyalava la situació de l'exèrcit reialista a finals de juny després de la conquesta de la Seu:

*“Los efectivos faccionarios que anteriormente se denominaban de la fe y de la religión cristiana, han mutado ese noble timbre con el de voluntarios reales (sin duda les parecerá más análogo para continuar sus latrocinios y asesinatos), habiéndose nombrado comandante general y mariscal de campo al Cabecilla Romagosa, Brigadier al ladrón Romanillo, Coronel el tonto, bestia, y fátuo Miralles, y Capitán al cafre, el apóstata y malvado frayle de la Trapa, los que rehunidos con fuerza bastante tienen su cuartel general en la Seo de Urgel, ocupando también algunos pueblos de la Cerdaña, para, si van maldadas replegar la caravana hacia la montaña y meterse en el refugium belitrorum de la guaridas gavachas”<sup>23</sup>.*

La importància de dominar una plaça forta, com la de la Seu, que donava més operativitat als reialistes i ajudava a augmentar el seu nombre arreu de Catalunya, és ressaltada tant des de les files liberals<sup>24</sup>, com reialistes<sup>25</sup>. La ocupació dels forts de la Seu, com assenyala el Cap polític de Lleida, revifà els aixecaments reialistes:

*“Este lamentable suceso y de enormes consecuencias ya por lo que influye en el pays y por los acopios que habrán encontrado los rebeldes, [...]. Estas voces se han divulgado por el pays con la celeridad que se puede presumir en vista del malísimo sentido en que se halla, han acrecentado el mal, fomentándose la conmoción en términos que salen los hombres de estos pueblos inmediatos y vuelve a estar este Urgell lleno de rebeldes y la tierra de Poblet y Escaladey, sin que en esta Plaza haya fuerzas ni medios conocidos con que atajar el mal”<sup>26</sup>.*

El dia 22 els reialistes formaren una Junta Superior Provisional de Catalunya

---

<sup>21</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.40, de 2 de juliol de 1822, pàg.2.

<sup>22</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.35 i 41, de 21 de juny i 2 de juliol de 1822, pàg.4 i 3.

<sup>23</sup> AHCL, caixa 1.417.

<sup>24</sup> Vegeu GOROSTIZA: Cataluña..., pàg.43-44: “Desde este instante fecha el incremento y progresos de la revolución en Cataluña. Hasta entonces errantes, perseguidos y batidos los facciosos, debieron únicamente su existencia a su número, a las escasísimas fuerzas que se les oponían y particularmente a la fragosidad de sus montañas. [...]. Pero luego que se reunieron dentro de los muros de Urgel los principales conspiradores, y que instalaron la junta del principado, se regularizó de cierto modo la insurrección y se le dio otro carácter distinto del que había tenido”. BAYO: Historia..., II, pàg.318, assenyala que: “la posesión de aquella plaza fuerte, llenando las condiciones exigidas por el gobierno francés, para auxiliar abiertamente al realismo español, y dando a la insurrección un centro de operaciones, enriquecida por un parque numeroso, mudó la faz de la campaña en Cataluña”. El coronel Costa en canvi, deia que “por ahora no es caso de tratar de retomar la Seo de Urgel, hasta aniquilar las grandes Bandas” (COSTA: Reflexiones..., pàg.19). The Times, de 18 d'octubre de 1822, pàg.3: “la presa de la Seu d'Urgell se sentia de forma molt intensa en mig dels triomfs, perquè permetia als facciosos mantenir una posició tranquil·la”.

<sup>25</sup> Vegeu l'expedient personal de Joan Romagosa (AHM-S) i J.M.R.: Memorias..., I, pàg.131-145.

<sup>26</sup> Carta del Cap Polític de Lleida al Comandant militar d'Osca, amb data de 27 de juny de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>, D4<sup>a</sup>, “GFVII”, carpeta 2). Vegeu també l'acta del Consell d'Estat de 21 de desembre de 1822 (AHN, Estado, llibre 26).



integrada per Paladio Durán (advocat), Julià Ramos (canonge), Joan Juer (militar), i dos comerciants de la Seu: Ramon Noguer i Guillem Bons, *“para sacrificar todos sus desvelos en defensa de nuestra sacrosanta Religión, de los derechos incontestables de nuestro amado y atribulado Rey el Sr. D. Fernando 7º (Q.D.G.) y de la verdadera libertad de nuestra patria cargada de las más crueles cadenas desde el día lamentable en que levantó nuevamente su cabeza la funesta y exterminadora Constitución”*<sup>27</sup>. Aquesta Junta Superior, a diferència de les anteriors amb seu a Cervera i Solsona, disposà d'un refugi segur durant força temps, tot i que patí moltes dificultats econòmiques<sup>28</sup>. La Junta s'amplià ràpidament i restà formada pel Bisbe d'Urgell, Paladio Duran (advocat)<sup>29</sup> que n'era el vice-president, Manuel Sabater (canonge de la catedral d'Urgell), Josep M. Llopart i de Ron (hisendat de l'Urgell), Pere Abadia i Llorens (advocat de la Vall d'Aran); Julià Ramos (canonge de la Seu), i Manuel Millà. Més endavant (a mitjan mes de juliol) aquesta Junta *“penetrada de la urgentísima necesidad de aumentar el número de sus vocales para la más pronta expedición de los negocios que a cada momento cargaban sobre ella”*<sup>30</sup>, decidí augmentar el nombre de vocals i s'hi afegiren Joan Juer (oficial retirat), Domènec Caralt (hisendat de Mataró i coronel d'infanteria), Quirze Teixidor (beneficiat de Calella), Josep M. Fàbregas (rector i degà de Montblanc), Josep Jordà, Francesc Soler (tinent vicari general), Ramon Nogués (advocat, que feia de secretari) i José Antonio Nebra (advocat)<sup>31</sup>. La composició d'aquesta Junta, geogràficament escorada cap a la seva residència, l'Alt Urgell, mostra clarament quins eren els sectors dirigents de la contrarevolució a Catalunya, hisendats, militars, advocats i, sobretot, clergat de tota mena. La presidència requeia en el bisbe d'Urgell que, com assenyala Mataflorida, jugà un important paper en la contrarevolució:

*“Al influjo del Ilustrísimo Señor Obispo de Urgel se puede atribuir la pronta obediencia que la Junta Provisional de Cataluña y todos los Comandantes de las partidas de Realistas de la misma Provincia prestaron al Marqués de Mataflorida como representante de la augusta persona del Señor Don Fernando 7º, aún antes de publicada en Urgel la instalación de la Regencia. [...] Es constante que desde el 15 de Abril dirigía el Marqués de Mataflorida con sus instrucciones y órdenes las partidas de los Realistas de Cataluña; pero también lo es que el influjo del Señor Obispo de Urgel ayudó mucho a llevar adelante la defensa de la justa causa, y a evitar funestos resultados que deberian seguirse de la desconfianza que la conducta*

<sup>27</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.139.

<sup>28</sup> Vol.22, fol.355-360, dels PRFVII-APR. Vegeu també ESPOSICIÓN que hacen..., pàg.5-7

<sup>29</sup> Aquest advocat absolutista desenvolupà les tasques de jutge de vigilància del quarter general de la Regència a la Seu d'Urgell. Com a premi als seus serveis se'l nomenà Alcalde Major de Manresa un cop fou ocupada per les tropes reialistes i franceses el 3 de juny de 1823.

<sup>30</sup> RELACIÓN...Caralt, fol.7v.

<sup>31</sup> Tenim notícies que el 19 de desembre de 1822 aquesta Junta entrà a França per a refugiar-se (ADPO, 4MP, lligall 369).

*de Don Pedro Podio y de Don Jorge Bessieres inspiraron muy luego a la Junta Provincial de Cataluña, y aún a los Comandantes Realistas sobre la sinceridad de sus intenciones.*<sup>32</sup>

Aquesta Junta, segons Romagosa, havia de ser la que “*organizase todos los ramos y que dirigiese la opinión pública*”<sup>33</sup>. En un informe posterior de Mataflorida s’assenyala que la Junta catalana cuità “*del armamento, de recaudar las Contribuciones ordinarias, de repartir las extraordinarias, de vigilar y mantener el orden de la provincia, evaquar informes y tomar providencias sobre las quejas de varios pueblos contra algunas partidas*”<sup>34</sup>. En aquest sentit la Junta intentà d’organitzar el seu exèrcit, oficialment “*Ejército defensor de la ley de Dios y del Trono*”, i efectuà els nomenaments dels caps, i consolidà el dels seus oficials. Els principals caps reconeguts per les noves autoritats reialistes foren, Joan Romagosa, comandant de la primera divisió que restà a la Seu<sup>35</sup>; Badals “Romanillos”, comandant de la segona que s’establí a la Conca de Tremp; i Pau Miralles de la tercera, que actuà per la Cerdanya<sup>36</sup>. El govern de la fortalesa s’atorgà primer a Rafael Pol de Quimbert<sup>37</sup> i després al Trapense. Gorostiza, comentant aquests nomenaments, assenyala que “*se eligieron los demás oficiales a pluralidad de votos por todos y entre todos los soldados, siendo digno de admirar que hombres que proclamaban el despotismo, adoptasen medio tan popular y libre para darse jefes*”<sup>38</sup>. Immediatament es presentà a la Seu Bessieres amb un nomenament de Mataflorida i Valero per fer-se càrrec de les forces reialistes de Catalunya<sup>39</sup>, però els tres caps esmentats el refusaren, provocant una divisió en els caps reialistes: “*Bessieres habia dividido los ánimos para apoderarse del mando de los facciosos. [...]. En Urgell reinaba la discordia y los*

<sup>32</sup> “Indice...”, vol.7, fol.143.

<sup>33</sup> Carta de Romagosa ja citada (AGMS). Les dificultats econòmiques es poden comprovar al manuscrit de Joan ROMAGOSA: Año de 1822. Libro maestro en que están anotados todos los oficios de la Junta y comandantes de División subordinados al Señor D. Juan Rumagosa Comandante General aprobado por la Junta Suprema de todas las Tropas defensoras de la Ley de Dios y de los derechos de nuestro legítimo Soberano el Señor D. Fernando 7º. Rey de las Españas que Dios guarde; i la documentació de la Regència d’Urgell, servada a la Biblioteca Nacional, manuscrit núm.1861 i la servada als vol.22 i 23 dels PRFVII-APR.

<sup>34</sup> Informe de l’any 1824, demanant al rei que recompensés als seus membres, al vol.22, fol.335-360 dels PRFVII-APR.

<sup>35</sup> Una còpia de l’ofici de nomenament de Joan Romagosa i datat a la Seu el 22 de juny de 1822, a l’AGMS, Expedient Personal (aquest document ha estat reproduït per BOFARULL: Don Juan..., pàg.50).

<sup>36</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.139-141.

<sup>37</sup> Sobre aquest personatge vegeu el ms. Testimonio de dos exposiciones..., i la nota biogràfica de l’Apèndix 1.

<sup>38</sup> GOROSTIZA: Cataluña..., pàg.42.

<sup>39</sup> ESPOSICIÓN que hacen..., pàg.5.

*facciosos querían matarse unos con otros*<sup>40</sup>. Fou un revés important per la Junta instal·lada a Tolosa de la qual en formaven part l'arquebisbe de València, Mataflorida i Eguía.

A partir d'aquest moment, l'esforç dels reialistes se centrà en constituir un exèrcit regular i una administració de les zones ocupades, bàsicament la part nord-oriental de Catalunya. Els dirigents de la contrarevolució s'encarregaren d'escampar la notícia i la Junta Superior donà a conèixer la conquesta dels forts de la Seu i la seva constitució als pobles de la Cerdanya amb un ofici de 25 de juny de 1822<sup>41</sup>. La Junta demanava als pobles la reposició de les autoritats locals de 1819, el pagament de les contribucions endarrerides, la denúncia dels constitucionalistes exaltats, la destrucció de la placa de la Constitució i de qualsevol escrit que hi fes referència, i cridava a l'allistament dels homes d'entre 18 i 35 anys amb un sou d'una pesseta.

La Junta provisional reclamava als caps militars que *“se sirva mandar a todas las autoridades militares y politicas que reconozcan a esta Junta provisional por la primera autoridad politica y gubernativa de este Principado y que sea tratada con el correspondiente decoro”*<sup>42</sup>, i que obliguessin als pobles a retornar a abans del mes de març de 1820: restablint les autoritats municipals d'aquell moment, tornant a cobrar el delme sencer, però, com la mateixa Junta reconeixia, això hagués estat insuficient per a mantenir les tropes reialistes, ja que només dominaven plenament la Cerdanya i la Conca de Tremp, i això portà l'anònim reialista JMR a justificar l'exacció als liberals mitjançant el segrest de constitucionalistes i el pagament del rescat corresponent, tot i que reconeixia que algunes partides ho feien mal fet perquè robaven arreu i no tant sols als liberals: *“algunos aprovechándose de aquellas circunstancias, [...], robaban a quienes les daba la gana con el pretexto de ser constitucionales”*, el cert és que la mateixa Junta hagué de fer circular una nota als pobles (8 d'agost) separant-se del llatrocini<sup>43</sup>.

A començaments de juliol de 1822, José Podio Valero va ser nomenat nou cap de les forces reialistes de Catalunya per la Junta reialista a França, un fet que tornà a provocar força enrenou entre els caps catalans que mai reconegueren aquesta autoritat, tot i que subornà un grapat d'oficials<sup>44</sup>. Però, malgrat els intents de Valero d'apoderar-se de la direcció de la contrarevolució a Catalunya, Mataflorida i Fleires s'adonaren que sense un cap català

<sup>40</sup> POL DE QUIMBERT: *Testimonio...*,

<sup>41</sup> Reproduït sencer a l'Annex VIII.1 (POL DE QUIMBERT: *Testimonio...*).

<sup>42</sup> Carta de Joan Juer a Joan Romagosa, datada a la Seu d'Urgell el 26 de juny de 1822 (*Año de 1822...*, núm.46).

<sup>43</sup> J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.279-313, per la tasca d'aquesta Junta.

difícilment aconseguirien el suport dels reialistes catalans, per això hagueren d'atorgar més poder al baró d'Eroles, el qual substituï en el triumvirat de la contrarevolució a l'arquebisbe de València. Per això, quan Mataflorida envià a la Seu d'Urgell a Pedro José Podio Valero perquè es fes càrrec del comandament de les tropes reialistes, a més d'una important quantitat de diners per a mantenir les partides reialistes, li donà dues cartes dirigides a Creus i el baró d'Eroles proposant-los de formar junt a Mataflorida la Regència<sup>45</sup>. Proposta que ambdós acceptaren<sup>46</sup>. El baró d'Eroles, però, va escriure a Mataflorida dient-li que:

*“El ofrecer a la Nación el mismo régimen a que se atribuyen las desgracias de 1808 y 1820, me parece un medio capaz de enajenar muchos ánimos ... El ofrecer, pues, a los Españoles un Constitución fundada en sus antiguos fueros, usos, leyes y privilegios, adoptándolos a nuestras actuales luces y costumbres, juzgo que sea el lenguaje con que en el día conviene hablar a la Nación.”*<sup>47</sup>

Mataflorida contestà a Eroles:

*“Haciéndole ver que la proclama de la Regencia a la Nación debía ser sobre principios puramente monárquicos, [...] que no cabe en las facultades de la Regencia ofrecer una Constitución adaptada a nuestras actuales luces, sin incurrir en el mismo absurdo que las Cortes de Cádiz. Que su objeto debía limitarse a sacar al Rey de su cautiverio, y a la Nación de la anarquía, y que solo bajo estos principios podía continuar su empresa, a los que si no se conformaba no había nada de lo dicho en su invitación.”*<sup>48</sup>

Mesos més tard Mataflorida escriurà a Balmaseda, fent referència als intents francesos de modificar la Constitució espanyola que:

*“Bastaría preguntar a cualquiera de esos Señores si saben cual era la antigua Constitución de España, porque sino lo saben no se como podrán pensar en la reforma, yo siempre tendré por injusto e impolítico que hasta que el rey y la Nación estén en libertad, se hable de cartas, de reformas, ni de nada nuevo.”*<sup>49</sup>

José Valero perdé aviat la confiança de Mataflorida, informat de la seva actuació

---

<sup>44</sup> J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.293-313. També POL DE QUIMBERT: *Testimoni...*, .

<sup>45</sup> La correspondència entre Mataflorida i Pedro Podio a “Índice...”, lligall 7, fol.142v.-144). La correspondència entre Creus i Eroles amb Mataflorida a “Índice...”, lligall 12, fol.161-163)

<sup>46</sup> Cartes de Creus a Mataflorida amb dates de 9, 12 i 18 de juliol de 1822, i d'Eroles a Mataflorida amb data de 16 de juliol (“Índice...”, fol.161v.-162). Vegeu també J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.305-313.

<sup>47</sup> Carta d'Eroles a Mataflorida amb data de 16 de juliol de 1822 (“Índice...”, fol.162).

<sup>48</sup> “Índice...”, fol.162.

<sup>49</sup> Carta datada a Urgell el 13 de setembre de 1822, en una altra carta de 14 de setembre insistia: “la nación no quiere Constitución, ni Carta, ni novedad alguna por ahora; el carácter de sus habitantes es sistemático, y quieren sus antiguas costumbres”, i en una de 27 de setembre deia: “no se como pueden hacer creer a esta Corte que la Nación Española quiere la Constitución de Cádiz modificada o sin modificar quando ya han visto por los continuos movimientos de la Provincias y por la anarquía general que la Nación la detesta. ¿Como puede admitir enmienda una Constitución que solo se reduce a una palabra? Si esta existe no cabe enmienda, i se quita la Constitución de Cádiz perece y sobre la nada no hay que enmendar ni reformar.” (“Índice...”, XVIII, 9, 9, 10 i 13).

pel bisbe d'Urgell<sup>50</sup>. Mataflorida acusava a Valero de “*desmedida ambición y de su poca fidelidad en el manejo de intereses*”, sembla que aquest fet accelerà la seva arribada a Urgell. Des de la instal·lació de la Regència, l'enfrontament entre Mataflorida i Valero va anar augmentant, fins el punt que el primer li formà causa militar per intent “*de asesinar la Regencia de Urgel y enterrar a sus individuos en los fosos de sus castillos*”, per traïció al voler formar Regències alternatives, i per “*malversadores y estafadores de caudales públicos, en gravísimo perjuicio de la justa causa.*”<sup>51</sup>

Un dels principals problemes dels reialistes fou la divisió dels seus caps i dirigents. Eguía i Mataflorida estaven sempre a la grenya; Misses i Mossèn Anton estaven empipats amb la Junta i se'n separaren perquè no els havia atorgat el grau de Mariscal quan havien estat els primers en aixecar-se, i si que s'havia atorgat als altres caps que s'aixecaren més tard, com Romagosa i Badals. Ho reflecteix prou bé Pol de Quimbert:

*“Mataflorida tomando el xocolate desde Francia quería también mandar en Cataluña, y mientras que se acababa de bordar el brillante uniforme y la bandera envió a Urgell al llamado D. José Valero coronel secretario de la Junta Suprema del Reyno, cuyo nombre verdadero es D. Pablo Podio oficial de tesorería o contador de Palacio, se dio tan buenas mañas que en pocos días echó fuera del círculo a Creus, a Caralt, i a la misma Junta. Escribió a Mataflorida que era indispensable una cabeza visible para ponerse al frente de todos los facciosos; hizo que algunos de estos escribiesen al ministro pidiéndole por general y este que tenía toda la confianza en Valero noticioso por el mismo de la desunión que reinaba no tuvo dificultad para enviarle el título de Mariscal de Campo y General en Jefe. Valero con este título [...], comenzó a repartir luises y napoleones de oro entre los oficiales y se captó la voluntad de estos que casi todos eran unos descamisados echados de los regimientos por su mala conducta y se declaró enemigo de Eroles y de Creus, prendió a Caralt, [...]. [Mataflorida] que sin duda ignoraba el carácter catalán quiso ponerlo todo a la francesa pensando que lo mismo sería llegar a Urgell que la gente se vestiría y se disciplinaria a la francesa”*<sup>52</sup>.

Una altra topada es produí més endavant entre el Trapense i el Governador de la fortalesa Pol de Quimbert, arran que aquest darrer impedí que sortissin de la ciutadella els equipatges dels caps liberals presoners com pretenia el Trapense, i aquest l'amenaçà: “*me insultó diciéndome ladrón y otras cosas nada horrosas a mi carácter de Gobernador, aún me amenazó que me haría fusilar si le detenía el equipaje y los mulos que lo conducían*”<sup>53</sup>. Per la seva banda, la Junta Provincial de Catalunya es queixava a Romagosa de les pegues que continuament es posaven a la seva tasca, i li demanava que “*es indispensable que se sirva tomar una seria providencia para que nadie ponga trabas a la operación de la Junta*”, però que la

<sup>50</sup> Carta del bisbe d'Urgell a Mataflorida amb data de 29 de juliol de 1822 (“Índice...”, fol.143v.)

<sup>51</sup> “Índice...”, lligall 18, fol.171. Sobre la Regència i la divisió dins la direcció de la contrarevolució vegeu Antonio PIRALA: Historia de la Guerra Civil y de los partidos liberal y carlista. Tomo I. Desde la Regencia de Urgel hasta la dimisión de Zumalacarreui, Madrid, 1984, pàg.19-37.

<sup>52</sup> POL DE QUIMBERT: Testimonio...

<sup>53</sup> Carta datada a la Seu d'Urgell el 23 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.11).

*“acreditará en todo tiempo el singular amor con que se desvela por el real Servicio, pues hasta ahora no ha pasado ningún día en que no haya empleado a lo menos diez horas en sus operaciones que seguramente se han atrasado, porque a cada paso se les ha interrumpido, precisándola a suspender sus trabajos para atender a otros que habrán parecido más urgentes”<sup>54</sup>.*

Un altre problema pels reialistes era la manca de recursos econòmics, malgrat que, segons la Junta reialista catalana: *“en los dos meses de Julio y Agosto consiguieron tener encerradas todas las fuerzas constitucionales, y puesto un sitio formal en la plaza de Cardona; se vieron armados más de doce mil valientes, y en el mejor estado de defensa los fuertes de Urgel y ciudad de Balaguer.”<sup>55</sup>* Així Mataflorida, tot i alegrar-se per la conquesta de la Seu i les victòries de les partides reialistes, manifestava al seu secretari que *“no espero de París ni una peseta aunque se necesitan muchas para completar el plan y las medidas que he tomado sobre el partido de Urgel creó no produzcan las que necesitan, aunque dicen que aquel punto es bastante importante y alcanza mucho el cañón del castillo”<sup>56</sup>*. Els problemes de diners eren una constant a la contrarevolució tal i com assenyalava Mataflorida a Balmaseda: *“dice Vd. bien que nuestro tesoro ha de estar en el bolsillo de los liberales, ¿pero hasta poder llegar a recogerlos alejando la fuerza que lo impide y organizando y ampliando la que tenemos, como se sostienen los inmensos gastos que hay diarios?”<sup>57</sup>*. Malgrat els èxits de les tropes reialistes i la conquesta de la Seu els francesos continuaven sense abocar-hi masses calés, per això Mataflorida s'impacientava i decidí tirar endavant la seva Regència:

*“Estoy cansado del orgullo y embuste de los habitantes de este país [...]. Dejémonos de franceses: el Vizconde ni aún se ha dignado escribir y en el supuesto de no contar ya con ellos para nada he resuelto salir pronto de aquí y arreglar mis cosas para presentarme al frente y salga por donde quiera: las fuerzas realistas de Cataluña pasan hoy de trece mil hombres en el mejor orden aunque en partidas, y se está vistiendo y arreglando artillería, caballería e infantería de línea y no es razón dexar al rey por más tiempo en el infeliz estado en que se halla ya que no hay un demonio de un General que se ponga al frente hasta que se arregle un Ejército por cuyo caso no hace falta. Avisaré a Oni y al Sr. Fuentenebro el día que determine salir de aquí para que pueda pasar a incorporarse y*

---

<sup>54</sup> Carta signada per Joan Juer datada a la Seu d'Urgell el 27 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.25).

<sup>55</sup> EXPOSICIÓN que hacen..., pàg.5.

<sup>56</sup> Carta a Balmaseda amb data de 26 de juny de 1822. En una carta posterior de 13 de juliol quantificava la conquesta dels forts de la Seu: *“Haciendo prisionero a toda la guarnición, cogiendo quarenta y dos cañones de todos calibres, ocho morteros, toda clase de pertrechos de guerra, infinidad de cartuchos y más de seiscientos quintales de pólvora de que ya carecían los realistas”*, afegint que *“inmediatamente se destacó una columna de mil realistas que se dirigió contra otros tantos liberales que se hallaban en la Conca de Tremp y a pesar de tener caballería y mucha tropa de línea fueron desechos, muertos muchos y trajeron cuatrocientos prisioneros al castillo de Urgel”*.

<sup>57</sup> Carta amb data de 13 de juliol de 1822 (*“Índice...”*, XVIII,6).

*servir a la justa causa; pues estoy viendo que se pierde todo el tiempo que se gasta en contar con la Francia. de ningún cobarde se ha escrito nada y ya se me acabó la paciencia*<sup>58</sup>

La vida quotidiana dels reialistes dins la Seu planteja diversos problemes originats la majoria d'ells per les divergències entre els seus dirigents i la manca de recursos econòmics. El bisbe d'Urgell Bernardo, va escriure a Romagosa demanant-li que perdonés la vida als oficials liberals que havien rendit la fortalesa davant la pretensió d'alguns caps reialistes d'afusellar-los: *“la conservación de la vida de dichos oficiales que pido con cuantas instancias pueda hacerlo y quedará a V.S. mucha mayor gloria que la conquista misma de los fuertes”*<sup>59</sup>. El mateix dia el Bisbe, autoproclamant-se *“ángel de la paz”*, es tornava a dirigir a Romagosa, aquest cop demanant clemència en nom del rector de Montellà vers aquest poble *“por el partido que tomaron unos diez y ocho de aquella Villa de bajar con el coronel Casas hasta la ermita de la Presas”* justificant que hi anaren perquè *“los amenazó el tal Casas con pena de la vida sino iban todos a incorporarse con él, y pudiendo ir un número bien considerable solo fueron tan pocos por no exponerse a un insulto y se retiraron inmediatamente”*, i recordant-li que *“la benignidad hará amable la buena causa y el rigor tal vez hará exasperar los ánimos”*<sup>60</sup>. Pau Miralles fou l'encarregat de desplaçar-se fins a Montellà on, d'acord amb el rector i l'ajuntament, perdonà als que s'havien enrolat amb els liberals, tot i que els demanà que ara ho fessin amb els reialistes<sup>61</sup>. Menys caritatiu vers els presoners de guerra es mostrava Francesc Badals que preguntava a Romagosa què havia de fer amb els milicians presoners de Calaf: *“si quiere sentenciarse o tenerlos por ahora en algún castillo que en este caso los tendría yo en el castillo de Talarn, y si V.E. halla reparo en asesinarlos en esa puede enbiarmelos aquí que yo lo cumpliré inmediatamente que vea la sentencia firmada de esa Superior Junta”*<sup>62</sup>. A començaments de juliol el Bisbe d'Urgell tornava dirigir-se a Romagosa demanant clemència pels rectors Joan Balle, sagristà de la Catedral, i Francesc Lladós, fiscal de la cúria, ambdós presos per diferents motius<sup>63</sup>.

<sup>58</sup> “Índice...”, vol.7, fol.147.

<sup>59</sup> Carta datada a la Seu d'Urgell el 23 de juny de 1822, i transcrita al manuscrit AÑO de 1822. Libro maestro en que están anotados todos los oficios de la Junta y comandantes de división subordinados al Sr. D. Juan Romagosa, comandante general aprobado por la Junta Suprema de todas las tropas defensoras de la Ley de Dios, y de los demás derechos de nuestro legítimo soberano el Sr. D. Fernando 7º Rey de las Españas (Que Dios Guarde), núm.8.

<sup>60</sup> Carta datada a la Seu d'Urgell el dia 23 de juny de 1822, transcrita al manuscrit Año de 1822..., núm.9.

<sup>61</sup> Carta datada a la Montellà el dia 25 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.15).

<sup>62</sup> Carta datada a Tremp el dia 30 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.40).

<sup>63</sup> Carta datada a la Seu d'Urgell l'1 de juliol de 1822 (Año de 1822..., núm.49).

A finals de juny la Junta Provisional Provincial de Catalunya avisava a Romagosa que *“después de haber apurado todos los recursos para hallar los fondos necesarios al fin de socorrer la división de V.S. solamente ha podido recibir quatro mil reales de vellón efectivos”*<sup>64</sup>. La Junta demanava poder utilitzar les reserves de farina perquè *“le es sumamente imposible de poder suministrar al castillo la [h]arina que se la habia mandado y menos poder suministrar la Tropa, respecto no haber los paisanos del corregimiento trillado el trigo”*<sup>65</sup>. Les dificultats dels veïns de la Cerdanya per les tropelies dels soldats realistes resta prou clara en aquesta carta del batlle de Palafolls a Pol de Quimbert:

*“Las críticas circunstancias en que se hallan constituidos los habitantes de esta población por las continuas vejaciones que por parte de algunos Soldados de esta División realista han padecido, ha llamado la atención de este ayuntamiento el que no puede menos que recurrir a V.S. y poner en su conocimiento que no solo se han impuestos exorbitantes y desordenados, si que también han sacrificado familias enteras, llegando la estrema de forzar a mujeres; y sin reparar a la Autoridad de que estoy revestido, se han atrevido a exigirme una cantidad que escede a mi posibilidad. V.S. conoce los males que pueden redundar en perjuicio de la justa causa de la Religión y del Trono que defiende pues si los pueblos son sacrificados a la ambición de algunos particulares no pueden menos de tardar en decidirse por la derogación del sistema constitucional”*<sup>66</sup>.

El mes d'agost la Junta de Catalunya demanava als ajuntaments sota el seu domini que presentessin *“una nota de cuanto han exigido a sus respectivos Pueblos los Comandantes de Divisiones y Partidas Realistas por cualquiera motivo y razón que sea”*, per tal de *“conciliar en quanto lo sea posible el alivio de los Pueblos con las urgentisimas obligaciones del Real Erario y evitar al mismo tiempo toda desigualdad y vejación en las contribuciones que sean necesario exigirles”*<sup>67</sup>.

D'altres problemes més quotidians es donaren a l'hospital, tal i com esqueixava el seu responsable Manuel Aureli Gutiérrez a Romagosa: *“deseoso de que se eviten los males que así mismo causan los inobedientes [...], para cohibir a los enfermos a que no se les manden ni repitan el exceso que hoy se ha observado en alguno u otro que asociado de compañeros sanos ha hecho de la cama, mesa de juego, y juego prohibido como de suerte y azar.”*<sup>68</sup> També els pagesos de la Seu d'Urgell es queixaren a la Junta perquè els soldats *“les hurtan las [h]ortalizas”*<sup>69</sup>. Tampoc desaparegueren les idees liberals, així la família Pesqué fou

---

<sup>64</sup> Carta signada per Joan Juer, datada a la Seu d'Urgell a 25 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.18).

<sup>65</sup> Carta datada a la Seu d'Urgell el 29 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.36).

<sup>66</sup> Carta amb data de 6 de setembre 1822 (POL DE QUIMBERT: Testimonio...).

<sup>67</sup> Ordre signada a Urgell el 12 d'agost de 1822 per Jaume Creus, President, i Ramon Noguera, Secretari (Diario de Urgel, núm.24 d'1 de novembre de 1822, pàg.1-2).

<sup>68</sup> Carta datada a la Seu d'Urgell el dia 29 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.32).

<sup>69</sup> Carta del batlle de la Seu d'Urgell a Joan Romagosa, amb data de 28 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.58).



detinguda per ser milicians voluntaris “y haber proferido espresiones contra el partido realista y a favor de la Constitución”<sup>70</sup>.

---

<sup>70</sup> Carta de Joan Juer a Joan Romagosa, datada a la Seu d’Urgell l’1 i 2 de juliol de 1822 (Año de 1822..., núm.48 i 56).

## VIII.2. LA GENERALITZACIÓ DE LA GUERRA

### VIII.2.1 La Catalunya Central: la lluita per Cardona i Vic

La presència de Torrijos i Carrillo de Albornoz al Berguedà i al Solsonès a finals de juny va espantar els reialistes aquarterats a Sant Llorenç de Morunys comandats per Josep Corominas:

*“Las tropas de Cardona hayer tarde salieron por la parte de los llanos de Naves en donde quemaron muchas Casas y han hecho grandes atrocidades y esta mañana han entrado en Solsona, en donde se han reunido en número de unos mil trescientos, según la voz más comuna, y según se presume quieren subir a esta Villa para incendiarla y asesinarla por la grande irritación que tienen por ser esta tan entusiasmada contra ellos, pues Excmo. Señor: esta villa se halla con grande desconsuelo y aflicción al vernos que después de haver hecho tantos sacrificios por la defensa nos hallamos sin gente por no haber comparecido los pueblos o a lo menos muy pocos y a más D. José Busoms tampoco comparece y se halla en la Pobla, y le tenemos tres propios.”<sup>71</sup>*

Corominas es dirigí a Romagosa dient-li que no podien mantenir els presoners que tenien: *“pues parte de ellos han tomado las armas a nuestro favor, y la otra no hace nada más que cobrar los socorros de pan y etapa”<sup>72</sup>*. Finalment, Corominas es veié obligat a trametre els presoners a la Seu davant *“la grande alarma que en el mismo instante no hallamos por la parte de Cardona y Solsona que amenazan subir aquellos malvados contrarios que van quemando las casas de los llanos de Navés con grande furor”<sup>73</sup>*.

A finals de juny, el batlle d'Organyà manifestava a Romagosa que les notícies que tenien de Cardona indicaven que *“hay como de 600, a 700 enemigos que tienen unas 100 Acémilas con las que se ocupan en recoger las cosechas de aquel territorio [y] llevarlo a los fuertes”<sup>74</sup>*. Mentre, els homes de Jep dels Estanys i del frare Piquer intentaven amb 500 homes apoderar-se de Berga, però foren refusats pels *“escopeteros”<sup>75</sup>*. Tot i que arribaren municions a Sant Llorenç de Morunys, els reialistes se sentien amenaçats per tota arreu:

*“La parte de Solsona es la más peligrosa habiendo allí y Cardona una reunión de mil cuatrocientos hombres, la mitad tropa y la otra milicianos y gente de su partido que invadiendo los pueblos comarcanos van incendiando cuantos pueblos pasan. [...]. Amenazan su venida a esta villa de Berga los de Sallent con sus compañeros que se calculan de cinco a seiscientos, únicas partidas que se ven considerables en la Provincia, y aquí se debería poner todo resto para su exterminio o contener a lo menos no volver a perturbar el país conquistado*

<sup>71</sup> Carta datada el 30 de juny de 1822 (carta núm.37, Año de 1822...).

<sup>72</sup> Carta datada a Sant Llorenç de Morunys el dia 29 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.31).

<sup>73</sup> Carta datada a Sant Llorenç de Morunys el dia 29 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.35).

<sup>74</sup> Carta amb data de 30 de juny de 1822 (carta núm.83, Año de 1822...).

<sup>75</sup> Diario de Barcelona, núm.198, de 17 de juliol de 1822, pàg.1.911.

*que es todo lo restante*<sup>76</sup>.

Per millorar la situació es demanava que s'enviés més munició i tropes *“pues unidos los embiados con la gente del País que toda está decidida y resuelta a morir o vencer se harian progresos. Pues el terreno no espera más que armas y municiones y ausiliados de alguna partida disciplinada harian más ventajosos progresos”*<sup>77</sup>. Però aquest comandant reialista no tenia tant sols problemes amb els liberals, sinó que també en tenia amb Vilella i Bossoms que pretenien imposar contribucions a pobles sota el seu domini com la Pobra de Lillet o Bagà, des de Ripoll:

*“Los facciosos tienen allí su fábrica de armas, los hospitales de sus enfermos, y es el punto de apoyo de todas sus maniobras y el almacén de todos los robos de la mitad de Cataluña. Mientras ellos poseerán este punto y la Seo de Urgel no se les podrá dar un golpe fatal que los estermine de una vez; y así el gobierno debe procurar hacer un esfuerzo extraordinario para sacar a dichas poblaciones de su poder”*<sup>78</sup>.

Torrijos però no es decidí per atacar Sant Llorenç de Morunys i es plantejà de continuar la seva marxa fins a Puigcerdà per desallotjar els reialistes que ja ocupaven la Seu. Torrijos comptava amb la col·laboració del coronel Perena des de Tremp, de Carrillo de Albornoz des d'Oliana, i dels coronels Cerezo i Galí des de Manresa. Però, els reialistes, que ja dominaven la Seu s'estengueren ràpidament per la Cerdanya i l'Alt Urgell tornant a amenaçar la plana d'Urgell, i sublevant la Conca de Tremp *“cuyos habitantes, tan bárbaros como fieros, abrazando su partido, habian engrosando de un modo muy portentoso las facciones, y que a su ejemplo, sublevándose a la vez y por turno todos los pueblos, se constituían cada uno en otros tantos puntos de apoyo de los enemigos del Estado”*<sup>79</sup>. A més, la realitat de l'exèrcit deixava molt que desitjar, segons la descripció del mateix Torrijos:

*“Cuando se tiene que lidiar con todos los obstáculos que pueden presentarse en la guerra; cuando ningún recurso, sino las bayonetas y nuestro buen deseo nos acompaña; cuando todo el país está sublevado y de consiguiente carecemos de toda comunicación, parece que las grandes operaciones en vez de ser provechosas, no harian más que inutilizar la tropa, para cuando adoptándose un plan general y bien meditado haya de operarse militarmente. En tal caso, y en el más delicado y triste de no haber medios de subsistencia ni de parte de las tropas ni del país, las dificultades aumentan, los compromisos redoblan, y en doquier solo se mira la ruina del soldado sin utilidad de la patria. En este país no hay que comer ni a peso de oro. El*

---

<sup>76</sup> Carta del comandant militar reialista dels partits de Solsona, Sant Llorenç i Berga a Romagosa amb data de 2 de juliol de 1822 (carta núm.53, *Año de 1822...*).

<sup>77</sup> Carta del comandant militar reialista dels partits de Solsona, Sant Llorenç i Berga a Romagosa amb data de 2 de juliol de 1822 (carta núm.53, *Año de 1822...*).

<sup>78</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.59, de 16 d'agost de 1822, pàg.2.

<sup>79</sup> Carta datada a Cardona el 6 de juliol de 1822 de Torrijos a Ruíz de Porras reproduïda a SAENZ DE VINIEGRA: Vida ..., pàg.117-120.

*soldado carece del prest y el oficial de la paga. En muchas horas de contorno no hay donde pueda sacarse una ración de pan, ni cien duros para el socorro diario.*"<sup>80</sup>

Finalment, el 7 de juliol Torrijos deixà 200 dels seus homes a Cardona perquè defensessin aquesta important plaça<sup>81</sup>. Un cop Torrijos abandonà el Solsonès, Josep Corominas informava a Romagosa que:

*"Los enemigos de Solsona han pasado a Cardona y por ahora están quietos allí. De Solsona han seguido mucha gente a aquellos malvados soldados y milicianos, pues son más perversas las gentes de Solsona que los milicianos peores del Infierno pues han hecho estragos que [h]orrorizan y se cuenta entre ellos muchas mujeres y muy perversas y malas. Después de haber salido de Solsona los enemigos y llegó Busoms cuando ya habían entrado muchos somatenes y entonces ya no había peligro."*<sup>82</sup>

Torrijos anava reflexionant encertadament sobre el tipus de guerra que s'estava lliurant a Catalunya, però els seus caps no en feien cap cas. Per exemple assenyalava que la tàctica dels reialistes era la guerra de guerrilles: *"Ningún día nos esperan en posición alguna, pero de todas partes se nos hace fuego, y en todos los puntos debemos considerar a cuantos hombres hallamos como implacables enemigos"*, i que no es podia seguir amb la moderació per a fer-hi front, perquè *"la moderación, el consejo, la suavidad y hasta el disimulo se ha empleado, y nada alcanza a templar a estas gentes de condición agria, de carácter sanguinario y vengativo, y que, seducidos, creen alcanzar su salvación eterna por los medios más reprobados de la misma religión que pretenden defender"*. Per tot plegat continuava proposant:

*"Que rompiendo un movimiento ordenado y bien dispuesto, se fuese ganando y tranquilizando el país poco a poco, y reduciendo en todas direcciones a la montaña a los facciosos; [...]; pero para realizarlo se necesita que las secciones sean de fuerzas mucho más considerables, que lleven consigo dinero para que el soldado y oficial no carezca de nada, pues de otro modo, su espíritu y su entusiasmo, a fuerza de privaciones y miseria se abaten."*<sup>83</sup>

Els reialistes dominaven plenament el nord de Catalunya ocupant la Seu d'Urgell, Puigcerdà, Ripoll, Olot, Sant Llorenç de Morunys, Tremp i Balaguer, i les úniques avançades de l'exèrcit liberal eren els punts de Berga, Solsona, Vic i Cardona (vegeu el mapa VII.2). A més, Solsona i Berga caigueren a mans dels reialistes a començaments de juliol. Josep Montaner fou l'encarregat d'organitzar el poder reialista a la vila ocupada de Berga: *"nombrar Gobernador de la misma y su Partido y reponer las Justicias y*

---

<sup>80</sup> Carta de Torrijos al Comandant general datada a Solsona el 3 de juliol de 1822 reproduïda a SAENZ DE VINIEGRA: *Vida ...*, pàg.113-115.

<sup>81</sup> "Actes. Cardona. 1820-1823", sessió de 7 de juliol de 1822 (ADB, lligall 81, expedient 5).

<sup>82</sup> Carta amb data de 6 de juliol de 1822 (carta núm.88, *Año de 1822...*).

<sup>83</sup> Carta de Torrijos al Comandant general datada a Cardona el 6 de juliol de 1822 reproduïda a SAENZ DE VINIEGRA: *Vida ...*, pàg.117-120.

*tranquilidad de aquel país, durante cuyo encargo formó un batallón que se tituló Voluntarios de Cataluña*<sup>84</sup>; i Josep Bossoms es feu càrrec de Solsona. Mentre, la plaça de Cardona restava bloquejada de forma continuada des de mitjan mes de juliol<sup>85</sup>. Els reialistes mantenien el bloqueig gràcies als recursos que extreien de l'explotació de les salines que havien restat sota el seu control<sup>86</sup>. Fins i tot, a mitjan mes d'agost, una partida de 150 reialistes encapçalada per Josep Marcet "Bonic" ocupà la vila de Cardona (no pas els forts), saquejaren les cases de tres milicians, exigiren 400 parells d'espardenyes i 400 racions de pa, i s'emportaren dos presoners<sup>87</sup>. Per la seva banda, l'exèrcit liberal, en aquest cas, les tropes de Roten des de Manresa<sup>88</sup>, tingueren sempre molts problemes per facilitar els subministraments a la guarnició de Cardona<sup>89</sup>.

Al Bages els reialistes tombaven sense ser excessivament molestats: a començaments de juny entraven a Oristà, Perafita, Oló i Calaf, i a mitjans de mes es passejaven per Centelles, Artés i Caldes. Finalment, foren derrotats per una companyia de MNV i paisans voluntaris de Sallent, obligant-los a retirar-se fins a la serra de Calders<sup>90</sup>. A finals de juny els caps reialistes Andrés Roca de Guardiola de Berguedà, Santos de Santpedor i Simó Genera de Navarcles estaven preparant per ordre de Misses una nova insurrecció al Bages amb centre a Navarcles i Rocafort on reclutaren 200 homes. El dia 30 entraven a Oló, Fonelosa, Castellgalí, Guardiola de Berguedà, Sant Fruitós, Navarcles i Castellar, imposant contribucions en nom "*del Rey, de Dios y la Religión*"<sup>91</sup>. Mentre, a Berga, Jep dels Estanys, Montaner i Orriols reunien els sometents de la comarca amb la intenció d'atacar Sallent i Santpedor i ajudar a les partides del Bages<sup>92</sup>. Però les partides reialistes del Bages foren derrotades abans que poguessin rebre l'ajuda de les del Berguedà i es retiraren cap a Castellterçol on comptaven amb la col·laboració d'alguns regidors que els ajudaven a reclutar gent i armar-la<sup>93</sup>. L'ajuntament de Navarcles fou multat amb 16.000 rals per donar suport als reialistes, i més tard per Roten

<sup>84</sup> Expedient Personal (AGM-S, lligall M-3.772).

<sup>85</sup> J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.156-159 i 477-491.

<sup>86</sup> J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.178: "*Apoderados los realistas de las salinas, se valían del producto que estas les rendían para mantener su gente y vestirla sin necesidad de incomodar a los pueblos*".

<sup>87</sup> *Diana constitucional, política y mercantil*, núm.61 de 20 d'agost de 1822, pàg.2.

<sup>88</sup> Vegeu la nota biogràfica a l'Apèndix 1 i al *DBTL*, pàg.582-583.

<sup>89</sup> J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.182-185.

<sup>90</sup> Causaren sis morts als facciosos i feren presoners a dotze, segons l'informe del batlle de Sallent amb data de 17 de juny de 1822 (AHCM, lligall 62). Vegeu també GALLI: *Memorias...*, pàg.35-36.

<sup>91</sup> *Diario de Barcelona*, núm.185 i 186, de 4 i 5 de juliol de 1822, pàg.1759 i 1.767.

<sup>92</sup> *Diario de Barcelona*, núm.186, de 5 de juliol de 1822, pàg.1.767.

amb 80.000 rals o saqueig per formar sometents<sup>94</sup>. El Bruc també va ser multat amb 100 lliures per no avisar de la presència de reialistes a Esparreguera, i el de Cabrera amb 50 lliures pel mateix motiu<sup>95</sup>.

Tot i això, alguns pobles escaparen del control constitucional, així a finals de juny, el batlle constitucional de Torrella marxà del seu poble pels atacs dels reialistes i s'instal·là a Manresa, on continuà rebent proclames subversives<sup>96</sup>. A la mateixa capital es produïen diversos incidents provocats pels reialistes amb la intenció d'alterar l'ordre públic, que obligaren el coronel Cerezo a prohibir les processons nocturnes del Corpus per por a nous aldarulls<sup>97</sup>. Els reialistes havien aconseguit, de grat o per força, fer passaports signats en blanc per alguns batlles de la muntanya, cosa que els permetia de facilitar l'entrada d'espies a les ciutats i assabentar-se de les forces que hi havia. El temor a una invasió de la ciutat va moure el batlle Valentí Vallcendrera a dirigir-se a tots els veïns prevenint-los que si la ciutat era ocupada pels reialistes, aquests no farien distincions a l'hora de saquejar-la:

*“Combatran ab nostres interessos i vidas, esto es, robaran y cremaran nostres casas sense exclusió de las dels mateixos ciutadans, que hauran estat movil de la insinuada guerra civil, perquè en una revolució sanguinaria se acaloran los ánimos de manera que ab la borratxarea de rabia y benjansa no se fa distinció de colors y aixís es que no se respectaria lo partit servil, ni tampoch lo Constitucional, sino que tothom aspiraria a cambiar de sort, esto es lo pobre voldria esser rich, y lo que deu obehir voldria manar”<sup>98</sup>*

A mitjan mes de juliol Roten assumí la Comandància general de la primera línia d'operacions amb seu a Manresa. Un fet que coincidia, com anunciava el coronel Cerezo, amb l'aparició de diferents partides reialistes pels voltants de Manresa que tenien bloquejats els port de la Barata i dels Hostalets, que anaven *“exigiendo pagos a la fuerza según se figura, robando y maltratando a algunos ciudadanos y haciendo prestar juramento de defender al Rey, a Déu y Religión”*, i que pretenien aixecar el Partit comptant amb importants contactes a les viles de la comarca. Per tot plegat, manava als batlles del Partit que publicuessin de nou el ban de 27 de maig<sup>99</sup>, fent responsables *“a los Curas Párrocos y Ayuntamientos de los Pueblos si llega a tocarse a Somatén para auxiliar la facción, a cuyo*

---

<sup>93</sup> Diario de Barcelona, núm.186 i 195, de 5 i 14 de juliol de 1822, pàg.1.767 i 1.882.

<sup>94</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.60 de 18 d'agost de 1822, pàg.2, i J.M.R.: Memorias..., I, pàg.174-175.

<sup>95</sup> Diario de Barcelona, núm.191, 198, 204, de 10, 17 i 24 de juliol de 1822, pàg.1.815, 1.918 i 1.952.

<sup>96</sup> Per exemple amb data de 21 de juny de 1822 una signada amb les inicials F.J. de M.C.

<sup>97</sup> Ofici de Lorenzo Cerezo al batlle de Manresa amb dates de 4, 5, 10 de juny de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>98</sup> Reproduït per CORNET: “Valentí Vallcendrera...”, pàg.166.

*fin tomarán las medidas de precaución con la anticipación debida, evitando toda sorpresa, pues no se admitirá excusa alguna sobre el particular*<sup>100</sup>. A més, es decidí de fortificar la ciutat de Manresa<sup>101</sup>, i es donaren ordres als batlles dels pobles perquè paguessin les sortides de la MNV dels béns propis *“de los sugetos que se hallen, o se unan en lo sucesivo con los facciosos”* i aclarint *“que la exacción deberá principiar por los sugetos más pudientes que se hallen en aquel caso”*<sup>102</sup>. Però la situació no acabava d’arengar-se pels constitucionals, com mostra el fet que els oficials de la MNV de Berga s’haguessin d’expatriar a Manresa<sup>103</sup>. Així, mentre el 8 de juliol els facciosos tiraven la placa de la Constitució a Mura, Rocafort, Monistrol de Calders i altres pobles del voltant *“sin que hicieran otro daño en este pobre lugar”*, l’endemà dia 9 eren foragitats d’Artés pels miquelets del Partit comandats per Josep Viñas<sup>104</sup>.

Per intentar contrarestar l’augment de les partides reialistes, Cerezo y Galí publicaren un ban dirigit als batlles del Partit de Manresa però que es feu públic com una mena de manifest. En aquest document, a més de demanar la seva col·laboració activa en la persecució dels facciosos i les seves trames i en aturar la fugida dels indultats cap a les files reialistes, s’intentava desmuntar alguns dels fonaments ideològics dels reialistes que:

*“Para hacerlos ignorantes, induciéndoles a detestar y a hollar unas y otras, y aún a armarse rebeldes contra todas, el sendero más corto y seguro, es el de infundirles la idea, de que las leyes, que se les mandan observar, están en oposición con el bien y prosperidad ya particular, ya común; que son contrarias a las de la religión de sus padres, y por lo tanto injustas y que los encargados de su observancia son unos déspotas, unos malévolos e inhumanos. [...] No han perdonado cuantas raterías e imposturas les ha sugerido su criminal empeños para presentarlo a los ojos de los sencillos e incautos, como un Sistema hominoso, cruel, antireligioso e injusto, y a sus inmortales defensores y dignas autoridades por él constituidas como antropófagos, nerones y encarnizados enemigos.”*<sup>105</sup>

A continuació s’acusava al clergat d’estar al darrera:

*“Parece exceder los limites de la posibilidad, el que entre los profesores de una Religión tan santa como la nuestra se hallen, quienes abriguen veneno tan refinado en su corazón, y que en él tengan guarida y ejerzan su tiránico imperio las pasiones inicuas y destructoras de la tranquilidad pública. No obstante ello es así y tan cierto como lo son las fatales alteraciones, que va a sentir esta.”*

<sup>99</sup> Ban tornat a publicar a Manresa el 2 de juliol de 1822, i signat pel coronel Cerezo i el tinent coronel Galí, i tornat a publicar el 23 de juliol (AHCM, lligall 62).

<sup>100</sup> Ofici de Cerezo als batlles del Partit de Manresa amb data d’1 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>101</sup> Obres que s’hagueren d’aturar quinze dies més tard per la manca de fonts per a realitzar-les (ofici del batlle de Manresa amb data de 26 de juliol de 1822, a l’AHCM, lligall 62).

<sup>102</sup> Ofici del Cap polític amb data de 3 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>103</sup> Ofici del Cap polític al batlle de Manresa amb data de 7 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>104</sup> Oficis de Cerezo al batlle de Manresa amb dates de 8, 9, 11 i 13 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>105</sup> Ban amb data de 6 de juliol de 1822. Reproduït a l’Annex VIII.2 (AHCM, lligall 62).

I, finalment es demanava als batlles que descobrissin els veritables interessos dels reialistes:

*“Anúncieles V. por fin, el día feliz en que los pueblos ilustrados con las ventajas del actual régimen de gobierno acabarán de conocer sus derechos y sus verdaderos intereses, a pesar de los esfuerzos del fanatismo, y de las maquinaciones de esos falsos apóstoles, cuyo anhelo u objeto solo propendè a conservar abusos, que les aseguren su preponderancia, para con ellos abolir la Constitución, ejercer física y moralmente sobre sus semejantes un imperio que subyugue hasta sus pensamientos, tener así toda la influencia en el estado, y ser como en los tres últimos aciagos siglos los únicos árbitros de la conducta y bienes de todos los Ciudadanos.”*

Per la seva banda, Roten ordenava a l'ajuntament que netegés la plaça de Manresa de persones sospitoses, és a dir, *“hacer salir inmediatamente de esta Ciudad y su distrito a todos los pobres que no sean naturales de ella”*:

*“De algunos días a esta parte se observa que una multitud de Mujeres cargadas de muchachos que no son de esta ciudad ni de su partido vagan por las calles mendigando. En los años de sequedad que han precedido la parte de los habitantes de Urgel se han esparcido por las Poblaciones grandes de Cataluña a mendigar con sus mujeres e hijos y de aquella parte y demás puntos sublevados, según informes que he tomado, proceden los pobres que en la actualidad hay en esta Ciudad, y no viniendo acompañadas de sus maridos se infiere claramente que estos están con los facciosos. La permanencia de estas mugeres en la Población y en las demás ocupadas por las tropas Nacionales favorece el espionage y además fomenta la facción, pues descargados del peso de sus familias se dedican sin el más leve cuidado que los distraiga a todos los servicios que exigen de ellos, cuando por el contrario si las tubiesen en los Pueblos, su indigencia los llamaría continuamente a ellos y o desertarian totalmente o harían viages periódicos que disminuyendo la fuerza de las Gavillas, facilitaría a las tropas su exterminio.”<sup>106</sup>*

El habitants de Manresa tenien la sensació de trobar-se en una ciutat assetjada, i en aquest context cal entendre la disposició anterior de Roten, que també ordenà que als molins de la ciutat només es molgués gra dels i pels habitants de la ciutat, fent recollir alhora els queviures per a vuit dies, replegar tot el plom per fer bales, i traslladar l'hospital de les afores de la ciutat al convent de Sant Francesc, això sí: *“sin que estas providencias puedan agitar su espíritu ni causar alarmas tal vez maliciosas pues la prudencia y no ninguna urgencia presente es la que dicta estas prevenciones”<sup>107</sup>*. Per si de cas, el dia 24 Roten reconeixia que era *“posible que la temeridad y osadía de los facciosos les hiciese formar, bajo el pretexto de sostener la Sagrada Religión, que sus impuras bocas profana, el quimérico proyecto de atacar esta Ciudad con objeto de saciar la sed de robo de que se hallan poseídos”*, i per això demanava a tots els veïns que no fossin milicians i al forasters acollits a la ciutat *“que tengan formado el ánimo de oponerse con las armas a la invasión de la misma”* que s'apuntessin a

<sup>106</sup> Ban de Roten amb data de 19 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>107</sup> Ban de Roten amb data de 31 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).



l'ajuntament<sup>108</sup>. Un reconeixement que no feia més que constatar la realitat, ja que els reialistes havien aconseguit uns dies abans de provocar un incident entre joves, milicians i tropa<sup>109</sup>.

Els reialistes tornaran a treure el cap pel Bages a finals de juliol i el dia 21 ocuparen Balsareny comandats per Martinet que morí en l'acció, i on intentaren imposar una contribució de 800 pessetes per racions i 700 lliures per contribucions<sup>110</sup>. Posteriorment es dirigiren a Navarcles on reuniren uns 700 homes, però també en foren foragitats el dia 28, dirigint-se a continuació cap a Manresa provocant l'alarma en aquesta ciutat el dia 29<sup>111</sup>. Però, finalment, es dirigiren cap a Sallent on mantenien un setge dels del dia 26. La vila de Sallent s'havia convertit en un objectiu prioritari dels reialistes, restà encerclada per uns 1.400 reialistes, per això el Brigadier Roten manifestava que la seva situació era:

*“Algo apurada, pues la falta de viveres que no puedo introducir por carecer de fuerzas de que disponer como tengo ya hecho presente a V.E., y me temo que no siendo auxiliada pronto, pronto, tenga que sucumbir a la fuerza del Enemigo, el qual no da cuartel a ninguno de aquel Pueblo como lo pille desarmado. [...] El espíritu público de esta Ciudad se mantiene del mismo modo que el corto anterior, pero es a fuerza de mucho rigor, y de una extremada vigilancia, pues los muchos malos que existen dentro están muy prontos de verse imposibilitados de robar, y mucho más desde que se está reuniendo cuasi a nuestra vista el Somatén general de todo el Partido sin poderlo impedir.”<sup>112</sup>*

El dia 30 els reialistes que bloquejaven Sallent foren foragitats per les companyies patriòtiques del Partit de Manresa dirigides pel comandant Joan Carreras<sup>113</sup>. El dia 31 tornaren els reialistes cap a Manresa d'on altra volta foren refusats per la tropa i la Milícia retirant-se fins a Santpedor que es trobava *“indefenso, donde entraron por la tarde y permanecieron hasta la una de la madrugada del siguiente día, cometiendo los mayores escesos de asesinatos, robos y saqueo general, asegurándose ser 10 los paisanos muertos entre ellos una muger. Según carta fidedigna se calcula a 400 onzas en metálico lo que se han llevado a más de lo referido, siendo de advertir que han robado indistintamente a pesar de hallarse bien marcado el partido de serviles y liberales en dicha villa”*<sup>114</sup>. Els dies 3, 4 i 5 d'agost les partides reialistes amb uns 4.000 homes estigueren envoltant de nou Sallent però no aconseguiren entrar-hi perquè els seus

<sup>108</sup> Ban de Roten amb data de 24 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>109</sup> Ofici de Roten al batlle de Manresa amb data de 25 de juliol de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>110</sup> Diario de Barcelona, num.208, de 27 de juliol de 1822, pàg.1.984.

<sup>111</sup> Diario de Barcelona, núm.212 de 31 de juliol de 1822, pàg.2.021.

<sup>112</sup> Carta d'Antonio Roten a Ferraz, Manresa 29 d'agost de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”).

<sup>113</sup> Diario de Barcelona, núm.251 i 254 de 8 i 12 de setembre de 1822, pàg.2.406-2.407.

<sup>114</sup> Diario de Barcelona, núm.215 de 3 d'agost de 1822, pàg.2.043.

habitants resistiren fins l'arribada de tropa de reforç el dia 5<sup>115</sup>.

La constant presència de partides reialistes al voltant de Manresa provocà importants aldarulls entre la Milícia voluntària i els veïns acusats de reialistes. El 31 de juliol quan els reialistes s'aproximaren a Manresa amb la intenció d'ocupar la ciutat, una partida de milicians entrà a la casa de Manuel Subirana, i s'emportaren al seu fill Miquel Subirana acusant-lo de servil, i l'empresonaren oferint-li com alternativa de pagar 200 lliures o bé quatre anys de desterrament. Aquell mateix dia, diversos milicians encapçalats per Francesc Sala "rap"<sup>116</sup> atacaren a baionetades a Tomàs Carrió, colpejaren a altres veïns acusats de servils i fins saquejaren algunes de les seves cases: a Francesc Rabitxol, pagès, i la seva família, els feren agenollar i els colpejaren amb els fusells, a Rafael Soler, pagès, li saquejaren la casa i se l'hi emportaren les eines de treball, a Valentí Valls, li posaren l'escopeta al cor i l'amenaçaren dient-li "*futu servil de la yra de déu que ara mateix te foto una escopetada quiet trusejare las tripas*", a Ignasi Font, Ignasi Torras, Ignasi Carrió, Josep Soldadell, Francesc Amorós, tots ells amb fills a les files reialistes, se'ls obligà a donar les eines que tenien per fer-les servir en els treballs per reparar camins a Cardona<sup>117</sup>.

La veritat era que el mesos de juliol i agost Manresa es trobava en una situació real, encara que no declarada públicament, de setge per les nombroses partides reialistes que envoltaven la ciutat. D'acord amb aquesta situació, Roten dictà nombrosos bans i manà que els veïns que entreguessin les armes, pólvora, plom, bales i cartutxos que tinguessin, excepte els Milicians, el miquelets ("*Tiradores del Partido*") i el batalló de la Llei que s'havien ofert voluntàriament a la defensa de la ciutat, la companyia cívica anomenada de la Ronda, i els que es van presentar a l'allistament voluntari de finals de juliol<sup>118</sup>. En total s'apuntaren voluntàriament 89 veïns i 10 expatriats a Manresa<sup>119</sup>. Roten també es queixava de que les sortides de la MNV eren tan sovintejades que molts milicians tenien problemes de subsistència i això provocava el desànim en la MNV: "*si ven que mientras ellos se*

---

<sup>115</sup> Vegeu el relat dels fets realitzat per l'ajuntament de Sallent amb data de 7 d'agost de 1822, publicat al *Diario de Barcelona*, núm.234, de 22 d'agost de 1822, pàg.2.212-2.215.

<sup>116</sup> Francisco Sala i Amorós, era qualificat pels seus acusadors com "*uno de los constitucionales más malos y exaltados y que para llevar a efecto sus malvadas y diabólicas intenciones cometió todo género de robos, atropellamientos, e insultos contra los que eran tenidos por afectos al trono y al altar*" que entre altres coses digué "*que lo Rey era un lladre y que era un putero, y que era un cabró, y que quan ba pasar a Bàscara li aguesen futut quatre balas al cap y que era el home més dolent del món.*" Vegeu la nota següent.

<sup>117</sup> Extret dels informes presentats pels afectats a les autoritats reialistes el 9 de juny de 1824 (AHCM, carpeta "Crònica de la Ciutat. Tres Roures").

<sup>118</sup> Ban de Roten amb data d'1 d'agost de 1822 (AHCM, lligall 62). Es presentaren 45 fusells, 46 escopetes, 6 sabres, 3 pistoles i 33 baionetes (AHCM, carpeta "Crònica de la ciutat. Tres roures").

<sup>119</sup> Informe amb data de 2 d'agost de 1822 (AHCM, carpeta "Crònica de la ciutat. Tres roures").

encuentran defendiendo los hogares de sus conciudadanos (que tranquilos en sus casas sacan el fruto de su trabajo) sus esposas y sus hijos han de perecer de hambre”, per això manava que es fes un préstec obligatori de 10.000 duros per a mantenir la MNV i que aquest recaigués sobre els que no eren de la MNV, o de la seva defensa, o que havien marxat de la ciutat i que eren “zánganos dañosos que solo de carga sirven en la Sociedad, son los que antes que a otros deberá exigirseles este pequeño servicio”<sup>120</sup>. A més, Roten demanava vuitanta-sis mules per a realitzar transports militars, llits per la tropa del regiment de Canàries, la formació d’una Junta de Vigilància per controlar els moviments de persones, formada per militars i l’ajuntament, i d’una Junta Militar, formada pel Coronel Miguel de Cuevas, i els capitans Pere Muns i Valentí Oliveres que havia de controlar la defensa de la ciutat i a més cercar l’aprovisionament, ja que calien urgentment uns 100.000 bales i cartutxos per la tropa i la Milícia<sup>121</sup>.

El mes d’agost el Bages continuava ple de partides reialistes, com mostra el fet que el cap reialista Simó Putxerol pogués manar des de Navarcles a diversos pobles del voltant<sup>122</sup>, com Monistrol de Calders, que organitzessin el sometent:

*“Dintre el termini de 24 oras aber Rebut dit Ofisi tocaràn a Somatén y faran Comparexer tots els homens en Jeneral de 16 a 50 años ab Armas y sense Armas pero a la forsa las farà presentar a lo que farà comparèxer dit Somaten en esta de Navarcles a lo que V.M. se servirán pagarlos lo sucorro per vuyt Dias a lo que cumpliran dit ofisi ymediatament de aberlo Rebut Baix ka multa de dos sentas lliuras per Cada Individuo del Ajuntament.”*

Ordres que obeïren els ajuntaments convocant el poble, tal i com informava el batlle de Monistrol dient que sortiren “8 individuos para ir al somatén, pero estuvieron en el muy pocos días, porque en teniendo ocasión se retiraron otra vez a sus casas en las que han permanecido y todavía permanecen quietos sin que hayan seguido jamás a los facciosos. Lo que pongo en noticia de Vd. para que vea que este Somatén no fue más que por hallarse entonzes este pueblo dominado de los facciosos, y que fue a la fuerza y por pocos días.”<sup>123</sup>

Davant d’aquests fets Roten s’adreçà als batlles del Partit manant-los que no fessin cas sota pena de multa de l’ofici reialista que manava tocar a sometent: “previnch y mano

<sup>120</sup> Circular amb data de 2 d’agost de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>121</sup> Oficis de Roten amb dates de 8, 11 i 26 d’agost de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>122</sup> Sobre aquesta població vegeu FORTIÀ SOLÀ: Navarcles. Notes històriques, Manresa, 1910, que assenyala que en aquest municipi es formà una partida d’uns 70 homes (pàg.86), que tot fa pensar que acolliria, a més, homes dels pobles dels voltants com indica la nota que reproduïm.

<sup>123</sup> Informe del batlle de Monistrol de Calders al batlle d’Igualada amb data de 10 d’agost sobre els fets del dia 1 (AHCM, lligall 62). Mitjan mes de juliol el poble de Navarcles ja va ser multat amb 16.000 rals perquè havia mobilitzat seixanta reialistes (Diana constitucional, política y mercantil, núm.44, de 12 de juliol de 1822, pàg.4).

*terminantment a tots los Ajuntaments de est Partit que si per desgràcia sua donasen lo menor acens a aquell papé, y tocasen a Someten me deixaré caurer com lo llam sobre de sos pobles, y que seran saquejadas y cremadas quantas casas agian tingut part en la rebelió.”*<sup>124</sup>

Els reialistes continuaren actuant als voltants de Manresa que restà pràcticament aïllada, així entraren a Castellnou i a Balsareny i s'emportaren dues persones<sup>125</sup>.

Mentre, els reialistes que envoltaven Cardona tallaven l'aigua la nit del 26 al 27<sup>126</sup>. Però, a mitjan mes d'agost, Roten aconseguí desfer el setge de Cardona, provocant alhora una dispersió de les forces reialistes en petites partides i que molts reialistes tornessin a les seves cases:

*“De resultas de haber entrado las tropas en Cardona, se han dispersado enteramente mucha parte de los somatenes (facciosos) de modo que por todos los alrededores de Calaf, pasan continuamente, según escriben de dicha villa con fecha del 17, partidas que se dirigen a sus hogares; por lo mismo se presentaron también a aquella alcaldía 3 individuos para lograr al indulto”*<sup>127</sup>.

Algunes d'aquestes partides es dirigiren cap a les terres de Lleida i Tarragona, com la de Josep Marcet que el dia 10 apareixia a Calaf amb 150 homes, on saquejaren les cases de tres milicians i s'emportaren tres presoners, a més d'exigir 400 parells d'espardenyes, 400 racions de pa i la trompeta del pregoner. D'aquests, uns quaranta marxaren cap el Camp de Tarragona per Sant Martí Sesgayoles, i la resta cap a Pinós, on hi havia Benet Tristany amb 200 homes<sup>128</sup>. De fet, només Jep dels Estanys restà al voltant de Cardona, el pare Solà, Montaner i Buscallà se n'anaren:

*“Es imposible ponderar la insubordinación, miseria y descontento que reina entre los facciosos; que uno grita que hace 10 días que le han pagado; el otro insulta a su capitán y le dice que lo roba todo y ellos perecen; otro cuanto le mandan hacer centinela responde con los términos más indecentes, que no quiere ir, y el otro que desearía volver a su casa, pero que teme ser perseguido; de suerte que cada día se les disminuyen los medios de subsistir. Ellos han debastado todo el país por donde han transitado, y se oye con satisfacción, que los pueblos que no estaban en buen sentido, claman contra esas cuadrillas de bandidos.”*<sup>129</sup>

L'actitud combativa de Roten contrastava amb la que mantenia l'ajuntament de Manresa, al qual acusava de:

---

<sup>124</sup> Circular amb data de 2 d'agost de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>125</sup> Informe al batlle de Manresa amb data de 22 d'agost de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>126</sup> Diario de Barcelona, núm.215 de 3 d'agost de 1822, pàg.2.043.

<sup>127</sup> Diario de Barcelona, núm.226, de 14 d'agost de 1822, pàg.2.138-2.139.

<sup>128</sup> Diario de Barcelona, núm.226, de 14 d'agost de 1822, pàg.2.138-2.139.

<sup>129</sup> Diario de Barcelona, núm.229, de 17 d'agost de 1822, pàg.2.167. Encara el 24 d'agost el Diario de Barcelona, núm.236, pàg.2.229 deia: “Los de Gep dels Estanys desertan porque no les paga y dicen que tienen los brazos molidos por tanto trabajar en hacer sal, para tener con que sustentarse”.

*“La impunidad y moderantismo usado hasta el día hemos visto nos han conducido al desastroso estado en que nos hallamos; solo el rigor llevando a su debido cumplimiento las órdenes dictadas por el Gobierno paternal que nos rige, puede salvarnos de la horrorosa borrasca en que fluctuamos. Esas Gavillas de hombres desmoralizados que no aspiran más que al robo, destrucción y asesinato despreciaron con altanería los indultos con que nuestras autoridades superiores les invitaron por distintas veces, y la conmiseración para con tales fieras sería un delito el más criminal.”<sup>130</sup>*

Els atacs de Roten al batlle de Manresa no finalitzaren aquí, i a mitjan mes d'agost multà els membres del consistori amb 200 lliures a cada un, acusant-los d'haver-lo desobeït:

*“Ha contrariando mi disposición de tal modo que han hecho sentir el peso de las circunstancias a los vecinos que más dignos son de consideración, librando del castigo que merecen y yo les he impuesto a los egoistas o más bien enemigos de nuestras instituciones; Este proceder que da a conocer que las miras de esa corporación (que no me atrevo a llamar constitucional) son las de disputar y perjudicar a los Patriotas aliviando a los inicuos protectores de los facciosos.”<sup>131</sup>*

A finals d'agost era Malavila qui es desplaçava cap el Vallès i el Bages, entrant el dia 28 a Monistrol i atacant el 30 a Sallent<sup>132</sup>. Com que no pogueren entrar a Sallent, els reialistes saquejaren Santpedor: *“pueblo indefenso en el que cometieron los mayores excesos; pues saquearon todas las casas y mataron a 10 paisanos y a una mujer. También hicieron pagar una contribución de 128.000 reales y robaron las casas de todos los presbiteros”<sup>133</sup>*. Sallent estava patint un setge informal al llarg del mes d'agost per part de la partida de Josep Montaner que, un cop foragitada de les rodalies de Sallent, marxà cap el setge de Cardona a les ordres de José Valero, on es mantingué fins a finals de novembre, de fet el bloqueig oficial es mantingué des del 5 de setembre al 20 de novembre i en ell hi participà també la partida de Marià Vilella i Tomàs Costa<sup>134</sup>. Sallent va rebre nombroses escomeses de totes les partides reialistes que operaven al nord-est del Llobregat, així el 5 de setembre va ser atacada per la partida de Vilella i Costa, i la mateixa partida tornà a atacar aquesta vila el 13 de gener de 1823<sup>135</sup>.

El mes de setembre continuà al Bages amb la mateixa dinàmica, i finalment el dia 14 els reialistes es decidiren atacar Manresa que tenien envoltada des del mes d'agost, però foren refusats per la tropa i la Milícia. Referint-se a aquest atac, Roten es queixà

<sup>130</sup> Ofici de Roten amb data d'11 d'agost de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>131</sup> Ofici de Roten amb data de 16 de setembre de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>132</sup> Malavilla en el seu informe parla de 2.000 reialistes i 1.900 liberals, cosa que ens sembla exagerada per les dues parts (volum XXIV, fol.305-320, PRFVII-APR).

<sup>133</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.56, de 9 d'agost de 1822, pàg.3.

<sup>134</sup> Vegeu els expedients personals de Josep Montaner, Tomàs Costa i Marià Vilella a l'AGM-S, lligalls C-3661, M-3.772 i V-2611). A l'expedient de Marià Vilella s'hi llegeix: *“El cinco de Setiembre fue destinado por orden del Excmo. Señor Barón de Eroles al bloqueo de la Plaza de Cardona donde hostigó al enemigo por espacio de dos meses hasta verse obligado a levantar aquel sitio por una retirada penosa y con algún descalabro”*.<sup>o</sup>

<sup>135</sup> Vegeu el seu expedient personal de Tomàs Costa a l'AGM-S, lligall C-3661.

dels crits subversius que se sentiren aquell dia dins la ciutat, atribuint-los al fet que un gran nombre de veïns tenien parents amb els facciosos, motiu pel qual els considerava un perill constant, i ordenà la seva sortida de la ciutat:

*“Es indudable que las familias que habitan este recinto y sus arrabales y dependen de Individuos que se hallan en la facción han de ser las más interesadas en la prosperidad de aquellas de cuyo buen éxito están pendientes sus fortunas, y aún más su subsistencia, por lo que no puede omitir medio de darles auxilio y conocimiento de cuanto contra ellos y en favor del código sagrado se trabaje”*<sup>136</sup>

Roten, també es queixà que els reialistes es passegessin tranquil·lament per les hortes properes a la ciutat i parlessin amb els pagesos sense que aquests diguessin res, si bé entenia que no ho fessin els jornalers: *“no me ha sorprendido el Criminal proceder de los últimos atendida la coincidencia de ideas y sentimientos de los más, y del interés que les liga por parentesco o amistad.”*<sup>137</sup> Tot plegat donava a entendre que els reialistes mantenien una important activitat dins la ciutat, uns cops encoberta i altres pública, així per exemple el degà de la col·legiata, Andreu Corominas, continuava fent sermons anticonstitucionals, a la impremta de Martí Trullàs de Manresa s'imprimia la Profecia de Sant Vicens Ferrer que havia estat prohibida<sup>138</sup>, i a finals de setembre se celebrà una reunió de reialistes a la casa de Francesc Colomer<sup>139</sup>. El manteniment de l'estat de setge i la creixent despesa militar, provocà, com a d'altres ajuntaments catalans, enormes dificultats econòmiques a l'ajuntament de Manresa. Tot i així els cossos militars, especialment el regiment de Canàries, feren arribar múltiples queixes a les autoritats locals per la manca de subministraments<sup>140</sup>. A començaments de setembre els reialistes tornaven a encerclar Cardona i Roten abandonà Manresa per a dirigir-s'hi, però l'ocasió fou aprofitada pels reialistes per aproximar-se a la capital de Bages, tot i que foren refusats el dia 18<sup>141</sup>. A començaments d'octubre però encara voltava una partida de mig miler d'homes entre Manresa i Navarcles<sup>142</sup>.

A començaments de juliol, un cop ocupades Berga i Solsona, els únics obstacles

---

<sup>136</sup> Ofici de Roten amb data de 20 de setembre de 1822. L'ajuntament de Manresa ja havia dicta l'1 de setembre un ban amb unes normes molt rígides per obtenir una Carta de Permanència (AHCM, lligall 62).

<sup>137</sup> Ofici de Roten amb data de 21 d'agost de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>138</sup> Oficis de Roten amb dates de 19 i 25 d'agost, 13, 20 i 28 de setembre de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>139</sup> La reunió se celebrà el dia 26 de setembre i hi assistiren Joan Bover “seguet”, Josep Soler i Serra, Rafael Tarras, Lluís Balcells i Parera, Francesc Coloma, Joaquim Carns, Josep Gobianas, Tomàs Aragonès, Maurici Ballaró, Antoni Pius, Joaquim Suñer, Sebastià Solà “Teixidor” (ofici de Roten amb data de 28 de setembre de 1822 a l'AHCM, lligall 62).

<sup>140</sup> Oficis del batlle amb dates de 6, 7, 9 i 18 de setembre de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>141</sup> Diario de Barcelona, núm.259 i 261, de 17 i 19 de setembre de 1822.

constitucionals al domini reialista de la meitat nord del Principat eren Cardona i Vic, i una i altra patiren setges continuats l'estiu de 1822. Els reialistes es plantejaren seriosament d'ocupar Vic i concentraren el gruix de les seves forces al nord de Catalunya: *"El espíritu público del llano de Vic está en tan pésimo estado que ya podemos asegurar que dicha ciudad está como bloqueada en toda su circunferencia. Mosen Anton estaba en Arbucias y sus gavillas recorrían los pueblos de S. Hilario, Viladrau y Cia."*<sup>143</sup>. Els constitucionals intentaren avançar-se i el 25 de juny sortí de Vic una columna de Milícia i tropa integrada per 370 homes i manada pel capità Isidre Coll, amb l'objectiu de desallotjar els facciosos de Ripoll, però aquests, assabentats de la marxa de la tropa, abandonaren la vila. Quan els constitucionals se'n tornaven a Vic, enganyats per les autoritats municipals de Ripoll, foren atacats pels reialistes obligant-los a refugiar-se a Voltregà, cosa que segons Coll demostrava *"el espíritu general de sus habitantes"*<sup>144</sup>. Mentre, Marià Vilella que s'estava a la Pobla de Lillet sortí cap a Ripoll el 27 de juny, ocupant la vila tant bon punt sortiren de la mateixa els homes de Coll. Vilella escrivia al Trapense que per ocupar definitivament el Ripollès i l'Osona *"interesa la destrucción del punto de Vich con cuyo apoyo pueden los Liberales hacer varias correrías y robar como los han verificado en esta Villa [de Ripoll]"*, per aconseguir-ho Vilella proposava al Trapense de reunir les seves forces amb les de Josep Bossoms i Misses, i les que pogués trametre el Trapense per cobrir la Pobla de Lillet, a més de munició<sup>145</sup>. El Trapense que disposava de quatre canons a Puigcerdà també estava preparat per l'ofensiva sobre Vic. Mentre, mossèn Anton es situava a l'Esquirol, i Misses, Plandolit, Teixidor i Vilella tenien un miler d'homes a Ripoll i anaven reclutant gent a la Vall de Ribes, preparant l'atac a Vic que es trobava *"bloqueada en toda su circunferencia, [...y] con el levantamiento en masa de todos los pueblos de este llano, en donde corren ya partidas de 20, 30 o 40 hombres robando las casas de campo indefensas. El Flasadero de Oristá se halla en el Llusanés reclutando gente para formar otra gavilla, y el aliciente del saqueo de la ciudad de Vic que promete, le*

---

<sup>142</sup> Diario de Barcelona, núm.254(284), de 12 d'octubre de 1822.

<sup>143</sup> Nota des de Vic amb data de 2 de juliol publicada a la Diana constitucional, política y mercantil, núm.41 i 42, de 5 i 7 de juliol de 1822, pàg.1. Vegeu també la carta del batlle de Moià al de Manresa amb data de 21 de juny de 1822 (AHCM, lligall 62).

<sup>144</sup> Diario de Barcelona, núm.185, de 4 de juliol de 1822, pàg.1759.

<sup>145</sup> Carta datada Ripoll el 29 de juny de 1822. Vegeu també la carta de Pau Miralles a Joan Romagosa datada a Puigcerdà el 29 de juny (cartes núm.22 i 44, Año de 1822...).

*proporciona reclutas en todas partes*”<sup>146</sup>.

Les tropes constitucionals aconseguiren refusar aquest intent d’ocupació i entrar a la ciutat la columna de Carrillo de Albornoz, però no pogueren fer desaparèixer les partides reialistes de la comarca. A començaments de juliol, una columna de tropa i Milícia de Vic comandada pel capità Isidre Coll i una altra de Mataró comandada per Milans aconseguiren desallotjar mossèn Anton del Montseny. Uns dies més tard Milans i Carrillo de Albornoz atacaren la línia reialista a Gurb i obligaren a Misses i Targarona a retirar-se a les muntanyes de l’Osona<sup>147</sup>. Milans obligà a fortificar Mataró i Granollers, ja que aquestes es veien envoltada de partides que un cop agrupades a les ordres de Mossèn Anton podrien integrar uns 2.000 reialistes<sup>148</sup>. Tampoc pogué Milans desallotjar els reialistes que hi havia a Sant Feliu de Codines encapçalats per Saperes, des d’on llençaven atacs a diverses poblacions del Vallès enderrocant les plaques de la Constitució (Castellterçol, Viladecavalls, Lliçà de Vall, la Roca, Palau de Plegamans, Arenys de Munt, etc.). Saperes des de Sant Feliu de Codines, entrà a diversos pobles del voltant: els dies 26 i 27 de juny a Avinyó exigint 50 racions; el dia 29 a Olesa on segrestaren tres veïns que no foren alliberats fins que es pagà el rescat corresponent, i el mateix havien fet amb dos veïns de Gaià el dia 24<sup>149</sup>, i amb el batlle de Castellfollit<sup>150</sup>; l’1 de juliol entraven a Caldes on exigiren 500 racions i els fusells de la Milícia.

A començaments de juliol anaren a parar a Sant Feliu de Codines diversos caps reialistes, com ara “Xona” de Sant Andreu del Palomar i Puigbó de Centelles amb les seves petites partides que es dedicaven a voltar pel Vallès “*robando casas de campo y pueblos de poco vecindario*”<sup>151</sup>. Una altra de les partides reialistes instal·lades a Sant Feliu de Codines era la comandada per Ubach que ocupà els pobles de Bigues, Riells, Santa Eulàlia de Romanyà, Castellterçol, Collsuspina, Rellinars, Matadepera, Castellar, Moià, Sant Celoni, Sant Esteva de Palautordera on afusellaren un veí, Vilamajor i Aiguafreda<sup>152</sup>. Durant la primera quinzena de juliol, les partides reialistes de Sant Feliu de Codines entraren a diverses poblacions al crit de “*Viva el Rey y Muera la*

---

<sup>146</sup> Carta particular des de Vic amb data d’1 de juliol de 1822 reproduïda al Diario de Barcelona, núm.184, de 3 de juliol de 1822, pàg.1.752-1.753.

<sup>147</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.51, de 28 de juliol de 1822, pàg.2.

<sup>148</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.44, 45 i 46, de 12, 14 i 16 de juliol de 1822, pàg.2-3, 1-2 i 2-3. També PUIG: “Notes...”, pàg.25-26.

<sup>149</sup> Diario de Barcelona, núm.183-186, del 2 al 6 de juliol de 1822, pàg.1738, 1753 i 1.758-1.759.

<sup>150</sup> Diario de Barcelona, núm.1849 de 8 de juliol de 1822, pàg.1.796.

<sup>151</sup> Diario de Barcelona, núm.189, de 8 de juliol de 1822, pàg.1.797.

<sup>152</sup> Diario de Barcelona, núm.187, de 6 de juliol de 1822, pàg.1.778.



*Constitución*”: Granollers, Aguilar, Palou, Sant Feliu Sasserra, la Roca, Viladecavalls, Talamanca, Artés, on trencaren la placa de la Constitució, s’emportaren les armes i espartenyas que trobaren, saquejaren les cases dels regidors i dels milicians, i segrestaren diverses persones per reclamar un rescat a canvi<sup>153</sup>. A Sant Llorenç de Savalls els reialistes entraren als crits de “*Viva el Rey y muera la Constitución*” i “*Muera Quiroga, Riego y Llobera*”<sup>154</sup>. Però algunes d’aquestes partides foren vençudes a Collsupina i Centelles per una columna de Milícia i tropa que sortí de Vic comandada per Isidre Coll.

Malgrat aquestes derrotes, Agustí Saperes aconseguí a mitjan juliol d’organitzar una important força militar al Vallès: 870 soldats i 19 oficials dividits en set companyies i convenientment vestits i armats i que duïen el nom de “*Voluntarios Realistas de la Vanguardia del Vallés*”<sup>155</sup>. Aquesta força s’incrementà el mes d’agost fins els 1.171 homes i 26 oficials dividits en nou companyies i un esquadró de cavalleria. Saperes amb aquestes forces i contacte directe amb la Seu d’Urgell on estava Eroles, aconseguí de fer-se amb el control d’aquest territori i plantar cara a les escomeses de l’exèrcit i la Milícia comandats per Milans i encara fer incursions al Penedès i el Maresme: a Caldes de Montbui el 9 de juliol; a Terrassa el 17<sup>156</sup>; a Olesa de Montserrat i Esparreguera el 18<sup>157</sup>; a Masquefa el 22<sup>158</sup>; a Sabadell el 24; a Granollers el 30; a Sabadell el 2 d’agost<sup>159</sup>; a Tiana l’11; a Granollers el 13<sup>160</sup>, a Terrassa, Rubí i Sant Cugat el 16<sup>161</sup>, tot i que en aquesta darrera acció hagué de retirar-se cap a Caldes i Sant Feliu de Codines derrotat pels constitucionals<sup>162</sup>. Saperes manà una partida seva a robar teixits als molins de Castellà per valor de 4.000 duros, i que eren de persones de Sabadell, Olesa, Esparreguera i Terrassa<sup>163</sup>. Uns dies més tard amenaçà els moliners que no molguessin

---

<sup>153</sup> Diario de Barcelona, núm.191, 192 i 193 de 10, 11 i 12 de juliol de 1822.

<sup>154</sup> Diario de Barcelona, núm.198 de 17 de juliol de 1822, pàg.1.910.

<sup>155</sup> Expedient personal d’Agustí Saperes, AGM-S, D1°S1°, lligall S-1993.

<sup>156</sup> A Terrassa hi entrà la partida del “Noi de Piera” i saquejaren les cases de tres veïns, després de trencar la placa de la Constitució (Diario de Barcelona, núm.201, de 20 de juliol de 1822, pàg.1.927).

<sup>157</sup> A Olesa demanaren 400 racions de pa i carn i un “pellejo” de vi (Diario de Barcelona, núm.202, de 20 de juliol de 1822, pàg.1.937).

<sup>158</sup> Diario de Barcelona, núm.206, de 25 de juliol de 1822, pàg.1.969.

<sup>159</sup> A Sabadell hi entrà una columna de la divisió de l’Empordà de Misses, comandada per Aquilino Jiménez amb 500 homes, exigint en una hora: 800 parells d’espartenyas, 1.000 racions de pa i 12 quarteres d’ordi, i a més van saquejar la població (The Times, de 22 d’agost de 1822, pàg.3).

<sup>160</sup> Hi entraren comandats pel flequer de Tona (Diario de Barcelona, núm.228, de 16 d’agost de 1822, pàg.2.152).

<sup>161</sup> Diario de Barcelona, núm.229, 231 i 232, de 17, 19 i 20 d’agost de 1822, pàg.2.167, 2.188, i 2.195-2.196.

<sup>162</sup> Diario de Barcelona, núm.221, de 9 d’agost de 1822, pàg.2.091.

<sup>163</sup> Diario de Barcelona, núm.229, de 17 d’agost de 1822, pàg.2.167.

blat pels habitants de Terrassa sota pena de vida, i una a Vinyals i Cia de 4.000 duros i cremar-los els molins<sup>164</sup>.

Al Vallès Oriental els reialistes comandats per Mossèn Anton ocupat durant dos dies Granollers amb prop de 2.000 homes fins que foren foragitats per Milans i es replegaren a Cardedeu, la Garriga i Puiggraciós<sup>165</sup>. Però, el gruix de la força reialista continuava retenint el refugi de Sant Feliu de Codines que dirigia Agustí Saperes, i que servia de centre d'allistament i enquadrament<sup>166</sup>. El 23 de juliol 400 reialistes sortiren d'aquest punt a Caldes de Montbui i manaren als ferrers de la vila que sota pena de multa de 200 duros a cada un fessin tres mil bales de ferro, i els veïns aportessin cent parells d'espardenyes, però aquests es negaren, i com a represàlia i pressió s'emportaren "*muchos de los hacendados pudientes*" cap a Sant Feliu de Codines on tenien el seu quarter general<sup>167</sup>. El dia 24 la mateixa partida entrava a Sabadell on saquejaren les cases de la MNV i del batlle, i s'emportaren aquest, el Secretari i cinc veïns dels més rics; després tornaren a Caldes, i com no s'havien fet les bales s'emportaren el ferrers<sup>168</sup>. A finals de juliol Misses feia cap de nou a Sant Feliu de Codines amb 400 homes, imposant contribucions als pobles per on passava i emportant-se presoners on no volien pagar: Santa Perpètua, Mollet, Sentmenat, Castellar, Granollers, la Roca<sup>169</sup>. A començaments d'agost Aquilino Jiménez, segon comandant de Misses, tornava a entrar a Sabadell exigint "*bajo pena de vida*" 800 duros, 400 espardenyes, 1.000 racions de pa i 12 quarteres d'ordi, i a més s'emportaren quatre homes de la vila<sup>170</sup>.

I el mateix passà a Terrassa a mitjan mes de juliol quan hi entraren 800 reialistes: "*saquearon todas las casas principales indistintamente, y se llevaron a muchos particulares pudientes con el fin de ecsigirles una contribución extraordinaria: los demás se escaparon para no sufrir los insultos de aquella gente que solo hace la guerra para recoger dinero*"<sup>171</sup>. Encara, quinze dies després, els reialistes hi tornaven a entrar i

---

<sup>164</sup> Diario de Barcelona, núm.231, de 19 d'agost de 1822, pàg.2.187.

<sup>165</sup> Diario de Barcelona, núm.194 de 13 de juliol de 1822, pàg.1.869.

<sup>166</sup> Mitjan mes de juliol s'hi afegiren 80 homes de Vacarisses i Monistrol (Diario de Barcelona, núm.207, de 26 de juliol de 1822, pàg.1.979).

<sup>167</sup> Diario de Barcelona, núm.207, de 26 de juliol de 1822, pàg.1.979, i Diana constitucional, política y mercantil, núm.54, de 4 d'agost de 1822, pàg.3.

<sup>168</sup> Diario de Barcelona, num.208, 209, i 212 de 27, 28 i 31 de juliol de 1822, pàg.1.984, 1.899 i 2.021.

<sup>169</sup> Diario de Barcelona, núm.214, 215 i 216, de 2, 3 i 6 d'agost de 1822, pàg.2.031, 2.042 i 2.068.

<sup>170</sup> Diario de Barcelona, núm.216 i 217, de 4 i 5d'agost de 1822, pàg.2.051 i 2.068.

<sup>171</sup> "Barcelona, 19 de Julio" a Diana constitucional, política y mercantil, núm.48, de 21 de juliol de 1822, pàg.1. I el mateix van fer a Olesa d'on s'emportaren el batlle i tres veïns pels quals exigiren un

“cometieron las mayores insolencias que pueden imaginarse. Saquearon todas las casas ricas sin distinguir si eran milicianos o no lo eran”<sup>172</sup>. A començaments d’agost la partida de Misses i Saperes, robaren 80 peces de teixits de dos fabricants de Terrassa valorades en 18.000 lliures:

*“Cuando Misas estuvo en Munistrol además del robo de los paños ecsigió dos contribuciones, una para si y otra para sus compañeros. Un capellán muy desafecto al sistema constitucional tuvo que pagar 6 onzas, por lo que se le soltaron algunas espresiones contra aquel cabecilla, movido del sentimiento por haber tenido que desprenderse de tan preciosas medallas. Misas supo lo que aquel buen clérigo había dicho, y si no hubiese sido que tomó las de Villadiego lo habrían fusilado. También comisionó a dos sargentos de su gavilla para que escogiesen dos muchachas hermosas que le sirviesen de amas de llaves; y habiendo recaído la suerte en la hija de un labrador servil, este tuvo que pagar diez onzas de oro”<sup>173</sup>.*

Terrassa s’havia convertit des del mes de maig en un objectiu preferent dels reialistes, tant dels que actuaven al Vallès, com dels que actuaven al Bages i l’Anoia, per aquest motiu l’ajuntament organitzà un cos de 200 homes que reberen un sou de 2 pessetes diàries per perseguir els facciosos dels voltants<sup>174</sup>. Les accions de Saperes tenien un doble objectiu, per una banda aconseguir les provisions i armes necessàries i en d’altres castigar els pobles enemics, l’entrada a Caldes el 26 de setembre uní els dos objectius: *“imponiéndole la multa de 500 pantalones por hallarse organizando una Compañía de revolucionarios”<sup>175</sup>.*

Des de mitjan juny i tot el mes de juliol, Malavila i Misses havien actuat conjuntament amb una divisió de dos mil infants i seixanta cavalls. La partida de Mossèn Anton i el Flequer es mantingueren als volts de la Garriga amb la intenció de bloquejar Vic mentre interceptaven la comunicació entre Barcelona i Vic; Misses s’estava a Ripoll amb 800 homes preparant-se per atacar Vic, i Malavila i Targarona ocupaven Roda i Sant Pere de Torelló amb uns 1.200 homes, d’on foren desallotjats per la Milícia de

---

rescat que es pagà, però al cap de pocs dies els 300 reialistes tornaven a entrar a la població exigint “400 raciones de pan y carne y un pellejo de vino” (núm.50, de 26 de juliol, pàg.2). A començaments d’agost els reialistes van segrestar un regidor i el sindic de Mollet, a Dosrius s’emportaren a Francesc Vallmajor per negar-se a pagar 30 unces d’or, finalment amb la intervenció del rector quedà l’assumpte arreglat per 10 unces (núm.56, de 9 d’agost de 1822, pàg.2).

<sup>172</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.52, de 29 de juliol de 1822, pàg.3.

<sup>173</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.57 i 60, d’11 i 18 d’agost de 1822, pàg.1 i 2. L’operació es reptí més endavant aquest cop per ordre de Saperes, i es robaren 38 peces de teixits per valor de 80.000 rals de fabricants de Terrassa, en canvi no es tocaren les peces corresponents a fabricants d’Olesa, Esparreguera i Sabadell que estaven al mateix magatzem, i alhora amenaçà als moliners que no molguessin gra pels habitants de Terrassa sota pena de mort (Diana constitucional, política y mercantil, núm.62 i 63, de 23 i 25 d’agost de 1822, pàg.2).

<sup>174</sup> Ban d’Antoni Rodo, batlle de Terrassa, amb data de 22 de maig de 1822 (reproduït al Diario de Barcelona, núm.144, de 24 de maig de 1822, pàg.1.372-1.373).

<sup>175</sup> Expedient personal d’Agustí Saperes a l’AGM-S, lligall S-1993.

Vic<sup>176</sup>. Finalment, el 15 de juliol, 3.000 reialistes atacaren Vic, però després de sis hores de lluita foren foragitats de la ciutat, tot i que continuaren a la plana<sup>177</sup>. El 21 de juliol, mossèn Anton entrava a Alella i el Masnou on “*robaron lo que quisieron*”, i després es retiraren cap el Montseny on tenien la seva reraguarda. El cap militar de Catalunya es mostrava impotent per fer front a aquestes actuacions, al·legant que no podia evitar-ho “*sin tener fuerzas suficientes para que sin desatender las gruesas hordas que amenazan a Vich, a Reus, a Lérida, y la parte izquierda de la Marina, pueda dedicarse a esta otra parte e impedir descendan del Monseñ*”<sup>178</sup>.

Malavila es mantingué a la plana de Vic la segona quinzena de juliol, tot i que tenia com a centre d'operacions la vila de Ripoll. Des d'aquest punt intentà de combinar la seva actuació amb les poques forces de que disposaven a la Seu d'Urgell Pedro Podio Valero i Felipe de Fleires<sup>179</sup> que havia estat nomenat Cap d'Estat Major de l'exèrcit reialista a Catalunya<sup>180</sup>. Finalment, només aconseguí que aquests li facilitessin armes i municions. Després de l'intent d'ocupar Vic, Malavila mantingué continuats enfrontaments amb les tropes constitucionals: el 15 a Santa Tella; el 17 al Grau d'Olot; el 18 a Besalú; i el 23 a Banyoles. Però a finals de juliol les partides reialistes que comptaven amb uns 1.500 homes ja que s'hi havien afegit Misses, Coll i “Barret blanc”, foren foragitades de nou per la tropa i Milícia de Vic (400 miquelets, 200 soldats del resguard, 200 soldats de tropa i 200 milicians voluntaris) i les columnes de Milans des del sud i Llobera des de l'est amb uns 1.500 homes en total. Els caps militars liberals que trencaren el setge, fortificaren aquesta ciutat on s'estacionaren 1.200 soldats de tropa i 800 milicians per evitar nous atacs reialistes. Per la seva banda, Caralt s'oferí a la Junta de Catalunya a finals de juliol de 1822 per a “*levantar y uniformar a su costa un regimiento de infanteria con el titulo de Defensores de la soberania del Rey, y fuerza de mil quinientas plazas*”, oferiment que fou acceptat tant per la Junta com pel Comandant general José Valero<sup>181</sup>.

A finals de juliol, els constitucionals intentaren fer arribar a Vic un comboi amb

---

<sup>176</sup> Diario de Barcelona, núm.195 de 15 de juliol de 1822, pàg.1.882-1.883.

<sup>177</sup> Diario de Barcelona, núm.198 de 17 de juliol de 1822, pàg.1.911.

<sup>178</sup> Carta de Francisco J. Ferraz al Secretari d'Estat i Guerra, amb data de 21 de juliol de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>, D4<sup>a</sup>, “GCFVII”).

<sup>179</sup> Felipe de Fleires s'incorporà a la direcció de la contrarevolució a Catalunya el mes de juliol, oferint-se a Eroles i Valero. Vegeu la nota biogràfica a l'Apèndix 1.

<sup>180</sup> MANIFIESTO...., fol.316.

<sup>181</sup> RELACIÓN...Caralt, fol.7v.

aliments i armes que anava escortat per uns 600 homes. Aquest comboi en el seu primer intent (27 de juliol) fracassà ja que hagué de tornar-se'n a Granollers per estar el camí interceptat a l'alçada de Centelles per les partides de Misses, Mossèn Anton, Malavila, Targarona, Vidella, el "Panadero" i altres, amb uns 4.000 homes, més uns 400 homes armats procedents de Berga, segons les fonts liberals<sup>182</sup>. En el segon intent per fer arribar aquest comboi a Vic, s'hi ajuntà la columna de Milans del Bosch que en fou el seu cap. Aquesta columna enfilà cap a Vic i a l'alçada del Figueró pujà pel Tagamanent i fins el Pla de Calma per intentar superar les partides reialistes per la seva esquena. Continuaren direcció a Coll Fòrmic on es toparen amb els prop de 2.000 facciosos que, assabentats dels moviments, enfilaren cap el Montseny per Taradell. Galli ha assenyalat la important mobilització del sometent per part dels reialistes en aquesta acció: "*Dejóse oír no obstante la campana de rebato: salían los paisanos como enjambre de las aldeas, y pronto ciñeron a la victoriosa columna un sinnúmero de somatenes*"<sup>183</sup>. La batalla per l'ocupació del coll Fòrmic i de l'estret pas que permetia enfilat cap a Vic fou a la baioneta, i sense concessions, sembla que uns 200 reialistes perderen la vida, mentre que per la part liberal hi havia sis morts, vint-i-nou ferits i quatre desapareguts<sup>184</sup>. Com assenyala Milans del Bosch no es feien presoners: "*no hemos hecho ningún prisionero, pues un fraile que cayó en manos de un soldado de Africa, le suplicó no le matase porque defendía la fe, lo que irritó sobremanera a este valiente y contestando que él era el que verdaderamente la defendía se deshizo de él a bayonetazos.*" El dia 28 a la nit entrava l'esmentat comboi a Vic. El 31 de juliol Milans tornà a Granollers amb una divisió, sent perseguit per 1.400 facciosos dirigits per Malavila, Pocaroba i Flaquer que no arribaren a atacar-lo. A l'endemà Milans els atacà a l'Ametlla i Lliçà de Munt, causant-los-hi 50 morts. Les tropes de Milans, junt a les de Carrillo de Albornoz estacionades a Vic, acabaren de derrotar les forces reialistes de Misses, Targarona, Mossèn Anton refugiades a Sant Boi del Lluçanès i Taradell<sup>185</sup>. Únicament Antoni Coll salvà la contraofensiva i es mantingué un temps al prelitoral pressionant els pobles de la

<sup>182</sup> Per tota aquesta acció vegeu la carta-informe fet per Milans del Bosch al comandant general de Catalunya, des de Vic el 29 de juliol de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>, D4<sup>a</sup>, "GCFVII"). CRESPI: Diario..., fol.62: "*tuvieron que retroceder [h]asta Granollers per [h]aberles salido una columna de 2.000 Realistas*".

<sup>183</sup> GALLI: Memorias..., pàg.42-45 (pàg.43 per la cita). Vegeu també J.M.R.: Memorias..., I, pàg.169-171. Notícies a The Times, de 22 d'agost de 1822, pàg.3.

<sup>184</sup> Diario de Barcelona, núm.215, de 3 d'agost de 1822, pàg.2.040-2.041.

<sup>185</sup> Diario de Barcelona, núm.204, de 23 de juliol de 1822, pàg.1.951.

costa amb contribucions<sup>186</sup>.

A començaments d'agost Malavila i la seva partida (un miler d'homes) foren cridades a la Seu amb l'objectiu d'assegurar la proclamació de la Regència<sup>187</sup>. Malavila i Misses se separaren, quedant Misses amb una divisió d'un miler i mig d'homes, mentre Malavila amb uns tres-cents homes iniciava el mes de setembre la formació d'una altra divisió que, segons ell es completà ràpidament fins els 1.800 homes (dos batallons), vuitanta cavalls (un esquadró) i dues peces d'artilleria, i que s'anomenà "*Defensores de Fernando 7º*" i que s'instal·là a Ripoll:

*"Después de haber logrado reunir dicha gente mi primer y principal cuidado fue regimientarla, vestirla, armarla e instruirla en el indispensable manejo del fusil y formar un escuadrón de Caballería de Lanceros, vestirlos y armarlos igualmente, dándoles las instrucciones precisas para el manejo del Sable y Lanza [...]. En efecto, a pocos días conseguí a fuerza de repetidos ejercicios de mañana y tarde, que la infantería desempeñase bastante bien las principales maniobras de su instituto, incluso el cuatro; así como la caballería el perfecto manejo del sable y lanza. Logré asimismo vestirlos y armarlos a todos con sus correspondientes armas, a lo cual debe añadirse una banda de tambores tan respetable que llegó a constar de veinte cajas, doce pitos, cuatro cornetas, y dos clarines para la caballería."*<sup>188</sup>

A Ripoll hi acudien els dirigents reialistes per reparar armes o be per a fer-les de noves, cal tenir en compte que aquesta vila tenia una llarga tradició en la manufactura del ferro. La possibilitat de disposar d'aquest punt d'aprovisionament d'armes era vital pels reialistes ja que "*a lo menos una quinta parte de los facciosos de esta Montaña están sin armas, y otra parte con armas de Cazador inútiles*"<sup>189</sup>. A més, els reialistes havien format a Ripoll una companyia de 55 veïns destinada a "*recoger las Contribuciones de los Pueblos comarcanos, para la seguridad de los Almacenes de Pólvora y granos, y para la fabricación de los cartuchos*".

Per la seva banda, Misses i Targarona s'instal·laren a la Garrotxa amb uns 1.600 homes ocupant Olot, Amer, Besalú, Bàscara, Centelles, Aiguafreda, la Garriga, Arbúcies i Riells per pressionar sobre Girona. Un domini descrit idíl·licament d'aquesta forma per l'anònim reialista J.M.R:

*"Todos los pueblos del país que media entre Gerona y aquella ciudad [Vic], se prestaban gustosos a las insinuaciones de los comandantes realistas, y si obedecían en parte las ordenes de los contrarios, era solo porque conocían que no podían ser sostenidos por aquellos. Con todo sus partidas llegaron a hacerse tan respetables que obligaron a los constitucionales habia por allí en varios puntos de aquella provincia, a reunirse en Gerona y Figueras dejando libre casi todo el Ampurdán y sobretodo las importantes villas de Amer, Besalú y Olot de las que, y*

186 J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.157-167.

187 *MANIFIESTO...*, fol.316v.

188 *MANIFIESTO...*, fol.317.

189 Carta d'Antoni Barrera, tinent de la M.N.V. de Ripoll al Francisco J. Ferraz, a Vic 24 d'agost de 1822 (AHM, S2ª D4ª, "GFVII").

*principalmente de la última, sacaban grandes recursos los realistas para mantener y vestir la tropa*<sup>190</sup>.

Una opinió ben diferent en tenien els batlles de l'Osona, on les partides reialistes havien anat a l'ampla durant força dies, que es queixaven del seu comportament als caps reialistes. Marià Vilella per evitar el descontentament s'adreçà als batlles de l'Osona dient-los que: "*En consecuencia a las varias quejas que tengo de los insultos y atrocidades que cometan algunas partidas que corren sueltas y sin orden*" les apressessin perquè ell les pogués castigar<sup>191</sup>.

Misses, per la seva banda, aconseguí reunir a començaments d'agost els reialistes del Vallès comandats per Agustí Saperes, els del Berguedà comandats per Jep dels Estanys, els del Bages amb diversos caps i els seus propis homes, fins a formar una divisió de 2.000 homes amb els quals intentà atacar Manresa el dia 4 d'agost, però foren foragitades per Roten<sup>192</sup>. Posteriorment Roten tornà a atacar-los a Sallent on havien encerclat la vila i Navarcles, causant-los un gran nombre de baixes<sup>193</sup>. A mitjan mes d'agost dues columnes sortiren de Vic comandades per Pedro Navarro Pingarron i Isidre Coll per atacar els facciosos de Benet Plandolit a Torelló on foren derrotats causant-los una seixantena de morts<sup>194</sup>.

Misses aconseguí de refer-se, i la segona quinzena d'agost es reunia amb Mossèn Anton a Caçà de la Selva. A la Garrotxa hi havia una partida d'uns 1.600 homes que quan anaven maldades es refugiaven a Ripoll<sup>195</sup>. La intenció de Misses i Mossèn Anton era atacar els pobles de la Marina, sobretot Arenys, tot i que finalment atacaren Premià d'on foren rebutjats pels sometents d'aquesta vila i Vilassar. Després es desplaçaren cap a Amer i la Bisbal de l'Empordà, on entraren el 17 d'agost, apropiant-se d'armes, vestits i diners (pagats a canvi de l'alliberament de segrestats)<sup>196</sup>, i desplaçant-se després cap a Caçà de la Selva<sup>197</sup>. Tot i això no desaparegueren els reialistes del Maresme i la partida de "Nas" d'Argentona amb uns 150 homes entrava el dia 18 a Pineda, exigint 700 racions de pa i 100 duros i emportant-se al batlle, també entraren el mateix dia a Dosrius

<sup>190</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.168-169.

<sup>191</sup> Diario de Barcelona, núm.204, de 23 de juliol de 1822, pàg.1.952.

<sup>192</sup> Diario de Barcelona, núm.218, de 6 d'agost de 1822, pàg.2.078.

<sup>193</sup> Les fonts liberals parles de 150 facciosos morts en aquesta batalla (Diario de Barcelona, núm.221, de 9 d'agost de 1822, pàg.2.091).

<sup>194</sup> Diario de Barcelona, núm.236, de 25 d'agost de 1822.

<sup>195</sup> Diario de Barcelona, núm.230, de 18 d'agost de 1822, pàg.2.175-2.177.

<sup>196</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.171-173.

<sup>197</sup> Diario de Barcelona, núm.231 i 232, de 19 i 20 d'agost de 1822, pàg.2.187 i 2.195-2.196.

i Canyamàs; i el 19 entraven a Vilassar<sup>198</sup>. La partida fou altra volta refusada pel sometent<sup>199</sup>. El dia 25 tornaven a entrar a Pineda els facciosos capitanejats per “Cutí”, saquejant cinc cases i matant un milicià<sup>200</sup>. A començaments de setembre els reialistes comandats per “Cutí” de Tordera, la de Volart i la de Mossèn Anton es concentraren a Monclús, prop d’Hostalric. A mitjan mes de setembre Targarona tornava a estar a Torelló i altra volta va ser desallotjat pels liberals de Vic comandats pel coronel Pablo de Mier<sup>201</sup>. A començaments de setembre Malavila i el “carnisser de Cassà” segrestaren tres veïns de Puigcerdà i exigiren un rescat de 150 onzes que pagà l’ajuntament, repartint l’import entre els veïns, i a mitjan mes d’octubre seria la partida de Francesc Maseras, “el carnisser de Verges” qui exigí una contribució de 3.000 duros<sup>202</sup>. Mentre Misses tornava cap a Ripoll.

Tal com hem dit, el centre neuràlgic dels reialistes d’aquesta zona era Sant Feliu de Codines on hi tenien el quarter general i un hospital, fins que el 20 d’agost tres columnes liberals amb més de 2.000 homes els foragitaren d’aquest indret, causant-los una setantena de morts i obligant els 600 homes que restaren a desplaçar-se cap el Bages i el Berguedà<sup>203</sup>. Aquesta partida atacà Santpedor, Navarcles, Vallhonestà, Solelles, Arles, i Balsareny, i entre el 24 i el 27 d’agost tornaren a posar setge a la vila de Sallent<sup>204</sup>:

*“La División Realista al mando de Don Agustín Saperes, se presentó en esta villa en el mes de Julio del año próximo pasado mil ochocientos veinte y dos, recogiendo y armando gente a favor del Rey. En el día veinte del mes de Agosto del mismo año mil ochocientos veinte y dos fue atacado por tres divisiones constitucionales. [...] Que todo el tiempo [que] transitó por esta parte ha dado varias acciones en defensa del Rey y la Religión en varias de ellas tubo muchas ventajas, manteniendo siempre a sus soldados a los estrechos límites de la Religión, peleando por la libertad y derechos integros de la Sagrada persona del Rey nuestro Señor Fernando Séptimo (Dios le guarde), y con la más seria disciplina militar. La presente Villa pagó las medicinas al Boticario, y suministró todos los alimentos que gastaron los heridos y*

<sup>198</sup> Diario de Barcelona, núm.252 de 10 de setembre de 1822, pàg.2.391-2.392.

<sup>199</sup> Diario de Barcelona, núm.233, de 21 d’agost de 1822, pàg.2.203.

<sup>200</sup> Diario de Barcelona, núm.242, de 30 d’agost de 1822.

<sup>201</sup> Diario de Barcelona, núm.265, de 23 de setembre de 1822.

<sup>202</sup> Citat per BOSCH DORCA: La contrarrevolució..., pàg.49. El segrestament era una tècnica utilitzada sovint pels reialistes com a font de finançament, com assenyala Galobardes: “*El bàndol que anava contra els Constitucional agafava gent de les cases i els componien de grans quantitats, el que jutjaven aficionats a la Constitució els mataven i els deien <negres>*” (GALOBARDES: El llibre..., pàg.58-59).

<sup>203</sup> Diario de Barcelona, núm.235 i 236, de 23 i 24 d’agost de 1822, pàg.2.221-2.222, i 2.228-2.229.

<sup>204</sup> Sobre aquests fets vegeu el Diario de Barcelona, núm.234, de 22 d’agost de 1822, pàg.2.212-2.215; i la Diana constitucional, política y mercantil, núm.59, de 16 d’agost de 1822, pàg.2.. Sobre l’actitud liberal d’aquesta vila durant el Trienni vegeu Ferran SÁNCHEZ i AGUSTÍ: Carlins i bandolers a Catalunya (1840-1850), Sallent, 1990, pàg.435-447. També Fortià SOLÀ: Història de Sallent, Sallent, 1987 (Vic, 1920), pàg.331-335, i J.M.R.: Memorias..., I, pàg.178-185 i 464-478.



*enfermos en el Hospital de su mando.*"<sup>205</sup>

Saperes comptà sempre amb la protecció dels monjos del monestir de Montserrat:

*"El Coronel D. Agustín Saperes se presentó con parte de su división en últimos de Junio de 1822 en este Monasterio, de quien recibimos todas las señales de humanidad y buen comportamiento, así de parte de dicho señor Coronel, como de sus tropas, así el Infraescrito como todos sus Monjes ofreciéndonos toda suerte de ausilios para ponernos a salvo contra la tiranía y atropellamiento de los llamados constitucionales, como nos consta haberlo verificado con toda clase de Eclesiásticos y otros individuos de este Monasterio; e igualmente nos consta haber tenido acciones de Guerra en los Pueblos inmediatos, a saber, Monistrol de Monserate, Tarrasa, Olesa, Collbató, Bruch, y repetidas veces en las inmediaciones de dichos Pueblos, atacando a los Constitucionales, causándoles pérdidas considerables, manteniendo y haciendo observar a su tropa los más estrechos límites de disciplina militar, defendiendo la justa causa de la Religión y del Trono con valor, no teniendo los Pueblos que frecuento motivo alguno de queja; antes bien de un justo reconocimiento a sus muchos favores y servicios que les hizo."*<sup>206</sup>

Encara continuaren algunes partides pel Vallès, així el 5 de setembre una partida de mig miler d'homes entrava a Castellar i s'emportava sis càrregues de paper que robaren cap a Sant Feliu de Codines<sup>207</sup>. Però l'11 de setembre els reialistes eren definitivament expulsats de Sant Feliu de Codines pels homes de Van-Halen, obligant-los a retirar-se per Castellterçol i Moià cap el Ripollès<sup>208</sup>.

La presència de la guerra era cada cop més propera a la ciutat de Barcelona, fins el punt que els reialistes es presenten el mes de juliol per Sant Andreu del Palomar, Sarrià i Gràcia<sup>209</sup>. A més l'11 de juliol es produí un fet força estrany tal i com relata Mateu Crespi:

*"Esta tarde se presentó a la casa del Sr. Gefe Político el Capitán del Regimiento de Cantabria D. Rafael Ibañez con un capitán de las partidas Realistas de la partida de D. Antonio Coll, a modo de un parlamentario, el gentío se agolpó para ver el resultado y fue que Ibañez fue llebado a la Torre de Canaletas; el hotro a un calabozo de Atrazanas y el comandante de la Puerta Nueva arrestado a la Casa Consistorial por no [h]aber dado parte a las Autoridades correspondientes y [h]aberlos detenido al punto de llegar a la Puerta."*<sup>210</sup>

Tot plegat va fer que l'ajuntament organitzés cossos de miquelets per perseguir facciosos i fes una crida als veïns: *"Ciudadanos: ya no es posible que haya entre nosotros hombres tan apáticos y pusilánimes que puedan mirar por más tiempo con fria indiferencia las horrosas maniobras con que los serviles quieren sepultar de una vez*

<sup>205</sup> Carta de l'ajuntament reialista de Sant Feliu de Codines amb data de 24 d'agost de 1823 a l'Expedient personal d'Agustí Saperes, AGM-S, D1ªS1ª, lligall S-1993

<sup>206</sup> Carta de l'abat de Montserrat, Bernardo Breton amb data de 21 de febrer de 1824 (AGM-S, D1ªS1ª, lligall S-1993).

<sup>207</sup> Diario de Barcelona, núm.252 de 9 de setembre de 1822.

<sup>208</sup> Diario de Barcelona, núm.255 i 264 de 13 i 22 de setembre de 1822, pàg.2.416-2.417.

<sup>209</sup> Diario de Barcelona, núm.194 de 13 de juliol de 1822, pàg.1.869.

<sup>210</sup> CRESPI: Diario..., fol.57-58.

*la libertad de la patria con nuestros bienes y personas*<sup>211</sup>. Per tot plegat, la Diputació de Barcelona proposava d'aixecar, junt a l'ajuntament de la ciutat, una partida de 800 miquelets a pagar entre els barris de la ciutat. L'ajuntament contestà que *"en el día es poco útil y tal vez peligroso el levantamiento de ocho cientos miqueletes"*, i proposava *"completar los regimientos que se hallan en esqueleto"*<sup>212</sup>. La Diputació acceptà, sempre i quan se'n fes càrrec l'ajuntament<sup>213</sup>. Finalment, l'ajuntament de la ciutat aixecà quatre companyies de miquelets que costaven a la ciutat 2.512 rals diaris que es recollien del recàrrec de 8 rals per càrrega de vi negre, ahora que demanava suport als veïns:

*"Seres desmoralizados que con el pretexto de defender una religión cuyos santos principios desconocen, seducen a los incautos y ocultan sus fines particulares de venganza, robo y asesinato, están destruyendo las provincias catalanas, gloriándose todavía de sus crímenes. [...] Ciudadanos: dos males terribles os amenazan a un tiempo, la pérdida de vuestros derechos y la de vuestras fortunas; este es pues el tiempo de los sacrificios y de la generosidad"*<sup>214</sup>.

A començaments d'agost sortia una columna de MNV de Barcelona a perseguir facciosos comandada per Montero y Vigodet, als crits de *"Viva la Nación, viva la Constitución, y vivan las libertades patrias. Morir antes de ser vencidos"*<sup>215</sup>.

A Barcelona però, els ànims estaven una mica exaltats i no era estrany trobar crítiques a les autoritats provincials per la seva ineficàcia. En tenim una mostra en aquesta crítica al Cap polític de Barcelona perquè no arribaven els diners per a obres públiques, mentre *"en el interin crece la miseria, se aumenta la desesperación de algunos, y los agentes de la rebelión se aprovechan de esta oportunidad para atraer a su partido los desgraciados que no la voluntad sino la indigencia constituye criminales"*, i s'afegia que els oficials de l'exèrcit retirats i les vídues dels soldats no cobraven ni podien sobreviure, convertint els primers en reialistes i les segones a la mala vida<sup>216</sup>. Que aquest era un problema que preocupava ho deixa clar el gran nombre d'articles que s'anaren publicant al respecte, per exemple en un d'ells, signat per A.P., es proposaven algunes millores que podien fer-se a la ciutat, i *"que redunden en pública utilidad, pues nunca ha habido más necesidad que ahora de emplear los brazos ociosos,*

---

<sup>211</sup> Diario de Barcelona, núm.195 de 14 de juliol de 1822, pàg.1.883-1.884.

<sup>212</sup> Actes de la Diputació de Barcelona, vol.12, sessió de 8 d'agost de 1822, fol.94).

<sup>213</sup> Actes de la Diputació de Barcelona, vol.12, sessió de 10 d'agost de 1822.

<sup>214</sup> Ban amb data de 25 de juliol, publicat al Diario de Barcelona, núm.207, de 26 de juliol de 1822, pàg.1.977-1.979.

<sup>215</sup> Diario de Barcelona, núm.217, de 5 d'agost de 1822, pàg.2.059-2.060.

<sup>216</sup> "Artículo comunicado" dins Diario de Barcelona, núm.216, de 4 d'agost de 1822, pàg.2.054-2.055.

no sea con mil de a caballo que vayan a buscar otra especie de trabajo que luego nos cueste mucho más que el jornal que ahora les demos”. Els diners per a fer-les haurien de sortir:

*“De su bolsillo de V., y del mio, y de todos los buenos constitucionales que contentos con el sistema que nos rige, estamos prontos a hacer todo género de sacrificios para evitar que se engruesen las bandas y gavillas de facciosos. El jornalero catalán es honrado, y laborioso, y mientras tenga donde trabajar no irá en busca de Misas ni Mn. Anton, pero si no hay obras públicas en que emplearlos ¿de que han de comer? se irán con los facciosos y a su sombra con lo poco que les dé, y lo que encuentren en la casa de V., en la mía y en la de otros, lo pasarán grandemente, y nos reducirán a la miseria; y nos estará muy bien empleado, porque con tiempo no hemos abierto las bolsas para hacer subscripciones a las obras públicas en que podemos asegurarles su jornal.”<sup>217</sup>*

La crítica fou contestada per l’ajuntament que manifestava que havia fet una gran tasca en obres públiques: *“de este modo ha proporcionado ocupación y sustento a muchos infelices que tal vez habrían armado en su miseria contra la patria el fanatismo y el oro de la seducción”<sup>218</sup>*. A començaments d’agost l’ajuntament decretà un préstec forçós de 300.000 duros per tal de mantenir *“al valiente ejército que os protege a costa de admirables y continuos sacrificios”<sup>219</sup>*. El problema era que davant la situació de guerra civil cada cop era més difícil de poder extreure capitals per finançar la guerra, ja que molts capitals s’amagaven o fins i tot sortien del país, per això l’ajuntament i la Diputació de Barcelona demanaren de fer una Casa de la Moneda a la ciutat:

*“Después de una guerra devastadora y de rapiña, de seis años de estorsiones y servidumbre, y de cinco meses de llanto y desolación; inquietas las Américas, lánguido el comercio y reducido el exterior casi al ruinoso pasivo, no será extraño que se consuman los capitales, huya nuestro numerario a fertilizar y enriquecer otras naciones y falten en la actualidad medios pecuniarios para acudir al esterminio de los enemigos de la patria y a la salvación de sus libertades. S.E. la Diputación provincial, el Escmo. Ayuntamiento, el señor Intendente y la Junta nacional de comercio conocieron las funestas consecuencias de tantos males, y el golpe fatal que iban a recibir los restos de nuestra antigua riqueza con la progresiva disminución y salida de nuestro dinero; y creyendo encontrar uno de los más eficaces remedios en el restablecimiento de la casa de moneda en esta capital, elevaron al trono de S.M. las razones de utilidad y conveniencia pública en que se fundaban.”<sup>220</sup>*

Barcelona patí l’estiu d’aquest any totes les incomoditats d’una guerra civil que, tot i no afectar-la directament, la perjudicava indirectament, així sovintejaren les queixes per la manca de determinats productes alimentaris, com mostra aquesta exposició

<sup>217</sup> “Mejoras”, dins el Diario de Barcelona, núm.218, de 6 d’agost, pàg.2.070-2.072.

<sup>218</sup> Ban de 3 d’agost de 1822, publicat al Diario de Barcelona, núm.218, de 6 d’agost de 1822, pàg.2.069-2.070. Vegeu també el Diario de Barcelona, núm.217 de 5 d’agost, pàg.2.062-2.063.

<sup>219</sup> Ban de Francisco Ferraz amb data de 7 d’agost de 1822 al Diario de Barcelona, núm.220, de 8 d’agost de 1822, pàg.2.084.

<sup>220</sup> “Al Público”, signat per , dins el Diario de Barcelona, núm.227, de 15 d’agost de 1822, pàg.2.145-2.147.

lamentant l'encariment dels preus:

*“Dentro de poco tiempo vamos a tocar de cerca los terribles efectos de la carestía, si el Gobierno con su previsión no dicta aquellas prudentes medidas para asegurar en lo futuro los abastos de esta ciudad. Nadie ignora que lejos de hacer el labrador adelanto alguno en sus campos y ganados, tiene que abandonar sus haciendas al furor de la insurrección, y destruyendo los facciosos los obstáculos que se oponen a su feroz fanatismo, llevan el fuego y el exterminio a do quiere se dirijen sus criminales operaciones, y que cortados los pasos de la Segarra, Campo de Tarragona, Vique, Serdania y parte del Vallés, son insuficientes los recursos que tiene esta numerosa población para abastecerse de ganado lanar, y si cuando teníamos libres todas las comunicaciones con las provincias de Cataluña, aún nos habíamos de valer de un reino vecino; ¿cuando más en la actualidad que se han destruido todos los manantiales de donde dimanaba este ramo de riqueza provincial? El interés individual de algunos cuantos provehedores ha motivado que en algunos cuantos diarios de esta ciudad se haya manifestado que las carnes que se consumen en esta población son nacionales, pero desengañémonos, tiempo hace que la mayor parte del ganado que se introduce es extranjero, y gracias, pues así como compramos el carnero al exorbitante precio de 16 libras la carnicera, puede ser que la pagásemos a 30 o a 40 libras, y el cuerpo municipal no tendría el auxilio que le produce el derecho.”<sup>221</sup>*

Proposava com a solució que es permetés l'entrada de bestiar estranger que alhora que permetria reduir els preus de consum, al mateix temps que recaptar diners per l'administració.

Al Penedès a començaments del mes de juliol hi havia una certa tranquil·litat cosa que va permetre de tornar a posar en funcionament la diligència diària entre Reus i Barcelona<sup>222</sup>. Això no volia dir pas que hi hagués calma total i les batusses continuaven però a baixa intensitat<sup>223</sup>. Aquestes partides havien estat desplaçades per la pressió de l'exèrcit liberal de la costa cap a l'interior, cap a l'Anoia i la Conca de Barberà. La presència de nombroses partides a l'Anoia posava especialment nerviosos als ajuntaments de Capellades i d'Igualada que patien per un possible atac reialista:

*“La situación crítica y peligrosa en que lastimosamente se halla la villa rodeada de enemigos, que sedientos de la sangre de estos Patriotas, se sabe que aguardan impacientes el fatal momento de saciarla. [...] Tenemos facciosos en las inmediaciones de Cervera capitaneados por Miralles, el presbítero Tristany con su gavilla se halla cerca de Calaf, en el Penedès está Romagosa y hay también un considerable número de facciosos en la parte de Olesa y Monistrol y en el llano del Bages.”<sup>224</sup>*

La situació s'agreujava si es tenia en compte la manca de recursos que patien aquestes viles industrioses, segons la mateixa nota:

---

<sup>221</sup> Signada pel “Enemigo del contrabando”, dins el Diario de Barcelona, núm.265, de 23 de setembre de 1822, pàg.2.499-2.501.

<sup>222</sup> Diario de Barcelona, de 5 de juliol de 1822.

<sup>223</sup> Pel mes de juliol al corregiment de Vilafranca vegeu ARNABAT: Liberals..., pàg.168-172.

<sup>224</sup> Nota de 22 de juliol de 1822 a l'AHMI, lligall 36). Capellades havia estat atacada de nou a començaments de juliol (Diario de Barcelona, núm.16 de juliol de 1822).

*“Los hacendados y labradores no pueden contar con una cosecha que no ha existido, ni con rentas cuio cobro es poco menos que imposible en el día. Los fabricantes que componen la maior parte de esta población tienen sus fábricas en la más lastimosa parálisis, sin poder dar salida a sus géneros y precisados a subsistir de los pocos capitales que tengan en numerario”*

A l’Anoia hi actuaven algunes partides d’importància com la del rector de Montmaneu amb uns 400 homes (a finals de juliol) i una altra d’uns 300 homes a Calaf, a més a Piera i Olesa s’intentà un nou aixecament instigat pels trinitaris<sup>225</sup>. Des de Calaf, Tristany i Josep Marcet “Bonich” de Mirambell, que ocuparen aquesta vila del 8 al 23 de juliol, intentaren reorganitzar la seva partida a finals de juliol:

*“Días pasados se presentaron en esta 300 facciosos al mando del presbítero Tristany de Ardevol. Después de su entrada reunieron a la gente que tenían alistada de los pueblos que están alrededor, y algunos caballos que recogieron hasta el número de 6 incluso los de la posta del Gancho y Pinadell, recorrieron algunas casas de campo y pueblos llevándose todos los viveres que encontraban. También se han presentado en esta villa muchos facciosos que marchan a la Seo de Urgel, 200 de Piera, 150 del Panadés, 100 de la Guardiola y 50 de la parte de Tarrasa”<sup>226</sup>.*

Aconseguiren reclutar uns 800 homes, i el dia 23 sortiren tots cap a Montmaneu i Cervera on hi havia Romagosa amb uns 2.000 homes de reforç procedents de la Seu. Aquestes partides però s’accontentaven amb entrar a algunes petites poblacions recollir armes i posar contribucions (dia 10 a Rubió, dia 20 a Cabrera d’Anoia, dia 23 a Masquefa)<sup>227</sup>. A començaments de juliol, per fer front a aquestes partides s’envià des de Barcelona un batalló de la Milícia Local i una companyia de miquelets, comandats pel coronel retirat Antoni Bray, amb l’objectiu de perseguir els facciosos a l’Anoia i el Baix Llobregat i que s’instal·là a Martorell.

Una altra partida d’uns 200 homes voltava per l’Anoia, i ocuparen Piera, Olesa i Sant Sadurní on saquejaren algunes cases de milicians i *“hubo entre ellos una gran desavenencia, en términos que querían matarse unos a otros, estando todavía en el mismo estado y prontos a dejar las armas y pasarse con los miqueletes de aquel partido*

<sup>225</sup> El reialista J.M.R.: Memorias..., vol.I, pàg.176-177, diu referint-se a aquest aixecament: *“la aversión de aquellos habitantes al llamado sistema era grande. Varias veces se levantaron, pero siempre se malograron sus esfuerzos en atención a que estaban en medio de pueblos en que tenían continuamente tropa los constitucionales”*. Pel que fa a Olesa, el 22 de juliol s’inicià el processament contra tres reialistes d’aquesta vila: Josep Viladomat, Ventura Ubach i Ramon Riva (Francesc LLOSA, Josep MORAN, Jaume MORERA i Antoni PEREZ: “Notes per a la història de les guerrilles del segle XIX a Olesa de Montserrat” dins Guerrillers..., pàg.519-526, pàg.522-523 per aquesta qüestió).

<sup>226</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.54 de 4 d’agost de 1822, pàg.3. Vegeu també Diario de Barcelona, núm.210 de 29 de juliol de 1822, pàg.2.005-2.006.

*si quieren admitirlos pues se conocen por engañosos; sin embargo hacen y harán mientras permanecerán por aquellas inmediaciones las mayores atrocidades particularmente hallándose los pueblos indefensos*<sup>228</sup>. A començaments d'agost una altra partida voltava per Olesa i Monistrol de Montserrat exigint contribucions<sup>229</sup>. A finals d'agost els reialistes manats per Lleuger de la partida de Romagosa entraven de nou a Piera<sup>230</sup>. A començaments de setembre aquesta partida es desplaçà cap el Baix Llobregat entrant a Sant Vicenç dels Horts, la Palma i Cervelló<sup>231</sup>.

### VIII.2.2 L'ocupació de Puigcerdà i Solsona

A finals de juny, Pau Miralles ocupava la Cerdanya sense trobar quasi oposició: *“todas las justicias parece que se humillan y creo que no resistirán en nada*<sup>232</sup>. Miralles aconseguí entrar a Puigcerdà el 28 de juny<sup>233</sup>. L'ocupació de Puigcerdà va fer que unes vuitanta persones d'orientació liberal es refugiessin a l'altra banda de la ratlla fronterera, i que alguns milicians abandonessin les armes<sup>234</sup>. Des de Puigcerdà, Miralles pogué subministrar municions als homes de Costa i Vilella al Ripollès i la Garrotxa, i establí converses amb el cap del cordó sanitari per tal que no posés entrebancs als seus moviments, ni a l'entrada de tres-cents homes del Rosselló que havien de passar a la Cerdanya per ajuntar-se als reialistes. Des d'aquest punt Miralles informava que, tot i que hi havia rumors que les tropes de Torrijos poguessin atacar la Seu, *“en esta tierra nada se habla de esa cosa”*, i que, en tot cas, ell baixaria a protegir-la<sup>235</sup>. Per altra banda, Miralles informava a Romagosa que els oficials del cordó, amb els quals mantenia *“muy buena armonia”*, l'havien previngut que *“no nos fiemos de Besieres porque fuera capaz de vender los Castillos y que la Francia aprecia mucho a los Realistas”*, i al mateix temps l'hi havien manifestat que havien rebut ordres perquè en cas que els reialistes de Puigcerdà haguessin de retirar-se per

---

<sup>227</sup> La partida reialista era d'uns 50 homes i a resultes de la seva entrada l'ajuntament de Cabrera d'Anoia fou multat amb 50 lliures per no informar del pas dels facciosos (Diario de Barcelona, de 23 de juliol de 1822). BALANZA: “Les lluites civils...”, pàg.488.

<sup>228</sup> Diario de Barcelona, núm.187, de 6 de juliol de 1822, pàg.1.778.

<sup>229</sup> Diario de Barcelona, núm.219, de 7 d'agost de 1822, pàg.2.080.

<sup>230</sup> Diario de Barcelona, núm.242, de 30 d'agost de 1822.

<sup>231</sup> Diario de Barcelona, núm.254 de 12 de setembre de 1822, pàg.2.406.

<sup>232</sup> Carta datada a Martinet el 26 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.19).

<sup>233</sup> Carta de Pau Miralles a Joan Romagosa, datada a Puigcerdà el 28 de juny de 1822 (Año de 1822..., núm.27). També J.M.R.: Memorias..., I, pàg.141.

<sup>234</sup> Cartes del cònsol de Perpinyà amb dates de 18 de juny i 13 de juliol de 1822 (AHN, Estado, lligall 6.228). Vegeu també la carta de l'oficial de policia de Prades al prefecte dels Pirineus Orientals amb data de 26 de juny de 1822 (ADPO, lligall 4MP-260).

un atac liberal els admetrien sense problemes<sup>236</sup>. A començaments de juliol, però, Miralles demanava el relleu de la seva tropa a Puigcerdà “*porque mi gente se queja de estar tanto tiempo así entretenidos*”, i sol·licitava ser destinat per ocupar els forts de Cardona<sup>237</sup>. Un cop aconseguida l'autorització Miralles es dirigí cap a Cervera, on tenia una espina clavada, mentre Bèssieres i Eroles continuaven reclutant francesos per a les seves files<sup>238</sup>.

Els reialistes intentaren vendre l'ocupació de Puigcerdà com un exemple del benèfic govern d'una vila per part dels reialistes, i per això endegaren una campanya de propaganda que es reflectí en el Diari de Perpinyà:

*“D. Miralles manda el Cuerpo de Realistas que en número de 400 o 500 ocupan Puigcerdá. Se cita su moderación como digna de los mejores elogios. Sin duda por esto la mayor parte de los habitantes, que habian emigrado y hacian su quarentena en el Lazareto de Bourg.Madamme han vuelto a sus hogares. Algunos sin embargo inciertos en el partido que deben tomar han quedado y esperan el resultado de los acontecimientos del día. Acaso temen una Justa represalia por la extrema exageración de sus opiniones. En este número se cuentan varios funcionarios, milicianos y un tal señor de Linati, Italiano de nacimiento y que posee muchos bienes en Cataluña. Habiendo terminado su quarentena ha dado varios pasos para conseguir el rescate de una niña hija suya, que ha caído en poder de los realistas y conservan en rehenes en la Seu de Urgel. Según escriben del Cordón le piden 10[00] francos para entregársela [...]. A un mismo tiempo se ve en esta parte de nuestra frontera algunos Realistas que se han visto precisados a huir de España y Constitucionales, que ya no se atreven a volver a ella.”<sup>239</sup>*

Pere Miró, capità reialista a les ordres del Trapense fou nomenat Comandant d'armes de Puigcerdà, vila a la qual hi feren cap els homes de Misses i Vilella. Seria precisament el Trapense qui el 24 de juliol de 1822 instal·là un ajuntament reialista a Puigcerdà (en realitat reposà quasi sencer el d'abans de març de 1820). Fins aquell moment la vila havia estat governada per una Junta de Govern encapçalada per Pau Miralles<sup>240</sup>. El primer ban dictat pel nou ajuntament fou per exigir el pagament immediat dels drets de porta del vi, oli i altres mercaderies:

*“De hoy en adelante todos los vecinos y demás personas que introducirán estos artículos sujetos al pago del derecho de Puertas los pagarán inmediatamente a un colector, bajo la pena del decomiso de los efectos y de quatro duros de multa.”<sup>241</sup>*

---

<sup>235</sup> Carta de Pau Miralles a Joan Romagosa, datada a Puigcerdà el 30 de juny de 1822 (Año de 1822...., núm.41).

<sup>236</sup> Cartes de Pau Miralles a Joan Romagosa, datada a Puigcerdà el 29 i 30 de juny de 1822 (Año de 1822...., núm.43 i 44).

<sup>237</sup> Carta datada a Puigcerdà el 2 de juliol de 1822 (Año de 1822...., núm.54).

<sup>238</sup> Vegeu les cartes dels caps de policia de Perpinyà de 27 de juny de 1822, i de Prades d'11 i 19 de juliol de 1822 (ADPO, lligall 4MP-260).

<sup>239</sup> Carta del cònsol de Perpinyà amb data de 13 de juliol de 1822 (AHN, Estado, lligall 6.228).

<sup>240</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 24 de juliol de 1822 (AHCP). El nou consistori estava integrat per Francesc de Pera, Tomàs Pubill, Isidre Puig, Benet Oliva, Pere Tresserra, Agustí Andreu, Tomàs Soler, Domènec Ginestà i Josep Martí.

<sup>241</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 25 de juliol de 1822 (AHCP).

L'arribada d'aquestes tropes a Puigcerdà provocà un fort conflicte entre les autoritats municipals reialistes i els caps militars, ja que aquests darrers exigien als seus habitants, com a multa pel seu constitucionalisme, 75.000 francs, que posteriorment es rebaixaren a 40.000, i finalment quedaren en 16.000, dels quals aconseguiren en efectiu només 4.000 francs. En aquesta brega Misses apretava més per la qual cosa no era gens estrany que els seus homes fossin incomodats pels veïns<sup>242</sup>, mentre Miralles feia d'home conciliador<sup>243</sup>. L'ajuntament de Puigcerdà representà en diverses ocasions a la Regència d'Urgell i a la Junta Provincial Superior de Catalunya queixant-se dels abusos de les tropes reialistes i de les exigències dels seus caps: 250 pessetes i 250 racions diàries, a més de gra, palla, llenya i altres productes "*para la manutención de las tropas del Capitán D. Pedro Miró*"<sup>244</sup>. L'ajuntament de Perpinyà demanà que almenys es donés una ordre "*a fin de que todos los pueblos concursantes a la dicha contribución prosigan a su respectivo pago*"<sup>245</sup>. Però els pobles tampoc estaven en condicions de pagar, i així els ajuntaments Villech i Estana demanaren a la Junta de no pagar la quantitat assenyalada de contribució. Tampoc estaven massa clars els límits entre les marques de Bellver i Puigcerdà cosa que feia que diversos pobles es veiessin constrenyits per dues bandes. El Secretari de l'ajuntament de Puigcerdà va desplaçar-se a la Seu per entrevistar-se amb la Junta de Catalunya, per tal de intentar rebaixar les exigències de les tropes reialistes, ja que aquestes s'havien ampliat a finals de juliol amb la demanda de 230 camises<sup>246</sup>.

Per tal d'intentar alleugerir la pressió, l'ajuntament demanà a Miró que facilités un llistat de les tropes reialistes per assegurar-se que les demandes coincidien amb les necessitats i que l'únic que podien exigir per cada un d'ells era una ració de pa i una pesseta i res més, tal i com els havia assenyalat José Valero "*Comandante general del Ejército Defensor de la Ley de Dios y del Rey*"<sup>247</sup>. Però, aquest mateix comandant els havia exigit mil fusells (dels quals es descomptaven els 246 ja facilitats) o el seu valor (12

<sup>242</sup> Queixa de Tomàs Costa a l'ajuntament de Puigcerdà amb data de 8 de juliol de 1822 (caixa "Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>243</sup> Vegeu-ne una àmplia informació a l'informe del cap de policia de la Guingueta al Prefecte dels Pirineus Orientals amb data de 3 de juliol de 1823 (ADPO, lligall 4MP-260). Vegeu a més la carta de Paladio Durán a l'ajuntament amb data de 5 de juliol de 1822 demanant camises pels 365 homes de Pau Miralles (caixa "Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>244</sup> Actes Municipals de Puigcerdà, sessió de 12 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>245</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 28 de juliol de 1822 (AHCP).

<sup>246</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessions de 30 i 31 de juliol, i 6 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>247</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 4 d'agost de 1822 (AHCP). Vegeu també la carta de Joan Romagosa a l'ajuntament amb data de 4 de juliol de 1822 on ja havia demanat els 1.000 fusells (caixa "Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).



pessetes per unitat), en el termini de vuit dies, *“bien entendido que su valor ha de salir de aquellos cuya adhesión al Sistema Constitucional es bien conocida”*. L'ajuntament acabà fent un repartiment de les 553 lliures que costaven els fusells demanats entre els veïns del poble, alhora que demanava a la Junta de Catalunya, una relació del que havien pagat a les tropes reialistes els diferents pobles de la Cerdanya ja que la vila de Puigcerdà se sentia agreujada<sup>248</sup>.

Les ordres de la Junta de Catalunya i dels comandaments militars eren contradictòries. La primera es feia ressò de:

*“Las justas quejas que tan repetidamente se elevan a esta Junta por un gran número de vecinos de los Pueblos a causa de la arbitrariedad y duros procedimientos de algunos Comandantes de Divisiones de las partidas de Tropas Realistas, conque no contentándose con exigir de los Pueblos las raciones de pan, y pretos molestan indistintamente a los Constitucionales exaltados, y a los fieles Realistas, con el pretexto de ser de aquellos como con desagrado le ha visto esta Junta, y exigen de todos.”*<sup>249</sup>

I intentava reduir l'impacte de les partides sobre l'economia local manant als comandant reialistes que no *“exijan de todos crecidas multas que al paso que no sirven al uso económico de la manutención de las Tropas, cortan los recursos que proporcionarían los pudientes de quienes se exigen”*. En canvi, els segons manaven als seus homes que *“valiéndose de todos los medios, aunque sea empleando la fuerza a ese Ayuntamiento a que le socorra por tres días”*<sup>250</sup>. La situació s'agreujà quan, a mitjan mes d'agost, arribà a Puigcerdà Malavila amb 375 homes exigint també de ser sostingut per la vila, amb un cost d'uns 2.000 rals diaris<sup>251</sup>. L'ajuntament demanà a Malavila que atorgués constrenyiments militars contra els pobles de la comarca per fer efectius aquestes contribucions. Però, tant sols dos dies més tard, es presentava el vice-comandant Francesc García, acompanyat dels capitans Antonio Febrero i Joan Cortinas, demanant seixanta parells d'espardenyes, cosa a la qual es negà l'ajuntament que fou amenaçat de

<sup>248</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 9 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>249</sup> Circular del *“Gobierno Supremo Provisional de Cataluña”*, amb data de 8 d'agost de 1822 que es va trametre a tots els pobles sota domini reialista (AHCP, caixa *“Correspondència 1822”*, un altre exemplar a l'AHCS, lligall 138, expedient 117). Reproduïda a l'Annex VIII.3. Un mes abans (14 de juliol de 1822) el Comandant general José Valero ja s'havia adreçat als pobles i als caps de partida recordant-los-hi que per subministrar les tropes reialistes calia exigir el passaport del seu comandant, i que només calia fer-ho quan estiguessin lluny de la seva base, i només amb pa, palla i ordi. A més afegia que els Comandant havien de *“vigilar que sus soldados respeten a las Justicias ordinarias de los Pueblos, en la inteligencia que la falta de armonía y unión de estos con los defensores del Trono y del Altar perjudicará a la justísima causa que defendemos”* (caixa *“Correspondència, 1821-1824, AHCP”*).

<sup>250</sup> Ofici del Capità general reialista al comandant de les tropes a Perpinyà (Actes Municipals de Puigcerdà, sessió de 30 d'agost de 1822, AHCP).

ser afusellat en ple si no complien les ordres a la tarda. Finalment, l'ajuntament accedí al subministrament de les espadenyes, tot i que presentant una queixa a la Junta de Catalunya<sup>252</sup>.

Davant de les cada cop més nombroses queixes dels pobles de la Cerdanya i de la vall de Ribes per les exaccions de les tropes reialistes, la Junta de Catalunya decidí de formar una Junta de Subministraments del Partit amb seu a Puigcerdà, de la qual es nomenà president Antoni Monegat<sup>253</sup>. Aquesta Junta tingué forces dificultats per a recaptar els fons necessaris per a mantenir les tropes, i una de les primeres tasques que hagué d'afrontar fou la d'ajudar a reformar la partida de Vilella que estava sense recursos i que s'estigué onze dies a la vila<sup>254</sup>. Un capità de la partida de Vilella, Jaume Roset, mantingué un aldarull amb l'ajuntament de Puigcerdà, al qual amenaçà dient que "*se cagava con la Junta y demás autoridades, que si el queria reuniría una porción de gente de más de 40 mil hombres*"<sup>255</sup>. La partida d'en Vilella rebé a finals d'agost l'ordre de marxar cap a Solsona, i l'ajuntament de Puigcerdà fou obligat a subministrar el prest necessari per fer els trasllat, malgrat que l'ajuntament s'havia queixat del seu comportament, ja que exigia diàriament 800 pessetes, quantitat molt superior a la que li corresponia per la tropa que tenia<sup>256</sup>. Per la seva banda Vilella recriminava a l'ajuntament que havia d'haver cobrat 6.198 pessetes, i que només n'havia rebut 3.547, alhora que exigia la diferència<sup>257</sup>. Però si Vilella marxava, al mateix temps entraren a la ciutat els homes del Trapense que continuaren cobrant contribucions, encara que amb moltes dificultats, havent d'utilitzar sovint l'amenaça d'afusellar els propietaris que no paguessin<sup>258</sup>.

A finals d'agost, l'ajuntament rebia la notícia de la instal·lació de la Regència i l'ordre de celebrar "*regocijos públicos*", però al mateix temps s'assenyalaven a Puigcerdà 5.000 duros dels 100.000 que s'imposaven a Catalunya com a préstec forçós

---

<sup>251</sup> La tropa estava formada per un coronel (90 rals), deu capitans (300 rals), sis tinents (108 rals), 8 sots-tinent (96 rals), i tres-cents cinquanta soldats (1.400 rals): 1.994 rals (Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessions d'11 i 12 d'agost de 1822, AHCP).

<sup>252</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 14 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>253</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 20 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>254</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 22 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>255</sup> Carta de Vilella a l'ajuntament amb data de 13 de novembre de 1822 (caixa "Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>256</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 24 d'agost de 1822 (AHCP).

<sup>257</sup> Carta de Vilella a l'ajuntament amb data de 21 d'agost de 1822 (caixa "Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>258</sup> The Times, de 22 d'agost de 1822, pàg.3

per a la Regència d'Urgell, i a més el segon terç de la contribució de 1819, tot plegat a pagar en 48 hores<sup>259</sup>. L'ajuntament es queixà manifestant *“la imposibilidad de verificarlo atendidas los exorbitantes pagos que está haciendo esta Población”*<sup>260</sup>. Per tal d'intentar regularitzar la situació administrativa de la Cerdanya, la Regència ordenà de crear a mitjan mes de setembre la Junta corregimental de la comarca, amb seu a la Seu, i de la qual fou nomenat corregidor Leopoldo Jordana<sup>261</sup>. Aquesta Junta serà l'encarregada de recaptar els impostos als pobles. Pel tal de cercar recursos, l'ajuntament de Puigcerdà anul·là la venda de dues finques de propis, i les tornà a arrendar<sup>262</sup>. Per altra banda es regularitzà el correu establint una línia Seu d'Urgell-Olot amb estafetes a la Seu d'Urgell, Bellver, Puigcerdà, Ribes, Ripoll i Olot<sup>263</sup>.

El mes d'octubre es presentà a Puigcerdà Antoni Coll demanant per a les seves tropes cinc-cents vestits i cananes, i l'ajuntament realitzà nombroses gestions davant la Junta corregimental per tal de no pagar-les, tot i que no aconseguí el seu objectiu, si que aconseguí que el comandant militar de Puigcerdà, Pere Miró, fos encausat davant les continuades queixes de l'ajuntament pel *“exceso en la exacción de suministros diarios, y en las dos multas exigidas indebidamente; como y también el haberse denegado a la entrega del estado de la fuerza que se había pedido a este Ayuntamiento.”*<sup>264</sup> A finals d'octubre, era el comandant Pedro Leyre qui, *“en vista de la rigurosa estación del tempo que se experimenta y atendida la desnudez de la tropa de mi División [volante de Puigcerdá]”*, exigia als pobles del corregiment que li subministressin en el termini de vuit dies 250 llits i capçals, alhora que els pobles patien la requisita de cavalls i egües per tal de formar l'esquadra del llancers reialistes<sup>265</sup>.

---

<sup>259</sup> Pedro Paire era el comissionat per a recaptar l'esmentat préstec, i manà constrenyiments contra la Junta corregimental i l'ajuntament perquè encara devien, mitjan mes de setembre, la meitat dels 5.000 duros assenyalats, constrenyiments que s'estenen al clergat (oficis amb dates de 12, 14, 17 i 19 de setembre caixa “Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>260</sup> *Actes ... Puigcerdà, 1820-1824*, sessions de 30 d'agost i 2 i 12 de setembre de 1822 (AHCP).

<sup>261</sup> *Actes ... Puigcerdà, 1820-1824*, sessions de 12, 14 i 16 de setembre de 1822 (AHCP). Vegeu també l'ofici de la Regència amb data de 19 de juliol en el qual es nomenava Governador a Leopoldo Jordana (caixa “Correspondència, 1821-1824).

<sup>262</sup> Les finques havien estat adquirides per Jacint Arnau que pagà 300 lliures, i Isidre Ruidendero que en pagà 325 (*Actes ... Puigcerdà, 1820-1824*, sessió de 30 de setembre de 1822, AHCP).

<sup>263</sup> Ofici de la Regència als ajuntaments amb data de 21 de setembre de 1822 (caixa “Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>264</sup> *Actes ... Puigcerdà, 1820-1824*, sessió de 5 d'octubre de 1822 (AHCP). Vegeu també l'ofici de la Regència a l'ajuntament de Puigcerdà amb data de 2 d'octubre de 1822 (caixa “Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>265</sup> *Actes ... Puigcerdà, 1820-1824*, sessions de 22 i 24 d'octubre de 1822 (AHCP). Vegeu també l'ordre del comandant de llancers amb data de 8 de novembre de 1822 a l'ajuntament reclamant 30

A començaments de novembre el corregidor demanava als pobles llistats dels constitucionals per tal d'embargar-los-hi els seus béns: *“un estado o noticia acerca de los sujetos que estén siguiendo las Gavillas de los Facciosos revolucionarios, anarquistas levantados a favor del sistema Constitucional contra los Ejércitos Realistas, y que se formen relaciones de los bienes que poseen.”*<sup>266</sup> L'ocupació reialista de Puigcerdà i de bona part de la Cerdanya durà fins l'arribada de Mina a la comarca a mitjan mes de novembre, tal i com manifestà l'ajuntament de la capital: *“Mina con el Ejército Constitucional va a inundar este País”*<sup>267</sup>. Abans, el dia 11, havia arribat la Regència de retirada cap a França amb uns tres-cents soldats rebuts amb els crits de *“Viva el Rey, la Religión y la Regencia”*<sup>268</sup>.

L'altra ciutat ocupada pels reialistes el mes de juliol fou Solsona. El cinc de juliol Josep Montaner ocupà Solsona que havia estat abandonada per la tropa i Milícia liberal, després de més de mig mes de setge. Montané intentà *“contener los Excesos y atropellamientos que estaban cometiendo algunos somatenes que también habían entrado so pretexto de Realistas. [...] Libró a diferentes beneméritos vecinos de la Ciudad de las amenazas y atropellamientos que algunos discolos les hacían, evitó el saqueo de sus casas.”*<sup>269</sup> Ben diferent fou el comportament de Josep Bossoms que feu canviar l'ajuntament *“en atención de hallarse este País conquistado por las armas reales, insiguiendo las facultades que le conceden en el artículo segundo del sobre incierto reglamento debía y quería reponer las cosas en el estado que tenían antes del nueve de Marzo de mil ochocientos veinte”*, però es trobà amb la resistència del consistori que al·legava que:

---

quarteres d'ordi sota amenaça de registrar les cases de la vila i una altra amb data de 24 d'octubre demanant els llits (caixa “Correspondència 1821-1824 de l'AHCP).

<sup>266</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 7 de novembre de 1822 (AHCP).

<sup>267</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessió de 18 de novembre de 1822 (AHCP). MARLIANI: Historia política..., pàg. 74, ha plantejat que l'única disposició important del govern de San Miguel fou l'atorgament del *“mando en jefe de todas las fuerzas de Cataluña, entregadas al general Mina, [...] El ejército de la fe derrotado y exahusto, quedó lanzado del territorio español, a pesar de los auxilios, del fomento y del oro del gabinete de las Tullerías”*.

<sup>268</sup> Actes ... Puigcerdà, 1820-1824, sessions de 10 i 11 de novembre de 1822 (AHCP). Vegeu també l'ofici de la Regència a l'ajuntament de Puigcerdà amb data de 24 de novembre de 1822 (caixa “Correspondència 1821-1824 de l'AHCP). El mateix Gorostiza finalitzava la seva anàlisi de la contrarevolució a Catalunya el juliol de 1822 fent-se ressò del nomenament de Mina *“para mandar el ejército de Cataluña”*, cosa que *“ha satisfecho a los deseos de los patriotas más difíciles”* (GOROSTIZA: Cataluña..., pàg. 59).

<sup>269</sup> Expedient Personal de Josep Montaner (AGMS-S, lligall M-3.772). Per l'ocupació de Solsona vegeu ARNABAT: “El Trieni...”.

*“Si bien por dicho artículo segundo se le concede facultad para mudar el Ayuntamiento, pero como no expresa el sobre incerto documento por cual Autoridades formado, ni por otra parte se halla aquel firmado como es debido, por persona que tenga autoridad para ello, parece que debe continuar el actual Ayuntamiento en sus atribuciones, y que no manifestando otras facultades legales, no está en la mano del Sr. Comandante Bosoms remover a los Señores que componen el actual Ayuntamiento, hasta que la Superioridad legitima otra cosa disponga.”*

Finalment, *“como dicho señor Comandante se ha desentendido de tan poderosas y convincentes razones y ha manifestado que usaria de la fuerza, caso de resistirse los Señores Consejales a lo arriba insinuado, en este apuro deseando evitar las fatales consecuencias que podrian producir su inobediencia han accedido al referido nombramiento y remoción”*<sup>270</sup>. Tot i això, alguns regidors volgueren que constés la seva protesta, ja que *“entendían emposesionarse de sus respectivos empleos de Regidores a la fuerza para evitar los fatales resultados que podría producir su inobediencia”*<sup>271</sup>.

A finals de juliol, la Junta Superior de Catalunya, manava a l'ajuntament de Solsona que *“para el presente año deben entrar de Regidores los que tenían el Privilegio del Real Acuerdo para servir en el año mil ochocientos veinte y si alguno de ellos hubiere fallecido, o se hallase imposibilitado, o fuere Constitucional deberá ese Ayuntamiento proponer otro que reúna las cualidades necesarias para desempeñar el cargo que le quepa”*<sup>272</sup>, el problema era que la meitat d'ells eren constitucionals, així de sis regidors, tres eren constitucionals (Manuel Font, Josep Campos i Ramon Gatuellas) i dos d'ells a més milicians voluntaris. Davant les dificultats per reposar els regidors de 1820, l'ajuntament es dirigí a la Junta de Catalunya demanant-li consell, i aquesta respongué que:

*“La Junta ha recibido el Oficio de V.S. de 21 de los corrientes y sobre los diferentes puntos que entraña ha resuelto contestarle: que para el presente año deben entrar de Regidores los que tenían el Privilegio del Real Acuerdo para servir en el año mil ochocientos veinte y si alguno de ellos hubiere fallecido, o se hallase imposibilitado, o fuere Constitucional deberá ese Ayuntamiento proponer otro que reúna las cualidades necesarias para desempeñar el cargo que le quepa. y en vista de la propuesta la Junta eligirá y expedirá el correspondiente despacho; que siendo necesaria la reaparición de las murallas de la Ciudad y renovación de sus puertas, para los gastos que esto ocasiones deben aplicarse los propios y arbitrios y que si algún sobrante resultase después de haber atendido a las más precisas necesidades comunes, podrá ese Ayuntamiento valerse para el suministro de las Tropas de aquel sobrante, y a fin de que este sea mayor y pueda con él acorrirse a otras urgencias podrá ese Ayuntamiento exortar al Illmo. Obispo a fin de que dé su licencia para que ese Ayuntamiento pueda mandar las obras de reparación en días festivos por turnos entre los vecinos abtos al intento. No bastando lo arriba expresado podría ese Ayuntamiento echar mano del medio que propone de un reparto equitativo en calidad de reintegro, sobrecargando dicho reparto*

<sup>270</sup> Full solt sense data, possiblement de 7 de juliol de 1822, reproduït a l'Annex VIII.4 (Actes Municipals de Solsona, vol.III del 13 de juliol de 1822 a 31 de desembre de 1831, document 66, a l'AHCS de l'AHCS). Vegeu a més l'expedient personal de Josep Bossoms a l'AGM-S, S1<sup>a</sup>-D1<sup>a</sup>, lligall B-3740.

<sup>271</sup> Es tractava dels regidors Josep Pensi i Jeroni Cantarell (Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 13 de juliol de 1822, AHCS). En la sessió de 19 de juliol prengué possessió com a regidor Pau Morist, que també va voler fer constar la seva protesta.

<sup>272</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessions de 28 i 30 de juliol de 1822, AHCS.

*en los Constitucionales, según su exaltación y haberes. En cuanto a contribuir todos los Pueblos de la marca de Solsona con nombramiento de un sugeto de su confianza como se hacia antes, que es el otro medio que propone ese Ayuntamiento, solamente podrán concurrir con esa Ciudad aquellos pueblos de la Marca que no estén sugetos al tránsito de tropas, bajo cuya condición aprueba la Junta la agregación de Pueblos del antigua marca y el que se haga, faltando los demás recursos, en reparto equitativo y proporcional evitando toda justa queja, con lo que podrá esa Ciudad quedar algún tanto aliviada y continuar con los servicios que son indispensables.”<sup>273</sup>*

El 8 d'agost, finalment, prengué possessió l'ajuntament nomenat per la “*Junta Suprema Gubernativa de Cataluña durante el cautiverio del Sr. D. Fernando 7º (que Dios guarde)*”, i que jurà de “*reconocer y defender la Soberanía del Rey, y de ser fieles al Señor Don Fernando Séptimo y a sus legítimos sucesores en la Corona*”<sup>274</sup>. Dos regidors demanaren al mateix instant l'exoneració dels càrrecs Ramon Jalonch i Antoni Cantons<sup>275</sup>. L'ajuntament de Solsona, serví com una mena d'avançada de la Junta Suprema de Catalunya, i no era estrany que personatges reialistes nomenats per ocupar càrrecs, juessin aquests davant el consistori de Solsona, com Juan Antonio de Prat, coronel reialista que havia estat nomenat governador polític i militar de Cervera i el seu corregiment, en reconeixement de:

*“las excelentes cualidades de amor a nuestra Santa religión, de adhesión a la soberanía del Rey, de fidelidad al Sr.Dn. Fernando 7º (que Dios gde.), de detestación de las doctrinas constitucionales y Republicanas, y demás circunstancias recomendables de valor, prudencia, discreción y manejo de los negocios públicos. Con residencia por ahora en la Ciudad de Solsona, o en aquel punto que lo exigieren las actuales circunstancias de la Guerra.”<sup>276</sup>*

Una de les primeres mesures del nou consistori fou la de posar un impost de vuit sous per càrrega de vi que entrés a la ciutat “*para acudir a los suministros que continuamente tiene que hacer a las varias Partidas de Tropas transeúntes, y pago de gastos extraordinarios, toda vez que el Ayuntamiento no tiene medio ni arbitrio de que valerse para cubrir estos ramos por haber agotado todos los recursos.*”<sup>277</sup> No n'hi hagué prou amb

---

<sup>273</sup> Carta-ordre de Paladio Duran en representació de la Junta Suprema de Catalunya (Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 6 d'agost de 1822, fol.24-25, AHCS).

<sup>274</sup> Ordre amb data de 3 d'agost de 1822 signada en nom del Secretari Ramon Noguer, per Manuel Milà. Els regidors nomenats foren Ramon Jalonch, Antoni Cantons, Carles Morató, Josep Llord, Ramon Carreras i Pau Valls, i com a Síndic Francesc Badals (Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 8 d'agost de 1822, AHCS).

<sup>275</sup> Quan a començaments de novembre de 1822 la Junta de Catalunya demanà a l'ajuntament de Solsona, ternes per elegir el consistori del bienni 1823-24, l'ajuntament només oferí un nom per cada lloc “*por estar la Ciudad faltada actualmente de personas hábiles para ello*” (Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 3 de novembre de 1822, AHCS).

<sup>276</sup> Nomenat per una circular de la Junta de Catalunya de 8 d'agost de 1822, signada per Jaume Creus, Julià Ramos i Joan Querset. Abans de prendre possessió havia de fer jurament davant el Governador de Tàrragona, Josep Camarlot i Macià, tinent coronel reialista (11 d'agost). Tot plegat a les Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 20 d'agost de 1822, fol.35, AHCS.

<sup>277</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 15 de juliol de 1822, fol.3, AHCS. El dia 16 es va fer el pregon del nou impost: “*De ordre del Sr. Batlle, inseguint resolució del M.I. Ajuntament se prevé y mana a*

aquesta mesura i al cap de dos dies l'ajuntament convocà els veïns més "pudientes" de la ciutat per tractar dels problemes pel manteniment dels prop de cent homes armats que hi havia a la ciutat:

*"En atención de que esta Ciudad mantiene sobre las armas una fuerza de unos noventa y seis hombres, a los cuales diariamente socorre de todo lo necesario, para conservar con ella la tranquilidad de sus vecinos y evitar que no sean atropellados. [...], y siendo por otra parte indispensable y aun necesario el tener una fuerza, sino tan numerosa, alomenos más reducida, que vigile continuamente, mayormente de noche, a fin de que de este modo no se turbe la tranquilidad de sus vecinos y que nadie experimente ningún daño, en especial de noche, en que pudiendo ser fácilmente sorprendidos en sus casas por algunos malévolos podrían peligrar en sus vidas"*<sup>278</sup>

Finalment, es decidí de reduir el nombre de 96 a 30, incloent els mossos d'esquadra que hi havia a la ciutat, amb un cost total de quaranta-quatre pessetes diàries. En una reunió posterior a finals de juliol es decidí que, davant la manca de recursos per a mantenir els 30 homes de vigilància, aquests es reduïssin a 12<sup>279</sup>. A finals de juliol, l'ajuntament de Solsona convocà els batlles de la Marca, d'acord amb la Junta de Catalunya, per fer-los pagar les contribucions reialistes, i els recordà que havien de contribuir al manteniment de l'exèrcit reialista: *"por medio de lectura que en idioma vulgar les ha hecho en alta e inteligible voz"*<sup>280</sup>.

A començaments d'agost per ordre de la Junta Suprema de Catalunya es formà una Junta amb dos batlles dels pobles de la Marca i el de la ciutat *"que entenderá en lo sucesivo sobre el modo de hacer equitativamente los repartos entre todos los pueblos de Marca para la manutención y socorro de las Tropas Realistas"*<sup>281</sup>. La primera tasca de la Junta fou la de repartir 1.778 lliures entre els pobles de la Marca *"en atención a que este Ayuntamiento ha agotado todos los recursos que tenia para acudir a los varios gastos que continuamente ocurren, y como necesita de crecidas sumas de dinero para poder socorrer las varias partidas de tropas transeúntes, y acudir a otros indispensables gastos que se ofrecen."*<sup>282</sup>

---

*tots los vehins de la present Ciutat de Solsona de qualsevol classe y condició que sian que per cada carga de vi que en lo successiu compraran, deuran pagar vuit sous per carga encara que lo comprian per son consum."*

<sup>278</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 17 de juliol de 1822, fol.7, AHCS. Els veïns convocats foren Geróni Bellit, canonge; Joan Martí prevere, Francesc Viles, Antoni Llord, Josep Isanta, Tomàs Martins, Antoni Santpons, Pau Valls, Josep Peró, Antoni Gibert, Pere Argentó, Antoni Cantons y Castellnou, Josep Capdevila, Josep Llord y Santpons, Antoni Ramonet, Ramon Tolonch, Pere Culell, Josep Pallarés, Serafi Font, i Francesc Badal. (no hi assistiren malgrat ésser convocats: Antoni Viladot, prevere, i Tomàs Ribera).

<sup>279</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 26 de juliol de 1822, AHMS.

<sup>280</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 28 de juliol de 1822, AHMS.

<sup>281</sup> La carta-ordre de la Junta de Catalunya amb data de 23 de juliol de 1822 (Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 4 d'agost de 1822, AHMS).

<sup>282</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessions de 6 i 7 d'agost de 1822, fol.26, AHMS. El repartiment quedà així: Joval 81 lliures, Clarà 62, Llobera 178, Timoneda 31, Lladur 118, Quadra d'Isanta 22, Oden 57, Llana 73, Canalda 33, Pere Camps 25, Torredenagó 21, Besora 53, Olins 102, Terrassola 39, Ciuró 46, Pinell 101, Castelvell 117, Quadra de Brichs 13, Castellar 56, Solsona 550.

L'objectiu més important de les tropes reialistes al Solsonès era, com hem assenyalat, la conquesta dels forts de Cardona assetjats des del mes de juliol, i tal i com manifestava Josep Bossoms, cap de les tropes assetjadores, aquell semblava el moment oportú per conquerir la plaça:

*“Estoy esperando noticias de la Seo por ver como tengo de socorrer o suministrar la guarnición que tengo puesta en el sitio de la Plaza porque ahora seria grande lástima de haver de dexar el sitio haviendo ya sufrido tantos días y del modo que la cosa nos pinta mui bien. Y suponiendo que ya e enviado en la Seo ya se pueden VS. pensar que el subsidio habrá de salir de todos los Pueblos circunvecinos pero por ahorra pido en VS. que me den auxilio como es de Espergatos, raciones de Pan y tanvien todo el dinero que puedan recoger porque ahora es la ocasión que tiene el into. formalidad eso es lo que encargo por ahora a Vs. hasta que venga el arreglo de la Seo y por eso al pronto mandaré que vayan tres o quatro comisionados de los Larededores que yo conosco de confianza para arreglar todas estas cosas.”*<sup>283</sup>

Per això demanava als pobles que tenint en compte que *“la gente que se paga a la peseta diaria”*, el total podria representar *“por todos los individuos se va a pasar a 12 sientas pesetas”*, és a dir, 1.200 pessetes diàries. Però la conquesta s'endarreriria, tot i que s'intentaren totes les estratagemes, fins i tot la de comprar els governadors de la plaça, com mostra la carta d'Eroles a Ramón Gayán, en la qual se'l comminava a la rendició perquè *“el voto general de la Europa, pronunciando la justicia de nuestra causa, ha declarado por subversivos los defensores de la Constitución”*, alhora que afegia *“la suma dificultad que hay de que ustedes puedan recibir socorros, como porque tenemos una seguridad de que por todo este mes entrarán en España setenta y cinco mil franceses por tres distintos puntos”*<sup>284</sup>.

El mes d'octubre esclatà un important conflicte entre les tropes reialistes que assetjaven Cardona i l'ajuntament, també reialista, de Solsona<sup>285</sup>. Pau Miralles exigia continuades contribucions a la ciutat de Solsona, a més de comportar-se despòticament vers els seus habitants y les seves autoritats, per aquest motiu l'ajuntament de Solsona es queixà al cap de Miralles, José Valero que dirigia el bloqueig de Cardona, *“del modo como exige las multas y el proceder que tienen contra dos hijas Juan Gatuellas, y de la viuda María, poniéndolas presas, sin permitirles que les lleven ni aún la comida.”* Valero, fent-se ressò de les crítiques es dirigí a Miralles recordant-li l'ordre del govern i del Capità general d'11 d'octubre de 1822, segons la qual *“queda esta División de D. Pablo Miralles incorporada en las tropas de mi mando; y por lo mismo prevengo a V.V. que el dinero que necesite, lo exija a la fuerza del Ayuntamiento de esta Ciudad, y entregue el mando de la tropa que hay en*

<sup>283</sup> Carta de Josep Bossoms a l'ajuntament de Solsona amb data de 7 d'agost de 1822 (AHCS, lligall 138, expedient 124)

<sup>284</sup> Nota de 8 de setembre de 1822 (reproduïda per MINA: *Memorias...*, I, pàg.380-381).

<sup>285</sup> Tota la informació al document núm.80 del lligall 77 de l'AHCS.



*esa al oficial más antiguo que hubiere en ella, y de esta falta no se repetirá contra V. en lo sucesivo.*<sup>286</sup> Però, l'endemà, lluny de fer cas a les ordres de Valero, Miralles, comandant de la tercera divisió reialista estacionada a Solsona, es dirigí a l'ajuntament de la ciutat demanant *“se servirá aprontar en mi poder y dentro del preciso término de dos horas la cantidad de cien duros necesarios para el suministro de mi División”*<sup>287</sup>.

El dia 14 d'octubre l'ajuntament de Solsona va escriure als seus comissionats a la Seu d'Urgell informant-los de la situació:

*“Lo Sor Comandant Dn. Pau Miralles nos fa pagar diàriament cent Duros per subministrar sas Tropas.; y com vostès ja saben que aquest Ajuntament se encontra sens diners alguns, ayir nos verem precisats tots Individuos del Ajuntament a pagar de diners propis dits cent Duros, y vuy tindrem de fer lo mateix. Esto es insoportable, selt ha oficiat acudia a la Tesoreria de la Junta Corregimental que encara resideix en Oliana, però ell se desentén de tot.”*

L'endemà, els comissionats feren arribar les queixes a la mateixa Regència d'Urgell a la qual manifestaren que *“a cada instante van tomando incremento los apuros y vexaciones de la Ciudad de Solsona, de modo que con vivo dolor de su corazón se verán precisados los Gobernantes a expatriarse de ella.”* La queixa a més dels aspectes econòmics, en tenia de polítics, ja que el consistori de Solsona estava fart dels maltractaments i insults dels caps reialistes, especialment de Miralles:

*“El Comandante Miralles les exige diariamente la cantidad de cien duros, los cuales tubieron que pagar de dinero propio los individuos del Ayuntamiento el día 13, y tenían que hacer lo mismo ayer día 14, y así consecutivamente; añaden haber oficiado a este Miralles para que acudiese a la Junta Corregimental residente en Oliana, pero él se desentendiende de todo, escudándose en decir que el Ayuntamiento cuide de cobrar las multas impuestas; cosa la verdad imposible; ya por haberlas cobrado en parte el mismo Comandante; ya por no ser deceosa al Ayuntamiento semejante exacción, y ya finalmente por no tener la mayor parte de los multados con que pagar. [...] Tan irregular e injusta exacción se pide por el Comandante Miralles con el pretexto de haberse quejado el Bayle de Solsona al General Valero de la aspereze con que se habían tratado los multados o sus deudos; dando por causal que de orden del Gobierno comunicada por el General en Jefe con fecha del día 14 quedaría incorporada la División de Miralles a las Tropas del mando de dicho General Valero; y de aquí concluye que dentro el término de dos horas se le apronten los cien duros pertenecientes al día 13. [...] Dicha exacción se reitera por unas razones semejantes en otro oficio dirigido al Ayuntamiento por el propio Miralles con fecha del mismo día 13.”*<sup>288</sup>

L'ajuntament es queixava, a més, que sempre havia de pagar la ciutat de Solsona, mentre els pobles del voltant pagaven poc i amb retard:

*“No es justo, ni posible, Serenísimo Señor, que la Ciudad de Solsona en su actual estado, ni los individuos que tienen la desgracia de gobernarla, apronten lo que no tienen; más que les quiten sus haciendas y materiales, y sus vidas. El medio que pueden sugerir los Exponentes, es que la Junta Corregimental apronte y suministre aquellas cantidades, pues ella es la que recauda todas las contribuciones, catastros e impuestos de los pueblos del Corregimiento, sin permitir siquiera que de*

<sup>286</sup> Carta de Valero a Miralles amb data de 12 d'octubre de 1822 (AHCS, lligall 77, doc.80).

<sup>287</sup> Carta amb data de 13 de febrer de 1822 (AHCS, lligall 77, doc.80).

<sup>288</sup> Carta de Ramon Jalonch i Antoni Cantons, comissionats per l'ajuntament de Solsona a la Seu, i dirigida a la Regència d'Urgell amb data de 15 d'octubre de 1822 (AHCS, lligall 77, document 80).

*los diez y nueve que componían la antigua Marca de Solsona perciba el Ayuntamiento la más mínima contribución.”*

Per això demanaven que es prengués:

*“prontamente una medida enérgica y eficaz para que no sea el solo Ayuntamiento de Solsona, sino la Junta de todo el Corregimiento de Cervera, quien soporte tan considerable carga, sirviéndose al mismo tiempo dispersar las otras providencias que llevan solicitadas con la anterior representación del día de hoy.”*

L'endemà Domingo M<sup>a</sup> Barrafon respongué a l'ajuntament que *“se oficiase al General José Valero para que vea de que la Junta le dé lo preciso y que disponga se saque de los otros pueblos que deberán contribuir, valiéndose además la Junta de los arbitrios que están a su alcance.”* El dia 16 d'octubre, José Valero informava l'ajuntament de Solsona que els assetjats a Cardona *“se encuentran a media ración hace ocho días”*, però que ahora té notícies de que de Manresa, Sallent, i Calaf, vindrà un comboi per assistir als assetjats, per això pensava que era el moment oportú per conquerir definitivament Cardona:

*“Convencido que esa ciudad de Solsona está interesada en la toma de este fuerte de Cardona, espero que ese Ayuntamiento enviará el Somatén que pueda, pagado por cinco o seis días a este campamento, a cargo de un sugeto de toda su confianza para que responda de él; bien entendido que lo que esa ciudad hará en esa expedición se le resarcirá de la Sal de Cardona.”<sup>289</sup>*

El 18 d'octubre era Josep Montaner qui es dirigia a l'ajuntament de Solsona queixant-se del seu poc suport a les tropes reialistes:

*“Siéndome muy insensible el [h]aver de reprender a sujetos de tanto honor como representa el ayuntamiento de esa Ciudad, que quasi diría se entienden con el Enemigo, porque no se ha visto que ningún pueblo se hayan echo tan resistentes en socorrer las tropas realistas como los de esa Ciudad. [...]. Que los socorran en el pronto no aportándome de lo que aya dispuesto el mismo General, mientras que doy parte de lo que pasa, pero hago responsables a este Ayuntamiento de que si las tropas que están en observación en los puntos señalados tengan que desocuparlos por la omisión de este Ayuntamiento. Socórranles y entre tanto recorren.”<sup>290</sup>*

A finals de novembre les tropes constitucionals tornaven a ocupar Solsona, i la majoria del consistori fugí amb els reialistes, amb l'excepció de Ramon Carreras i Carles Morató. Els constitucionals convocaren una reunió dels caps de casa per tal d'elegir quatre persones que fessin anar provisionalment l'ajuntament, sortint elegits Francesc Viles, Antoni Llord, Ramon Riu (calderer) i Ramon Bonany (ganiveter)<sup>291</sup>. Els reialistes es refugiaren a Sant Llorenç de Morunys, d'on foren desallotjats per Antonio Roten, cap de la segona divisió de

<sup>289</sup> Carta des del campament de la Roqueta, amb data de 16 d'octubre de 1822. El comissionat per rebre el sometent era l'administrador de la sal de Cardona, Ramon Samsó (AHCS, lligall138, expedient 119).

<sup>290</sup> Carta de Josep Montaner a l'ajuntament de Solsona (AHCS, lligall 138, expedient 122).

<sup>291</sup> Actes Municipals de Solsona, vol.III, sessió de 24 de novembre de 1822, AHMS.

l'exèrcit liberal<sup>292</sup>, que posteriorment donà l'ordre de saquejar Sant Llorenç de Morunys: *“borrarà del gran mapa de las Españas al nombrado y por indole faccioso y rebelde pueblo de San Llorens de Morunys (alias Piteus), a cuyo fin será saqueada y entregada a las llamas”*<sup>293</sup>.

### VIII.2.3 Terres de Ponent: Balaguer capital reialista

Per intentar aturar els aixecaments reialistes a la conca de Tremp s'havia enviat tropa des de Tamarite comandada pel general Felipe Perena<sup>294</sup>. Aquest, però, manifestà al Comandant del sisè districte militar (Aragó), Antonio Remon Zarco del Valle, que l'ocupació de la Seu pels reialistes feia del tot impossible aquesta tasca:

*“Esta noticia que como una chispa eléctrica corre por estos Valles, produce un efecto tal, que puedo asegurar a V.S. que a no estar las tropas en este punto, todo el país estaba en insurrección. Por la tarde de ayer me llegaron avisos de armarse varios Pueblos, singularmente Isona, de haberse apoderado de una Caja de Guerra para reunir gente. [...] Mi posición es crítica, me hallo poco menos que bloqueado, sin más comunicación expédita que la del Pont de Montañana. [...] El País se me niega a dar Bagajes. [...] Han extendido en los Pueblos que las tropas, roban, matan y saquean de suerte que hoy que es día de mercado y Feria apenas ha concurrido nadie singularmente mujeres”*<sup>295</sup>.

La importància d'aquesta carta rau en el fet que el Comandant militar esmentat expressa clarament l'aïllament en que es troba, no tant sols físic, sinó, sobretot, ideològic, mental, cultural, respecte a la població que teòricament ha de protegir, ja que fins l'arribada de la tropa *“todo este País estaba ya con plena insurrección”*.

El 23 de juny de 1822, des d'Arfa, Francesc Badals demanava autorització a Romagosa per atacar Perena que s'estava a Tremp amb uns 400 homes i, a més, sol·licitava que se li trametés munició, i que la Junta manés de fer una lleva o aixecar un sometent: *“al mismo tiempo tendrá V.S. la bondad de encargar a la Junta que a la mayor brevedad pasen un oficio a los Pueblos para que poniendo la gente que puedan sobre las Armas puedan en caso de necesidad ausiliar la Ciudad y guarnición y al mismo tiempo atemorizar a los Serdanes, así mismo que nombrar espías fieles que puedan comunicar los movimientos de*

<sup>292</sup> Podem seguir les peripècies militars d'aquest general a la guerra reialista fins l'entrada dels francesos, a través de Antonio ROTTEN: *Itinerarios militares*, Barcelona, 1823.

<sup>293</sup> Ban de Roten del dia 20 de gener de 1823 (reproduït per MIÑANO: *Examen...*, vol.I, pàg.140-142).

<sup>294</sup> Felipe Perena y Casayús (1764-1834), vegeu-ne una nota biogràfica al *DBTL*, pàg.514-515. Sobre les topades entre liberals i reialistes a la Conca de Tremp vegeu algunes notes a *Les guerres carlines al Pallars*, pàg.12-22.

<sup>295</sup> Cartes escrites des de Tremp el 24 i 25 de juny de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>, D4<sup>a</sup>, “GFVII”, carpeta 2).

*los Enemigos y poder acertar en nuestras operaciones*<sup>296</sup>. Badals es desplaçà fins Isona, des d'on pretenia atacar Tremp amb l'ajuda de "*todos los somatenes*"<sup>297</sup>.

A finals de juny, després de foragitar els homes de Perena cap a l'Aragó, els reialistes dominaven Tremp i tota la seva conca nomenat governador al Comandant de cavalleria Marià Sebastián que estava sota les ordres directes de Badals<sup>298</sup>. Des d'aquesta vila, Badals feu circular una proclama en la qual manifestava que "*la Santa religión que profesamos y el amor a nuestro amado Monarca son y serán los únicos objetos que defendemos*"<sup>299</sup>, alhora que exigia a les autoritats locals "*que sin pérdida de tiempo y bajo severas penas saquen inmediatamente la Lápida de la Constitución, instalando también sus respectivos Ayuntamientos, poniendo otros de nuevos en su lugar conforme lo hicieron en el años de 1820 antes del 9 de Marzo o de la promulgación de la Constitución*"<sup>300</sup>. A començaments de juliol Badals demanava a Romagosa municions i cartutxos, a l'hora que l'informava que a la Conca de Tremp "*se me van alistando todos los días mucha gente, y sigue todo este país sin la menor novedad estando muy tranquilo y favorable para nosotros*", i que s'oferia per anar a la Seu en cas que fos atacada pels liberals<sup>301</sup>.

Badals, observant que Perena i la seva columna havien abandonat Benavari i es dirigien cap a Monzón, plantejà a Romagosa que aquests moviments havien deixat:

*"En descubierto toda esta frontera y alto Aragón como y así mismo que en Barbastro y Huesca están decididos los ánimos, y la mayor parte decidida a levantarse contra el sistema constitucional, he resuelto dirigirme mañana allá con la idea de sorprender en pueblo de Benabarre, coger los milicianos y los exaltados que tienen puesto el temor al país, pasar en seguida a Tamarite, hacer allí otro tanto y concentrarme en el punto de Balaguer y teniendo allí suficiente fuerza, tantear contra Lérida y Monzón, caso de que no tome este fuerte de paso porque apenas tienen guarnición alguna."*<sup>302</sup>

Badals assenyalava que, segons cinc soldats de Perena que s'havien passat als reialistes des de Monzón, "*todo el país por donde han venido están en el mejor sentido y que presentándome*

---

<sup>296</sup> Cartes amb dates de 23 de juny de 1822 des d'Arfà (*Año de 1822...*, núm.7 i 10).

<sup>297</sup> Carta datada a Isona el 26 de juny de 1822 (*Año de 1822...*, núm.7 i 10). Vegeu també J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.141-156.

<sup>298</sup> Cartes de Marià Sebastián i Francesc Badals datades a Tremp el 27 i 29 de juny de 1822 (*Año de 1822...*, núm.24 i 26).

<sup>299</sup> Proclama datada a Talamn el 23 de juny de 1822, reproduït a J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg.149-152, que assenyalava que "*Bien se hecha a ver que esta proclama solo tenía de Badals el nombre. [...] Es regular que sería compuesta por algún vocal de la Junta que acababa de instalarse en Urgel*".

<sup>300</sup> Carta de Badals a Romagosa datada a Tremp el 28 de juny de 1822 (*Año de 1822...*, núm.29).

<sup>301</sup> Cartes datades a Tremp l'1 de juliol de 1822 (*Año de 1822...*, núm.50-52).

<sup>302</sup> Carta datada a Tremp el 6 de juliol de 1822 (*Año de 1822...*, núm.84). La victòria dels reialistes a Benavari, fou objecte preferent de la premsa reialista ja que es tractava de la primera victòria important dels reialistes en un gran combat (*Diario de Urgel*, núm.4, de 12 d'octubre de 1822, pàg.4).

*con mi división se pasarán la mayor parte”, i justificava l’acció dient que d’aquesta manera “atrayendo sino del todo la mayor parte de las pocas fuerzas que hay en Aragón será un poderoso resorte para hacer desmayar totalmente a las que hay en esta Provincia, y la influencia que esto tendrá en los demás del reyno”.*

A finals de juny, la sensació d’impotència i aïllament de les tropes de l’exèrcit i dels seus comandaments front els aixecaments reialistes era força important, com deixava traslluir el comandant militar de Lleida José Bellido:

*“Enterado de cuando V.S. se sirve advertirme por su oficio de 25 del corriente acerca de la conmoción que se teme en Fraga para el día de San Pedro, he conferenciado y acordaré con el Barón de Carandolet, que se halla aquí con parte de la Caballería de su cargo, el modo como sufocar qualquiera tentativa que allí se fraguase; no pudiendo yo contar para ello con fuerza alguna de mi parte por no tenerla, pues el segundo Batallón de Fernando 7mo., en el mismo día de su arribo a esta Plaza tubo orden del Comandante General de este 7mo. Distrito de continuar como continuó su marcha para la Provincia de Gerona, que se halla casi en completa insurrección.*

*El General Perena me avisa desde Tremp, que todo aquel País se halla en fermentación desde que se ha difundido la voz de la toma de Seo de Urgel, cuya noticia no me ha sido dable poder aclarar, pues según voces vagas lo que únicamente ocupan los facciosos es la población y el Castillo, pero no la Ciudadela que continua defendiéndose.*

*Nada sé de Torrijos, pues si bien extrajudicialmente se me ha dicho que está en Solsona, la falta de correspondencia me hace creer que aquel país se halla en el mismo estado de sublevación.”<sup>303</sup>*

Sobre la situació de la plaça de Lleida, el seu cap polític, José Cruz de Muller, encara era més pessimista, i després d’afirmar que era preferible mantenir Lleida a Fraga, manifestava que *“el Castillo no tiene fuerza para su defensa, ni artilleros. No hay viveres algunos, y como su provisión puede ser el momento de sentir una sublevación interior, es necesario tener alguna tropa para ejecutarlo en cuanto reciba el menor aviso de que los facciosos de la Seu se adelantan hacia esta parte.”<sup>304</sup>* A començaments de juliol es produïren uns incidents a la capital del Segrià, producte de la mala maror que interessadament s’havia creat entre la tropa i els veïns, ja que segons l’ajuntament *“unos*

---

<sup>303</sup> Carta de José Bellido al Comandant General Militar del sisè districte militar, Lleida, 27 de juny de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>,D4<sup>a</sup>, “GCFVII”). Vegeu també GOROSTIZA: *Cataluña...*, pàg.46-48, que assenyalava que *“esta cadena de ventajas debidas más a la perfidia de los pueblos, que no al número u osadía de sus facciosos; alucinó sin embargo de tal modo a Romanillos, que engreído con ellas intimó desde Balaguer la rendición a Lérida, [... que] se veía amenazada por las columnas enemigas y rodeada de pueblos levantados en masa”*. Vegeu la reproducció de la carta de Romanillos comminant la rendició de Lleida a canvi de respectar les seves de vides i, fins i tot, la seva graduació si accedien a passar-se de bàndol, amb data de 15 de juliol a GOROSTIZA: *Cataluña...*, apèndix II, que també reproduïx un ofici de 25 de juliol de Bellido al ministre de Guerra fent-se ressò de la situació de la plaça de Lleida entre Balaguer i Mequinensa (Annex VIII.5).

<sup>304</sup> Carta de José Bellido al Comandant General Militar del sisè districte militar, Lleida, 27 de juny de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>,D4<sup>a</sup>, “GCFVII”).

y otros están mutuamente engañados”<sup>305</sup>. Soldats i veïns s’escriassaren pel carrer amb “voces subversivas de que los vecinos de ella habian de ser saqueados, y aún degollados”<sup>306</sup>. A més a finals de juliol es descobrí una conspiració per a lliurar la ciutat i els forts als reialistes.

A mitjan mes de juliol, la columna de Torrijos fou atacada al Segrià per la partida de Badals i Romagosa integrada per uns 1.200 homes. Posteriorment, aquesta partida reialista fou derrotada i perseguida fins a Balaguer on es refugià<sup>307</sup>. Badals confiava en conquerir fàcilment Lleida però la derrota davant Torrijos va fer que una part, es parla d’una tercera part, dels seus homes se’n tornessin a les seves cases. Badals es mantingué a Balaguer durant força temps, des d’aquest punt anà engrossint la seva partida “con la gente que se le reunía de todas partes a la que mantenía pagándola de las contribuciones que con poco miramiento y ninguna consideración sacaba de los pueblos y particulares de toda aquella comarca”<sup>308</sup>. Mentre apareixien nous nuclis reialistes a la Noguera en la seva frontera amb Osca. A finals de juliol i començaments d’agost els reialistes dominaven el Segrià, l’Urgell i la Segarra i tenien la seva capital a Balaguer. Les poques tropes liberals que restaren en aquesta zona no sortien de la ciutat de Lleida. Torrijos es feia ressò de la situació i reclamà dels veïns de la ciutat una decidida actitud contra els facciosos:

*“Mi objeto principal, [...], y procurando el bien y felicidad de la Patria, es mantener en paz y tranquilidad esta Ciudad. [...] Cualquier hombre de cualquiera estado, o condición que sea, que maquine contra el Sistema Constitucional, será juzgado militarmente y egecutada la pena que le corresponda con prontitud. El que defendiendo ideas melancólicas y fingiendo triunfos de los Enemigos de la Patria y de la tranquilidad pública pretenda aumentar el número de los extraviados por este medio para llevar a cabo sus miras inocuas e interesadas, será tratado del mismo modo; [...] Ninguno pretenda estar fuera de los efectos de ella [la Ley], y antes de desplegar la energía que se requiere en circunstancias como las presentes, en que la seducción, la hipocresía y el fanatismo han hecho tantos progresos, advierto a todos que mi deseo es el bien de la Patria, que la Constitución y sus benéficos influjos harán feliz este Pueblo, y que nadie en la tierra podrá hacer deje de respirar el ayre de la Libertad en la Plaza de Lérida.”<sup>309</sup>*

Badals atribueix aquesta situació a que “su buen comportamiento había

<sup>305</sup> Actes Municipals. Lleida, 1822, sessió de 3 de juliol.

<sup>306</sup> La situació de Lleida, envoltada d’enemics, sobretot després de la caiguda de Mequinensa, ha estat relatada per Torrijos en una carta confidencial de 25 de juliol de 1822 (reproduïda per GOROSTIZA: Cataluña..., apèndix I

<sup>307</sup> SAENZ DE VINIEGRA: Vida ..., pàg.124-126. Diario de Barcelona, núm.205, de 24 de juliol de 1822, pàg.1.960. Especialment interessant per l’actuació de Romanillo i els seus enfrontaments amb Torrijos són les pàgines de GOROSTIZA: Cataluña..., pàg.47-51 i els apèndixs (amb correspondència personal de Torrijos).

<sup>308</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.154-156.

<sup>309</sup> Proclama manuscrita de José Maria de Torrijos amb data de 2 d’agost de 1822 “A los Habitantes de Lérida” (AHPL, caixa 1450).

sostenido no solo el espíritu realista, a que también a aumentarlo por todo el país que conquistó en tales términos que cuando amenazaba el Ejército Constitucional tomaban las armas todos los hombres aptos para ello en un somatén general”<sup>310</sup>. Com podem veure el recurs al sometent per part dels reialistes era una pràctica força comuna, i és un bon indicador del grau d’acceptació d’aquests a determinats indrets de Catalunya, com el de les terres de Lleida que ara comentem. A mitjan juliol, la creixent força dels reialistes al Baix Ebre i a la zona de Fraga i Casp, va obligar les autoritats militars del sisè districte militar de formar una columna volant per a perseguir els reialistes al voltant del riu Ebre i de la frontera entre Aragó i Catalunya, tenint com a punts de suport Monzón, Alcanyís i Mequinensa, a més de Lleida i Tortosa. La coordinació entre els reialistes del nord-est de l’Aragó i les del nord-oest de Catalunya, fructificà en un comandament conjunt de les tropes reialistes a una i altra banda de la franja de ponent que fou atorgat a Francesc Badals. Això va significar que, segons el mateix Badals, l’estiu de 1822: *“tenía ya organizados seis Batallones ligeros de Catalanes y Aragoneses con la fuerza de 6.200 hombres armados y una parte de estos vestidos; y la de 220 caballos armados y vestidos”*<sup>311</sup>.

Fruit d’aquesta col·laboració va ser la presa del castell de Mequinensa per part dels reialistes el 23 de juliol<sup>312</sup>. Acció en la que participaren dues companyies catalanes i una d’aragonesa, comandades totes per Antonio Fuster, administrador de correus de la vila<sup>313</sup>. Els reialistes comptaren amb la col·laboració de la població com assenyalava el comandant general d’Aragó, Antonio Remon Zarco del Valle:

*“Aquel día por la mañana bajaron del Castillo al Pueblo que estaba tranquilo la mayor parte de los Soldados de la Guarnición y los vecinos se apoderaron de ellos alevosamente, y llamando a los facciosos que estaban en la Granja [d’Escarp], escalaron el Castillo, lograron matar a su Gobernador el Teniente del 2º Batallón de Asturias Don Julián Alvarez, uno de los dignos restauradores de nuestra libertad en las Cabezas, y algún otro de los que mandaban la fortaleza.”*<sup>314</sup>

<sup>310</sup> Expedient Personal de Francesc Badals, AGN-S, lligall B-40.

<sup>311</sup> Expedient Personal de Francesc Badals, AGN-S, lligall B-40. Vegeu també la carta d’Antonio de Gispert a Balmaseda amb datada a la Seu d’Urgell el 5 de setembre de 1822 (“Índice...”, XVIII, 4).

<sup>312</sup> El darrer terç de 1822 Mequinensa patí un continuat setge que només en comptades ocasions aconseguiren el reialistes de burlar, com el 28 de desembre de 1822 quan una columna manada per Joaquim Montagut aconseguí fer entrar subministraments a la plaça Torrijos criticarà que la guarnició de Mequinensa es rendís sense oferir resistència als reialistes i no esperés l’ajut que s’havia tramès des de Lleida (SAENZ DE VINIEGRA: *Vida...*, pàg.147-148). Vegeu també RÚJULA: *Contrarrevolución...*, pàg.73-74.

<sup>313</sup> Vegeu el seu expedient personal a l’AGM-S, D1ªS1ª, lligall F-2037 i l’Apèndix 1.

<sup>314</sup> Carta de Antonio Remon Zarco del Valle al Secretari d’Estat i Guerra, datada a Saragossa el 26 de juliol de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”).

Antonio Fuster desplegarà a partir d'aquest moment una important una important activitat per tal d'organitzar militarment les forces reialistes a cavall d'Aragó, País València i Catalunya:

*“Organizando al día siguiente un Batallón y posteriormente consiguió unir otros formando un Regimiento titulado Voluntarios de Mequinensa por lo que fue nombrado por la Junta Superior de Aragón, reconocida por la Regencia de Urgel, Coronel del mismo. También organizó alguna fuerza de Caballería u Artillería, siéndole confiada la dirección que operaba en Aragón, y confines de Cataluña y Valencia.”*<sup>315</sup>

A començaments de novembre Eroles nomenà governador de Mequinensa a Bèssieres. Mequinensa s'havia convertit en el principal punt de suport de les tropes reialistes a cavall de l'Aragó i Catalunya, amb uns 2.300 infants i 150 cavalls.

Per altra banda, el fet que els reialistes ocupessin Mequinensa “arrojaba un mayor número de enemigos sobre el país defendido por Torrijos”, per això Torrijos celebrà una reunió dels comandaments militars de la província, i envià Van-Halen amb els acords presos a Madrid perquè els presentés al govern queixant-se que el govern continuava “desatendiéndose de nosotros, y dejando a tanto hombre honrado y virtuoso lidiando con todos los elementos más terribles y desagradables de la tierra”<sup>316</sup>. Per intentar reconquerir el castell de Mequinensa s'envià des de Lleida una columna de 500 homes d'infanteria i 25 de cavalleria amb l'objectiu de “escalar el Castillo al momento, o al menos bloquearlo”. El problema era que, paral·lelament els reialistes també pressionaven des de Navarra en direcció a l'Aragó (Verdún) i que hi havia partides a Tamarite, Fraga, Sariñena, Graus i Bujaraloz<sup>317</sup>. A més, a començaments d'agost el Trapense entrava amb uns 1.500 homes a la província d'Osca i hostilitzava les tropes liberals per l'Alt Aragó, amb l'objectiu ben clar de treure pressió al setge liberal sobre Mequinensa ocupada pels reialistes i no pas amb la intenció d'atacar Saragossa, tal i com assenyalava Espoz i Mina al Secretari d'Estat i Guerra. La partida del Trapense fou perseguida per les tropes del “Empecinado” amb uns 600 homes, però Espoz i Mina es negà, a mitjan mes d'agost, a perseguir-les amb els seus homes, al·legant que estaven

<sup>315</sup> Expedient personal d'Antonio Fuster a l'AHMS, S1°D1°, lligall F-2.037.

<sup>316</sup> El dia 20 d'agost ja tornava a ser a Catalunya Van-Halen després de parlamentar amb el govern espanyol per exposar-li la situació del país, seguint un encàrrec de Torrijos: “*El benemérito ejército de Cataluña no hubiera podido escoger un abogado ni más diestro, ni más activo que el Sr. Wanhalen, para hacer llegar hasta el gobierno las más exactas y fieles noticias de sus padecimientos, sacrificios y necesidades*” (*Diana constitucional, política y mercantil*, núm.64, de 27 d'agost de 1822, pàg.1). Vegeu també Juan VAN-HALEN, Juan: *Mémoires de D. ... chef d'état-major d'une des divisions de l'armée de Mina en 1822 et 1823*, 2 vol., Paris, 1827, pàg.360-361.

<sup>317</sup> Vegeu RÚJULA: *Contrarrevolución...*, pàg.76-84.



cansats i que només es tractava d'una maniobra de dispersió. Afegia Mina que “*el espíritu público de esta Provincia [Saragossa] y principalmente de la capital está extraviadisimo, y en el peor estado. [...] Individuos del Ayuntamiento Constitucional de esta Ciudad tienen sus hijos entre los facciosos*”, i que encara esperava les tropes que se li havien promès per tal d'entrar a Catalunya<sup>318</sup>. La queixa d'Espoz i Mina fou contestada pel govern, manifestant-li que es prendrien mesures contra els anticonstitucionals del sisè districte, i que pel que feia a les tropes que havia de comandar, que ja estaven en marxa el batalló de la milícia activa de Toro, i els esquadrons de l'Infant i del Príncep, que les tropes procedents d'Andalusia havien d'embarcar-se a Màlaga i Algesires, el batalló del regiment de Mallorca ja estava a Tarragona. El mes de desembre els liberals intentaren de nou posar setge a Mequinensa, tot i que sense atacar directament la plaça forta, sinó retallant el territori del voltant d'on treien adeptes i mitjans de subsistència.

Dues eren les partides més importants dels reialistes a la Franja: “*Rambla que obra en lo fragoso de los montes de Horta a Morella, y amenaza desde uno a varios puntos, y Miralles de más cabeza que aquel, que partiendo de Mora como base obra a caballo sobre el Ebro en Flix y Ribarroja*”<sup>319</sup>. L'esmentat pla situava com a punt principals a defensar per aquesta columna, a la marge dreta del riu Ebre, Fabara, Beseit y Calaceite; i a la marge esquerra, Fraga:

*“Por su puente sobre el Cinca [que] es la principal comunicación de Aragón con Cataluña, y por la relación que puede tener al Norte con Tamarite, [i Mequinensa] pues la fortaleza es el verdadero punto llave para obrar al abrigo de su cañón por medio de su barca y a favor de lo caudaloso de [l] Ebro, Cinca y Segre que allí se unen, ya sobre una, ya sobre otra orilla, de manera que los facciosos no puedan penetrar de Cataluña a Aragón con éxito sin prestar el flanco a la columna móvil que ocupa Mequinensa.”*<sup>320</sup>

Una de les primeres actuacions d'aquesta columna va ser el 22 de juliol a Horta de Sant Joan on hi havia una partida de 300 reialistes comandada per Felipe Hierro, que havia demanat 400 racions de menjar i 400 pessetes, i en el lloc de la placa de la Constitució hi havien posat un crucifix i dues espelmes. La batussa acabà amb la retirada dels reialistes i

<sup>318</sup> Carta d'Espoz i Mina datada a Calataiud el 20 d'agost de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”). Sobre els dies que transcorregueren entre el seu nomenament i l'entrada de Mina a Catalunya vegeu Francisco ESPOZ y MINA: *Memorias del general Espoz y Mina*, Madrid, 1962, 2 vol., vol.I, pàg.332-338. *The Times*, de 27 de setembre de 1822, pàg.2, assenyalava que davant l'entrada de Mina s'esperava que “*la facció es retirará deixant una petita força a Balaguer*”.

<sup>319</sup> “Instrucción general” dictada pel comandant militar d'Aragó, a Saragossa el 18 de juliol de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”).

<sup>320</sup> Carta de Joaquín Mª Miranda al comandant de la Terra Baixa d'Aragó, Pedro Antonio Barrena, datada a Lledó el 22 de juliol de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”). La substitució de la placa de la

12 morts entre les seves files. El 2 d'agost eren derrotades prop d'Horta de San Joan les tropes de Rambla que tingué una important pèrdua d'una seixantena d'homes<sup>321</sup>.

Romagosa abandonà la Seu, a mitjan juliol, després d'entrevistar-se a la Masana (Andorra) amb Creus que a partir de llavors s'instal·là a la Seu com a cap de la Junta Provisional de Catalunya, acompanyat de Mataflorida<sup>322</sup>. Romagosa tornà cap els corregiments de Vilafranca i Tarragona: *"con el doble objeto de hostilizar al enemigo y aumentar el número de los defensores de V.M., como lo verificó ascendiendo las fuerzas que reclutó, organizó y tubo a sus órdenes al número de dos mil doscientos hombres"*<sup>323</sup>. Les tropes de Romagosa, junt a les de Miralles (uns dos mil homes en total), sortiren de la Seu en direcció a Cervera que de nou fou ocupada pels reialistes el dia 21 de juliol, fins al dia 23<sup>324</sup>. Un cop a Cervera, la guarnició aconseguí de refugiar-se a la Universitat i esperar des d'allà l'arribada de reforços, com que els reialistes no aconseguiren foragitar-los es dedicaren a *"donarem saqueyo a las casas de malacianos"*<sup>325</sup>. Les tropes de Miralles es mantingueren a Cervera des del dia 23 fins el 29 quan foren desallotjades, mentre que les de Romagosa marxaren el dia 23 cap a Santa Coloma de Queralt.

Romagosa tenia clavada l'espina de Santa Coloma de Queralt, i aquest fou un dels seus primers objectius en tornar al centre de Catalunya. Inicià l'atac el dia 23, i hi tornà el dia 26, però tots dos fracassaren i per aquest motiu decidí de posar-hi setge i rendir la vila per fam: *"sen anàrem a posà lo citi a Santa Coloma [...]. Una nit volguérem ascalà y no puguérem"*<sup>326</sup>. La vila, però pogué resistir els atacs fins l'arribada d'ajuda el dia 27. Precisament les tropes que sortiren de Valls (uns 700 homes)<sup>327</sup>

---

Constitució pel crucifix també es produí a Gelida el 13 de maig (Diario de Barcelona, núm.134, de 14 de maig de 1822). Vegeu també VINAIXA: La postguerra..., pàg.153-156.

<sup>321</sup> Diario de Barcelona, de d'agost de 1823, pàg.2.139.

<sup>322</sup> Informació del secretari de Romagosa, Joan Viñals que s'acollí a l'indult (ofici del Cap polític amb data de 10 de setembre de 1822, a l'AHCM, lligall 62).

<sup>323</sup> Carta de Romagosa ja citada, avalada per Jaume Creus (13 de setembre de 1824); Manuel Millà (12 de setembre de 1824); José Cabeza de Batlle (totes servades a l'Expedient Personal de Romagosa).

<sup>324</sup> GOROSTIZA: Cataluña..., pàg.52, dona la xifra de 800 homes comandats per Miralles i 1.000 per Romagosa, que ens semblen força encertades, i que coincideixen amb les que facilita el soldat reialista Xaconín La llibreta..., pàg.73. Més informació a AHMI, lligall 35, expedient 6; Expedient personal de Jaume Junqué a l'AGM-S; Indicador catalán, de 3 i 5 d'agost de 1822 i J.M.R.: Memorias..., vol.I, pàg.191-195.

<sup>325</sup> La llibreta..., pàg.73.

<sup>326</sup> La llibreta..., pàg.73. Les seves autoritats foren declarades per aquests fets *"beneméritos de la patria"* amb medalla de plata, mitjançant el decret de 4 d'agost de 1823 (reposat el 24 de gener de 1837). Vegeu l'ACD, lligall 51, expedient 134). J.M.R.: Memorias..., I, pàg.189-194.

<sup>327</sup> 100 del regiment del Rei, 25 del de Màlaga, 25 de cavalleria del Rei, 100 milicians de Barberà i 250 miquelets, més els milicians de Reus i una companyia 100 del regiment del Rei, 25 del de Màlaga,

comandades per Manuel Sesé<sup>328</sup> amb l'objectiu d'ajudar a Santa Coloma de Queralt, foren atacades al Sarral per una part de les tropes de Romagosa, mentre l'altra part de la tropa continuava el setge. Un cop les tropes de Sesé eren a l'interior del poble entretingudes i desinformades per les seves autoritats municipals, atacà Romagosa amb mil cinc-cents homes i envoltà el poble<sup>329</sup>. La batussa fou molt forta i Romagosa decidí retirar-se cap a Pont d'Armentera i Santes Creus, fins a fer cap a Montblanc, on arribà la resta de les seves forces que havien aixecat el setge davant la imminent arribada d'un altre columnar de 800 homes que havia sortit d'Igualada comandada pel coronel Lorenzo Cerezo. Sesé es feia ressò del suport popular i del de les autoritats municipal als reialistes:

*"Lejos de proporcionarme la más remota, se complació en pintarme al gran número de facciosos que sitiaban a Santa Coloma, pues los había visto una Diputación de su seno que el día anterior pasado a visitarlo; y ocultándome hallarse aquellos a poca distancia del Pueblo. [...] Tres mil somatenes al menos a toque de caracoles y ruido de campana, se presentaron en aquella comarca tomando los puntos más elevados y haciendo fuego en todas direcciones."*<sup>330</sup>

A Montblanc els reialistes foren dispersats i es tornaren a reunir a l'Espuga de Francolí, des d'on decidiren dirigir-se cap a Vila-rodona. Mentre, les tropes de Sesé i Cerezo (en total uns 1.500 homes), discutien la possibilitat d'alliberar Cervera ocupada pels reialistes de Pau Miralles, però Cerezo manifestà que tenia ordres de tornar a Igualada amb els seus 800 homes. Malgrat aquest contratemps, Sesé marxà el 29 cap a

---

25 de cavalleria del Rei, 100 milicians de caçadors de Marina que s'hi havien d'ajuntar al coll de Cabra. Informació sobre la campanya de Manuel Sesé en la seva carta-informe, datat a Valls el 2 d'agost de 1822 i dirigit al general Haro (AHM, S2ª D4ª, "GFVII"). Vegeu també el Diario de Barcelona, núm.212 i 222, de 31 de juliol i 10 d'agost de 1822, pàg.2.021 i 2.102-2.103.

<sup>328</sup> Manuel Sesé es presentat com un militar de valia i un veritable patriota pel comandant militar de Tarragona: "*conocido por su mérito en el Ejército, y por su adhesión a las nuevas instituciones, vino elegido por su Coronel como más a propósito para mandar el Batallón de Campaña; desde que principiaron las operaciones, se ha estado distinguiendo, mandando por lo común columnas de ataque y operaciones, y yo he proporcionado la reunión de tropas de modo que recayesen en él el mando, pues es un oficial que además de las buenas cualidades que le adornan, tiene capacidad y entusiasmo militar, por lo que está haciendo y promete excelentes Servicios al Ejército*" (carta del general Haro a Ferraz amb data de 4 d'agost de 1822, a l'AHM, S2ª D4ª, "GFVII"). Sesé havia estat membre de la Tertúlia Patriòtica de València i a Catalunya l'any 1822, com a oficial del Regiment de Cantàbria actuà a les ordres del general Haro.

<sup>329</sup> Informació a La llibreta..., pàg.73-74; Jaume Junqué expedient personal; Informe de Ferraz al Secretari del Despatx de Guerra, amb data de 30 de juliol de 1822; i de Sesé al comandant militar de Tarragona, Miguel de Haro amb data de 2 d'agost de 1822 (AHM, S2ª D4ª, "GFVII", carpeta 2). Vegeu PALAU: "Espurnes...", pàg.16-17.

<sup>330</sup> Aquestes ratlles i la descripció de la batalla de Sarral a la carta-informe de Manuel Sesé datada a Valls el 2 d'agost de 1822 i dirigida al general Haro (AHM, S2ª D4ª, "GFVII"). També els milicians aquarterats a les principals viles del corregiment de Vilafranca es desesperaven davant la complicitat (voluntària o forçada) d'alguns pobles amb els reialistes, com deia el cap de la Milícia vilanovina que estava a Vilafranca: "*sobre facciosos estamos a oscuras, pues que los pueblos no dan el menor aviso*" (carta del capità de la MNV-V a Vilafranca al batlle de Vilanova amb data de 22 de juliol de 1822, al lligall 2.239 de l'AHMVG).

Cervera, ciutat que alliberà fàcilment, ja que els reialistes en lloc d'enfrontar-se a la tropa intentaren una fugida que els resultà fatal, causant-los un centenar de morts, ja que de nou no es feien presoners<sup>331</sup>. Sesé continuà el dia 30 la marxa cap a Montmaneu per tal d'atacar la partida de Mossèn Vicenç que tenia uns 700 homes, però quan arribà al poble, aquest ja havia estat ocupat pels 600 homes del coronel Cerezo.

Mentre, Romagosa entrava a Vila-rodona el dia 28 de juliol. Una ocupació que finalitzà d'una manera força tràgica ja que els trenta milicians que s'havien refugiat a l'església foren obligats a rendir-se encenent foc i posant-hi bitxos i ceballots, i després foren afusellats<sup>332</sup>. El comandant liberal Sesé, assabentat que Romagosa estava a Vila-rodona, anà en la seva recerca, però aquest aconseguí de endinsar-se a les muntanyes de Selma on mantingué un enfrontament amb Sesé el dia 31 de juliol, després de salvar la persecució del general Haro al coll de Cabra<sup>333</sup>. Aquesta campanya costà als reialistes uns 160 morts segons Sesé.

La partida de Joan Romagosa i la de José Elias Courten restaren a Selma i a les muntanyes del Montmell fins l'atac a Vilafranca el 4 d'agost<sup>334</sup>. En aquest punt pogueren reorganitzar les seves forces fins arribar als 1.500 homes, entre els que l'havien seguit a la Seu, els que s'hi incorporaren de nou temporalment i els que formaven part de les petites partides que voltaven la zona (uns cinc-cents homes de les comarques del Baix Penedès i l'Alt Camp)<sup>335</sup>. Romagosa aconseguí de posar en jac les tropes liberal al Penedès, com afirmava el batlle de Vilanova, "*Tres meses ha que todo el Panadés está sufriendo continuas correrías y devastaciones de los Facciosos.*"<sup>336</sup> L'objectiu principal de Romagosa era ocupar Vilafranca, la capital política i militar del corregiment, i ho aconseguí el 4 d'agost al capdavant d'uns mil cinc-cents homes, tot i que a la tarda hagueren d'abandonar-la la vila perquè arribaren reforços liberals dels voltants<sup>337</sup>.

---

<sup>331</sup> AHMI, lligall 36. Segons Torrijos, aquesta batalla causà més de dos-cents morts a les files reialistes. Vegeu un altre relat d'aquest setge al Diario de Barcelona, núm.215 de 3 d'agost de 1822, pàg.2.042-2.043.

<sup>332</sup> Una descripció acurada a SANTESMASES: El segle XIX..., pàg.25-28. Vegeu també J.M.R.: Memorias..., I, pàg.194 i expedient personal de Jaume Junqué.

<sup>333</sup> Circular de Francisco Ferraz de 30 de juliol de 1822.

<sup>334</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.196-197. Diario de Barcelona, núm.218, de 6 d'agost de 1822, pàg.2.068. També The Times, de 22 d'agost de 1822, pàg.3.

<sup>335</sup> L'actuació de Romagosa el mes d'agost al Penedès l'hem explicat amb detall a ARNABAT: Liberals..., pàg.174-179.

<sup>336</sup> Carta del batlle de Vilanova, de 13 d'agost de 1822, a l'Audiència (ACA-RA, Registre, 1.420, expedient 527 (caixa 14).

<sup>337</sup> Hem explicat amb detall aquesta entrada a ARNABAT: Liberals..., pàg.174-177. Més informació a Diario de Barcelona, de 6 d'agost de 1822 i Gaceta de Madrid, núm.238, de 14 d'agost de

L'ocupació de Vilafranca seguí mil·limètricament l'estratègia reialista per aquest tipus d'afers: comptar amb la col·laboració de gent de dins la vila, entrar per sorpresa i obligar la Milícia i l'exèrcit a tancar-se a una casa forta, afusellament de la placa de la Constitució, imposició d'una contribució extraordinària de molts duros a les cases dels milicians, i saqueig d'algunes d'aquestes. Finalment, quan arribaven reforços tocaven el dos<sup>338</sup>.

Els liberals es mostraven molt optimistes pel que fa a l'operació de càstig contra Romagosa: "*según noticias su gente está muy desmayada a causa de que no se les paga y por la pérdida del día quatro*"<sup>339</sup>. Però les coses no anaven exactament així, doncs Romagosa en lloc de tornar cap a la seva reraguarda, voltà pel prelitoral, i el dia 8 els seus homes entraven a l'Arboç, i el 9 es presentaren a Sant Sadurní on entraren al crit de "*Visca el rei*" i "*Visca la religió*"<sup>340</sup>. Després, quan les viles de Sitges i Vilanova temien que Romagosa "*se dexe caer sobre esta Villa [Vilanova], Ribas o Sitges [...] para en ellas cometer los excesos que en los demás pueblos que ha secuestrado*"<sup>341</sup>, decidí enfilarse cap a Sant Pere de Riudebitlles, Sant Quintí de Mediona i Calaf, on exigí contribucions elevades, i després cap a l'Ordal on van mantenir una topada amb les forces constitucionals que el guardaven, al crit de "*Viva el Rey tot sol*"<sup>342</sup>. Però, el cert era que Romagosa tenia el seu quarter a les muntanyes de Torrelles que uneixen l'Alt i el Baix Penedès, i comptava amb un important suport al corregiment de Vilafranca<sup>343</sup>.

---

1822; lligall 2.239 de l'AHMVG, Libro de Acuerdos..., fol.390 i a l'AJ-AHCVP, P.XIX, caixa XIX (1823). També ACA-RA, Registre 1.420, expedient 527 i 543 (caixa 14). Un relat força complert a ALEGRET: Apuntes históricos..., pàg.163-165. Vegeu, també, ESCLASSANS: Estudi-critic-històric..., pàg.84-86 i ARAGONÉS: Los frailes..., pàg.307-321 (copiat per COY i COTONAT: Vilafranca del Panadés..., pàg.510-512). Per últim, J.M.R.: Memorias..., I, pàg.196; BOFARULL: Joan Romagosa..., pàg.55-56.

<sup>338</sup> El saldo de l'entrada fou, segons els liberals, de cinquanta reialistes i cinc milicians morts, a més dels vuit presoners afusellats (El Indicador Catalán, de 9 d'agost de 1822). J.M.R.: Memorias..., vol.II, Apèndix "Nota de los asesinatos de que se ha podido tener noticia que cometieron los constitucionales desde últimos de diciembre de 1821, hasta últimos de 1823", pàg.9.

<sup>339</sup> Carta del capità de la MNV-V a Vilafranca al batlle de Vilanova de 8 d'agost de 1822 (lligall 2.239 de l'AHMVG).

<sup>340</sup> Vegeu la descripció a ARNABAT: Liberals..., pàg.177.

<sup>341</sup> Carte del batlle de Vilanova al de Sitges, amb data de 10 d'agost de 1822 (AHS, caixa I.1.2, "Oficis i correspondència. 1822").

<sup>342</sup> Diario de Barcelona, de 17 d'agost de 1822.

<sup>343</sup> Com demostra una carta manuscrita datada a 8 d'agost i dirigida a Romagosa per l'amo de la masia Figueres per tractar del subministrament de pa i armes per part d'aquesta família que s'autoqualifica de "*tan servil com altre*" (la carta està accidentalment a la caixa 457 de l'AHMSSA, entre la paperassa oficial. N'hi ha una altra de Benet Tristany, datada l'1 d'agost, al general Romagosa, en què demostra que aquest era el cap dels reialistes a Catalunya "Comandant General de les tropes reialistes", ja que li demanen permís, junt a Samsó, Bonsoms i Miralles per ocupar els volts de Cardona davant la imminent aixecada del setge dels liberals). Tenim una altra carta amb la mateixa data de Joan

A partir del 20 d'agost, Romagosa es desplaçà a l'Alt Camp, on preparà, junt a Joan Rafi<sup>344</sup>, una emboscada a les tropes liberals que sortien de Valls. La vila de Valls serà acusada injustament de poc constitucional, cosa que provocarà una defensa des de les pàgines del Diario de Tarragona, argumentant que la seva MNV havia actuat junt a la de Reus contra els reialistes, i la vila es defensà de l'atac de Romagosa “*sosteniéndose aquellos [milicianos] con tal tesón y demuedo, que por falta de municiones llegaron al extremo de sacar los telares de una fábrica y hacer balas del plomo que allí había*”; afegia que també s'havia fortificar la vila malgrat els problemes econòmics, però que en canvi rebien poca ajuda exterior malgrat la seva importància estratègica al ser l'avantmuralla de Tarragona: “*solo se le entregaron por orden del Sr. Gefe Político D. Marcelo de Baeza cincuenta fusiles la mayor parte inútiles*”. Per últim, assenyalava que només tenien 100 homes a la MNV perquè la majoria s'havien apuntat a la mòbil, i per això havien decidit formar una altra companyia pagada de 60 homes, manada pel sots-tinent de cavalleria retirat Francisco Cabesa, “*dándoles seis reales diarios, cuya compañía continua aún; bien que disminuido su prés[t] a cinco reales*.” Valls també havia de fer-se càrrec d'una companyia de la Milícia Mòbil i cobrar després als pobles:

*“Valls es liberal, Valls ha dado pruebas de serlo, Valls nada debe de contribuciones y por último Valls ha jurado Constitución o muerte; y si quiere o pide una guarnición de dos o trescientos hombres de tropa (que se le disputa) es porque la fortificación es extensa, porque entran ochenta hombres de servicio todos los días, sin contar sesenta milicianos que cubren los puntos de noche, porque la gente armada que tiene es poca, como lo comprueba las armas que se les han dado, porque tienen el enemigo cerca y en fin porque no seria cosa estraña tuviese en su seno algún malvado que intente su ruina, de cuya plaga no pueden liberarse los pueblos más liberales.”*<sup>345</sup>

Fins a final d'agost Romagosa es mourà, conjuntament amb Rafi Vidal i Elias Courten<sup>346</sup>, a cavall dels corregiments de Tarragona i Vilafranca fostinguejant contínuament el desplaçament de tropes liberals, als voltants de Reus i Valls sobretot<sup>347</sup>.

---

Soler, que demanava a Romagosa que agafés de la seva masia el mestall que hi va deixar per guardar i s'emportés els dos presoners que hi havia, “*perquè poden venirme'l a prendre y causarme un gros trastorn*” (la carta es troba al costat de l'anterior a l'AHMSSA, caixa 457).

<sup>344</sup> Hisendat de Vilabella, participà, també en la brega de Bonastre i acostumava a acompanyar a Joan Romagosa en les seves accions. Vegeu la seva autobiografia a l'Annex. També, Jaume AGUADÉ: “Un heroi de Vilabella. El coronel Joan Rafi i Vidal, cabdill dels malcontents”, dins Joc Vell i Voltes, núm.20-21 (1973).

<sup>345</sup> Diario de Tarragona, núm.8, de 8 de setembre de 1822, pàg.36-39.

<sup>346</sup> Suís afincat a Espanya, feu carrera militar en aquest país. L'any 1822 capitanejà una partida reialista a la zona del Priorat i el Baix Camp, que a finals de l'estiu de 1822 s'uní a les tropes de Romagosa. L'abril de l'any 1823, entrà al capdavant d'un batalló reialista a les ordres del general francès baró de Damas. Era fill d'un militar suís del mateix nom (AGMS, secció 1ª, divisió 1ª, lligall C-3.705).

<sup>347</sup> Per aquestes dies de finals d'agost vegeu J.M.R.: Memorias..., II, pàg.14-19; Diario de Barcelona, de 28 i 30 d'agost de 1822; i ADB, lligall 162, “Correspondència...”. El reialista anònim

La descripció de la situació, altre volta idíl·lica, que fa el reialista J.M.R. es la següent:

*“Con la presencia de Romagosa y de los demás comandantes de partidas numerosas que recorrían aquel país casi todos los pueblos de aquella parte disfrutaban de una paz dichosa y una tranquilidad placentera, de cuyos bienes les había privado como a todos los demás de la provincia una caterva de hombres impíos, framacosones y comuneros. Libres de la coyunda constitucional, manifestaban sin rebose sus sentimientos, bendicen a sus hermanos libertadores, les hospedaban con gusto y les prestaban dóciles todo género de auxilios, hasta el extremo de hacer cualquier sacrificio. En una palabra disfrutaban de una gran parte de aquellos bienes que solo puede proporcionar a un estado el gobierno monárquico. felices si en adelante la fortuna adversa no les hubiera hecho pagar con usuras esta dicha de que por desgracia disfrutaron poco tiempo. Mas no, vosotros sois los pueblos escogidos de Cataluña, aun en medio de vuestras desgracias e infortunios. Vosotros fuistes los primeros que viendo desaparecer la religión de nuestro suelo, y con ella la prosperidad del reino entero, supisteis por un impulso superior defender la Religión y oyendo la voz de vuestro Caudillo D. Juan Romagosa, supisteis uniros a él para acudir a su reparo y defensa. La historia transmitirá hasta el último siglo vuestra fidelidad y todas las generaciones os bendecirán por una resolución no menos santa que justa. Los revolucionarios os han llenado de dicterios que al fin son perlas que adornan vuestra corona”<sup>348</sup>.*

A mitjan mes de setembre Romagosa tornava a voltar pel Penedès i ocupava bona part del Baix Penedès i l'Alt Camp amb els seus homes, mentre els constitucionals restaven concentrats als principals nuclis de població: Vilafranca, l'Arboç, el Vendrell i Valls<sup>349</sup>. A finals de setembre i començament d'octubre, Romagosa i el Trapense foren foragitats primer del camp de Tarragona i després del Penedès i perseguits fins a Pons<sup>350</sup>, al mateix temps que l'exèrcit constitucional anava cremant la terra al seu pas: la Bisbal del Penedès, Montblanc, ... deixant expedit el Penedès i el Camp de Tarragona als liberals, segons l'anònim JMR:

*“Recorriendo entonces los liberales todo el campo de Tarragona sin oposición, hostigaron a los pueblos con crecidas multas y exorbitantes contribuciones; saqueando a muchos de ellos y entregando a otros a las llamas. Los escombros de Cornudella y Vallespinosa, recordaran a la más remota posteridad la fiereza y desnaturalización constitucional”<sup>351</sup>.*

A mitjan mes d'agost Torrijos intentà un assalt a Balaguer, però els seus 700 homes foren insuficients per desallotjar als 3.000 reialistes que hi havia comandats per

---

J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg. 199 descriu amb ribets romàntics la situació del corregiment de Vilafranca sota el domini de Romagosa: “con la presencia de Romagosa casi todos los pueblos de aquella parte disfrutaban de una paz dichosa y una tranquilidad placentera [...], bendecían a sus hermanos libertadores, los hospedaban con gusto y les prestaban dóciles todo género de auxilio [...]. En una palabra, disfrutaban de una gran parte de aquellos bienes que sólo puede proporcionar a un estado el gobierno monárquico.” Malgrat el caire afalagador d'aquest paràgraf, el que sí que té ben reconegut, àdhuc pels propis liberals, és el suport que els reialistes trobaven a moltes poblacions del corregiment, no pas en totes ni sempre, ja que les contribucions forçosos en són una mostra.

<sup>348</sup> J.M.R.: *Memorias...*, I, pàg. 199-201.

<sup>349</sup> *Diario de Barcelona*, núm. 267, de 25 de setembre de 1822.

<sup>350</sup> *Diario de Barcelona*, núm. 252 (282), de 10 d'octubre de 1822.

<sup>351</sup> J.M.R.: *Memorias...*, II, pàg. 10-24.

Miralles i Badals<sup>352</sup>. Conscients de la seva superioritat numèrica, els reialistes decidiren contraatacar, i Badals i Miralles amb uns 2.500 homes i artilleria, intentaren un cop definitiu contra Cervera, Santa Coloma de Queralt, Igualada i Capellades, ciutats i viles liberals “*que tan bizarramente se han defendido de todos los encarnizados ataques que les han dado los facciosos*”, per consolidar definitivament el seu poder en aquesta zona, tal i com assenyalava el cap militar de Lleida, “*la pérdida de cualesquiera de estos puntos haría desanimar a los Patriotas de los otros pocos que en toda Cataluña siguen tan heroico ejemplo*”<sup>353</sup>. Per intentar evitar-ho sortí de Lleida el dia 16 d’agost una columna de 900 infants, 30 cavalls i tres peces d’artilleria comandada pel Brigadier José M<sup>a</sup> Torrijos que hauria d’actuar d’acord amb les forces disponibles des d’Igualada comandades per Oro i Cerezo<sup>354</sup>. Els constitucionals, tot i ser atacats per uns 3.000 reialistes comandats per Miralles i Badals, aconseguiren foragitar els reialistes de Cervera, i aquests es fortificaren a Sant Ramon comandats per Josep Auguet, on tenien previst de reunir-se amb les tropes d’Eroles amb mig miler d’homes. Però, mentre esperaven els reforços, patiren un setge establert per Torrijos que durà des del dia 19 fins el 26, quan arribaren les partides de Miralles i Badals que aconseguiren trencar-lo<sup>355</sup>. El dia 22 la columna de Torrijos fou atacada prop de Calaf per 1.300 homes de les partides de Romanillos, Miralles i del sometent de Guissona, i hagueren d’abandonar el setge de Sant Ramon, i marxaren cap a Igualada on arribaren el dia 23<sup>356</sup>. El 24 tornà Torrijos cap a Sant Ramon, però el dia 26 fou envoltat per uns 4.500 reialistes comandats per Eroles i Romanillos, i les tropes constitucionals hagueren d’abandonar el setge definitivament. Tot i que no aconseguiren apoderar-se del convent, les tropes de Torrijos causaren una gran mortaldat a les files reialistes (ell parla de 600 morts, una xifra que considerem exagerada): “*además de esta pérdida, se les separaron a los cabecillas mucha gente, que unos se acogieron al indulto y otros se fueron a sus casas*”<sup>357</sup>. A finals d’agost els

---

<sup>352</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.64, de 27 d’agost de 1822, pàg.1-2.

<sup>353</sup> Carta del governador militar de Lleida, José Bellido, al Secretari d’Estat i Guerra, amb data de 16 d’agost de 1822 (AHM, S2<sup>a</sup>, D4<sup>a</sup>, “GFVII”).

<sup>354</sup> Vegeu la carta del cap militar de Lleida, José Bellido, al Secretari del Despatx de Guerra, amb data de 16 d’agost de 1822 (AHM, 2n4n, “GFVII”, carpeta 2). Diario de Barcelona, núm.233, de 21 d’agost de 1822, pàg.2.202-2.203.

<sup>355</sup> Vegeu per aquesta qüestió J.M.R.: Memorias..., I, pàg.374-387. També Diario de Barcelona, núm.236, de 24 d’agost de 1822, pàg.2.228.

<sup>356</sup> SAENZ DE VINIEGRA: Vida ..., pàg.126-135.

<sup>357</sup> Carta de Torrijos al Comandant general, datada a Lleida el 31 d’agost de 1822 reproduïda a SAENZ DE VINIEGRA: Vida ..., pàg.130-139. A finals de juliol, segons el Cap polític de Barcelona



homes de Romagosa es reuniren amb els de Miralles que fugien de Cervera i de Romanillos que fugien de Sant Ramon, perseguits tots ells per Torrijos, Roten i Sesé al capdavant de dos mil quatre-cents infants, cent vuitanta-cinc cavalls i cinc peces d'artilleria<sup>358</sup>. Els reialistes comandats per Romanillos i Eroles aconseguiren fortificar Castellfollit i dominar bona part del territori fronterer entre el Solsonès, la Segarra i l'Anoia, on cobraven tota mena d'impostos en espècies i en metàl·lic, i mantenint les opcions d'un atac sobre Igualada i Manresa<sup>359</sup>.

A començaments de setembre Eroles i Romanillos s'estaven a Sant Ramon, mentre Miralles continuava assetjant la Universitat de Cervera on hi havia la tropa i els milicians. Després continuaren per Calaf fins a Solsona<sup>360</sup>. Al mateix temps, Torrijos abandonava Catalunya per fer-se càrrec del Comandament general del sisè districte (Aragó), després de estar quatre mesos seguint els reialistes a la Segarra, Solsonès i Segrià amb una columna d'uns 500 homes de mitjana:

*“Las fuerzas con que contaba Torrijos, comprendiendo las que se hallaban en Lérida, eran muy inferiores a las de los facciosos, quienes de otra parte, como naturales del país, hallaban en la escabrosidad de este, y en las habitudes que habían adquirido o fortificado en su oposición a las columnas francesas durante la guerra de la Independencia, unas ventajas que favorecian todavía más su superioridad física sobre las débiles masas que les oponía el gobierno, y las que se pretendía reducirles a participar del bien que se les estaba preparando.”*<sup>361</sup>

#### VIII.2.4 El Nord-est: el control d'Olot

A mitjan mes de juliol apareixien 900 facciosos per Sarrià de Ter; prop d'Olot hi havia una partida manada pel rector de Sant Pere Pescador i una altra de Misses amb uns 2.000 homes<sup>362</sup>, a Mieres hi havia les partides de Fita i Burgo, i a Mier la de Carrió<sup>363</sup>. A començaments d'agost hi havia una partida d'uns 800 homes a Lladó capitanejats per Burjó que foren derrotats a mitjan mes d'agost. Malgrat tot, des de Figueres s'informava que: *“Los pueblos de esta comarca parece que ya comienzan a desengañarse de que las*

---

s'havien entregat 450 reialistes i 300 cavalls (Diana constitucional, política y mercantil, núm.52, de 29 de juliol de 1822, pàg.2).

<sup>358</sup> Informe de Jaume Almirall de Castellví, carta de 25 d'agost de 1822 (llogall 2.239 de l'AHMVG).

<sup>359</sup> Carta d'Antonio Bray i Antonio Roten a Francisco J. Ferraz, a Manresa 2 de setembre de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”). Vegeu COBERÓ: Les guerres..., pàg.23-38.

<sup>360</sup> Diario de Barcelona, núm.252 de 10 de setembre de 1822.

<sup>361</sup> Vegeu una reflexió sobre la seva campanya a Catalunya a SAENZ DE VINIEGRA: Vida ..., pàg.141-153 (pàg.142 pel text).

<sup>362</sup> Diario de Barcelona, núm.226, de 14 d'agost de 1822, pàg.2.137.

<sup>363</sup> Diario de Barcelona, num.208, de 27 i 28 de juliol de 1822, pàg.1.984 i 1.899.

*ideas de los facciosos sean de defender al Rey y la religión, y algunos han acudido a esta cabeza de partido pidiendo auxilio, protestando que por su parte harán cuanto sea factible para que no parezca uno por el país*<sup>364</sup>.

Pels corregiments de Girona i Vic voltava la partida de Malavila i Plandolit que aconseguí agrupar un miler i mig d'homes i entrà a Sant Pons el 20 de juny, Blanes i Lloret el 22, Santa Coloma de Farners l'1 de juliol, la plana de Vic el 13, Centelles el 15, i el Grau d'Olot el 17. Una de les accions més importants dels reialistes el mes de juny fou l'entrada el dia 24 de juny a Blanes capitanejats per Misses, Malavila, Francesc Coll i Bèssieres i amb uns 2.000 homes. Obligaren a la Milícia a tancar-se a l'església, mentre els reialistes saquejaven i cremaven algunes cases, com la del comandant de la MNV Francesc Piferrer, però *"també moltas dels servils tingueran igual sort"*<sup>365</sup>. El foc durà de les sis del matí a les quatre de la tarda, quan arribaren les tropes de Manuel Arango procedents de Girona, quedant uns 125 reialistes morts. Els reialistes tingueren però temps de saquejar les cases dels liberals i altres, per aquest motiu s'obrí una subscripció popular *"las casas incendiadas, saqueados todos los efectos, ropas y alajas de dichos milicianos y patriotas"* encapçalada per les autoritats provincial<sup>366</sup>.

Arran d'aquests fets, José Valero que intentava donar una certa organització a les tropes reialistes de Catalunya, va escriure al Comandant general de Catalunya queixant-se que *"me estremece la idea de que los valientes que caen en manos de los liberales son tratados con una inhumanidad que deshonra a la especie humana, y de que apenas hay un exemplo en la historia de los antropófagos"*, i proposant-li de seguir una guerra que respectés *"los derechos de la guerra"*<sup>367</sup>. Valero dirigi una proclama en el mateix sentit als seus homes prometent-los la venjança dels reialistes assassinats pels constitucionals a Blanes:

*"Para que así se verifique y en adelante sea respetado vuestro valor tan vilmente ultrajado en la sangre de vuestros compañeros de armas sacrificados a la rabia y furor de los liberales; provocado además por tan repetidos insultos he dado la orden para que los prisioneros de esta plaza sean fusilados en igual número a los de los realistas rendidos en Blanes; prometiéndooos que si aquellos persisten en cerrar sus oídos a los clamores de los defensores de la Ley de Dios y del Rey, que hayan caído y caerán en sus manos, de los prisioneros que tengo en esta plaza y de los que en lo sucesivo*

<sup>364</sup> Diario de Barcelona, núm.223 i 227, d'11 i 15 d'agost de 1822, pàg.2.113-2.114 i 2.145.

<sup>365</sup> Diario de Barcelona, núm.178 (repetit dues vegades), 179 i 182, de 26, 27 i 28 de juny, i 1 de juliol de 1822, pàg.1.688-1.689, 1.697-1.698 i 1.703-1.704.

<sup>366</sup> Diario de Barcelona, núm.184, de 3 de juliol de 1822, pàg.1.750-1.751.

<sup>367</sup> Datada a la Seu d'Urgell el 28 de juny de 1822. Aquesta nota i la Proclama, foren publicades al diari francès Bandera Blanca, amb data d'1 de setembre de 1822, i les trobem transcrites al vol.21, fol.109 dels "PRFVII" de l'APR.

*vuestra humanidad hiciera, usando del derecho de represalias, mandaré fusilar sin distinción de clases un número duplo al que hay inhumanamente degollado.*"<sup>368</sup>

Després del fracàs de l'assalt a Blanes, els reialistes es desplaçaren fins a Cassà de la Selva i intentaren entrar a Sant Feliu de Guíxols però foren refusats pels milicians fortificats al convent<sup>369</sup>. Tot plegat donà ales als reialistes que ja planejaven d'atacar Girona. Però la columna del coronel Arango i Llobera obligà els reialistes a retirar-se d'aquesta zona i tornar cap el Montseny concentrant-se amb uns 2.500 homes a Arbúcies i Riells<sup>370</sup>. Tot sembla indicar que hi havia un pla preparat pels reialistes per fer-se amb el control de la Selva, el Gironès i l'Empordà que consistia en prendre Blanes, i després amb la col·laboració d'unes vuitanta persones de Girona prendre aquesta ciutat, i posteriorment, Sant Feliu de Guíxols, la Bisbal de l'Empordà i Figueres<sup>371</sup>. Un cop fracassat el pla Mossèn Anton tombà pel Montseny establint el seu quarter general a Arbúcies, i recorrent els pobles de Sant Hilari, Viladrau i Montseny<sup>372</sup>.

Els constitucionals de la província de Girona tenien dos problemes força greus per fer front a les partides reialistes: la manca de tropes i la manca de grans tal i com denunciava el Cap polític al govern a mitjan mes de juliol. El Cap polític demanava que *"se le proporcionase el más pronto socorro de tropas para restablecer la tranquilidad alterada en la provincia, caudales con que pagar estas tropas y cubrir las demás atenciones de la administración pública, y que se dicten las provi[de]ncias oportunas para que no falten granos y demás artículos de primera necesidad, pidiendo en su consecuencia facultad para introducir granos de fuera"*<sup>373</sup>. Però el govern no autoritzà de moment l'entrada de gra estranger al·legant que *"por ahora no ha lugar a hacer novedad alguna en la ley prohibitiva de la introducción de granos extranjeros, [...] se haga saber a las referidas casas de comercio de Barcelona procedan desde luego a surtir de granos nacionales a la provincia de Gerona, en la inteligencia de que no*

<sup>368</sup> PROCLAMA a los valientes defensores del Trono y del Altar, Seu d'Urgell a 26 de juliol de 1822 (un exemplar a l'ADPO, lligall 4MP-260, reproduïda per J.M.R.: Memorias..., I, pàg.294-300). La importància d'aquesta topada queda ben reflectida en el fet que el Cap polític de Girona, Josep Perol, obri una subscripció popular per ajudar els constitucionals d'aquesta vila ja que *"las estériles lágrimas no bastan a mejorar su deplorable situación"* ("Aviso al Público", Girona, 19 de juliol de 1822).

<sup>369</sup> Diario de Barcelona, núm.178 i 180, de 26 i 28 de juny de 1822, pàg.1.711.

<sup>370</sup> Diario de Barcelona, núm.178 i 179, de 26 i 27 de juny de 1822, pàg.1.669, i 1.697-1.698.

<sup>371</sup> Carta particular des de Figueres amb data de 30 de juny de 1822, reproduïda al Diario de Barcelona, núm.184, de 3 de juliol de 1822, pàg.1.752.

<sup>372</sup> Diario de Barcelona, núm.184, de 3 de juliol de 1822, pàg.1.753.

<sup>373</sup> Carta amb data de 18 de juliol de 1822 reproduïda al Diario de Barcelona, núm.243, de 31 d'agost de 1822, pàg.2.294-2.295.

*abasteciéndola como corresponde, el gobierno dictará las providencias convenientes que exige el estado actual de la misma provincia.*”<sup>374</sup> A més, a finals d’agost la majoria de rectors abandonaren la ciutat, cosa que provocà una reacció molt dura per part dels constitucionals: “*¿Y adonde habrá ido esa negra nube? ¿A ser párrocos quizá de esos malvados que bajo el santo nombre de la Fe roban, talan, asesinan, queman, y profanan la religión devastando y devorando su patria?*”<sup>375</sup>.

Un altre problema, com ja hem anat plantejat, era que els ajuntaments de les principals viles i ciutats gironines havien de fer-se càrrec de les despeses originades per les sortides de la Milícia en persecució de facciosos. L’ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, per exemple, representà a la Diputació a començaments d’agost que no podia pagar les contribucions perquè havia invertit els diners “*en el pago de las muchas salidas de Milicianos por especiales y varias disposiciones de V.S. en persecución de facciosos*”, però que podria fer-les efectives si la Diputació “*hubiese proporcionado el reembolso de dichos gastos de salidas de esta Milicia que debe pagar la Provincia y no este solo pueblo como lo reconoció el Sr. Gefe Político de Barcelona.*”<sup>376</sup> Per contra, a altres indrets, com es queixava el Cap polític de Girona:

*“La apatía con que algunos de sus pueblos permiten que los facciosos, aunque en corto número, entren en ellos, exijan contribuciones, se lleven las armas que debían emplear en defensa de la patria, y entreguen a los Alcaldes y Ayuntamientos Constitucionales varios papeles subversivos, ya por vereda, ya por oficio con el membrete de Servicio Realista, mandándoles poner en su poder los cupos de dichas contribuciones, tocar a somatén, y otros excesos de igual naturaleza.”*<sup>377</sup>

Per evitar-ho ordenà que tots aquells “*Alcaldes de los pueblos que no estén con ánimo resuelto de defenderse a todo trance de las gavillas rebeldes*” havien d’entregar les armes dels seus pobles a l’autoritat sota pena de multa; i tots aquells que permetessin la distribució de correu reialista, el pagament de contribucions als reialistes o l’enderrocament de la placa constitucional serien multats amb 100 duros dels seus propis béns, que els familiars dels fugits amb els reialistes pagarien les despeses originades per la seva persecució, i finalment que aquells pobles que toquessin a sometent “*serán tratados irremisiblemente como enemigos de*

---

<sup>374</sup> Ofici amb data de 29 de juliol de 1822 reproduïda al Diario de Barcelona, núm.243, de 31 d’agost de 1822, pàg.2.295-2.296.

<sup>375</sup> Article signat per Q.S.M.B. dins Diario de Barcelona, núm.244 de 2 de setembre de 1822, pàg.2.135-2.136.

<sup>376</sup> Exposició amb data de 6 d’agost de 1822 (AHG-ADG, caixa 6). El mes de juny, junt a l’ajuntament de la Bisbal, ja s’havia dirigit al Cap polític perquè els abonessin les sortides la Milícia Local (AHG-ADG, caixa 4).

<sup>377</sup> “Gobierno Político de la Provincia de Gerona”, Girona, 9 de juliol de 1822. Perol ja havia publicat un altre ban amb data de 6 de juliol de 1822, reproduint les reials ordres de 19 i 20 de juny de 1822, sobre el comportament dels ajuntaments vers l’exèrcit constitucional i les partides reialistes.

*la patria, saqueados, quemados y arrasados”.*

El constant moviment de tropes de l'exèrcit per terres gironines en persecució de les partides reialistes, causà enormes problemes de subministrament a aquestes, tal i com es queixava el governador de Girona, Manuel Pueyo:

*“Los Cuerpos y destacamentos del Ejercito permanente que se hallan a mis ordenes en esta provincia están socorridos hasta fin del presente mes, pero como temo no lleguen a tiempo los auxilios pedidos, con lo que llegará al caso de faltar al soldado su preciso sustento sin el cual no puede disponerse de él [...]. [demana a l'Ajuntament que] proporcione a las tropas sino el todo de su haber alomenos una parte, correspondiente a próximo mes en calidad de reintegro”<sup>378</sup>*

L'ajuntament de Girona passa l'ofici al Cap Polític perquè convoqués una reunió de la Junta del préstec forçós, però aquest acordà que l'ajuntament pagués entre 20.000 i 25.000 rals a l'Exèrcit del fons del préstec forçós *“para la manutención precisa de la tropa; y al propio tiempo pueda salir de esa capital un número suficiente de ella a la persecución y cobro de contribuciones que están adeudando los pueblos de esta Provincia.”<sup>379</sup>* L'ajuntament es va fer el sord, i va rebre l'amenaça del governador dient que si no facilitaven els diners s'atengués a *“los males que de ella puedan sobrevenir (y no me será fácil contener) podrán ser sensible y muy desagradables.”<sup>380</sup>*

A començaments d'agost, el Comandant militar de la província de Girona, Esteva Llobera, publicava un ban adreçat als seus habitants que mostra força bé quina era la situació d'aquelles terres i la posició de bona part dels seus habitants:

*“Vostre fanatisme, vostre obcecació, y vostre facilitat en creurer los mals intencionats que ab las suas persuasions han desterrat la quietud de toda la provincia, y arruinat innumerables fortunas, han obligat al govern a pendrer disposiciones las más fortas per castigar als dolents; si, han obligat al Govern a declarar la antiga Cataluña en estat de guerra, ja no ressonarà en vostres orelles més que guerra, y mes guerra; temeu conspiradors contra la santa llibertat, temeu traïdors contra la pàtria, temeu conspiradors contra las propietats de vostres conciutadans, preparau-vos á sufrir una mort de la que sols la fugida pot deslliurar-vos; las bayonetas Nacionales defensoras de la tranquilidad y propietats dels bons Ciutadans, vos buscaran en lo més obscur racó; no teniu que amagarvos, vos buscarem per tot, y no podreu dexar de ser trobats, y de ser víctimas de vostres culpas, ja que habe causat tantas y tan horrosas desgracias, robos, asesinats, cremas de Casas, y altres delictes que per tan horrosos no se poden escriurer, son los resultats de las doctrinas que habeu enseñat a los que pacíficamente estaban en sas Casas, y en mig de las suas familias guañant ab lo suor de la cara lo sustento de ellas; traïdors, indignes homens vils, finalment canalla ab toda la forsa del terme català, no escapareu; a la punta de bayonetas y sabres habeu de pagar vostres seduccions y inquitats; y vosaltres illusos engañats que per falta de conexements vos habeu deixat seduir, si no torneu a vostres casas en virtud del indult que ab tanta liberalidad vos concedeix lo Rey constitucional sufrireu un cruel suplici: un gran numero de Tropas manadas per lo valent y acreditat general Mina ve à esta Provincia, sense les que ja hi son per destruir-vos del tot, y fer de vosaltres*

<sup>378</sup> Carta a l'ajuntament amb data de 30 de juliol de 1822 (AHCG, I.1.2.12 “Correspondència amb el Capità general”, lligall 2 (1814-1840).

<sup>379</sup> Carta del Cap polític amb data de 3 d'agost de 1822 (AHCG, I.1.2.12 “Correspondència amb el Capità general”, lligall 2 (1814-1840).

<sup>380</sup> Carta a l'ajuntament amb data de 6 d'agost de 1822 (AHCG, I.1.2.12 “Correspondència amb el Capità general”, lligall 2 (1814-1840).

*una total carniceria; arrepentiuvos pues mentras que podeu, no cregueu à vostres cabecilles que se diuen capitans y comandants, estos sols roban per fer-se richs, y una vegada vejan que las bayonetas constitucionals los acometen y que no poden escapar vos abandonarán y sereu vosaltres los més desgraciats, no desprecieu lo perdó que se vos dona y de est modo lograreu la vida y la tranquilitat que vos desitjo, y conservar la Religió catòlica, apostòlica y romana que tots profesem, y vos la aseguro en nom del Govern y meu; però si, com no espero, insensats y tercos voleu seguir lo camí de vostres maldats, guerra y més guerra vos farà vostre Conciudadà y compatriota.”<sup>381</sup>*

La situació de Girona era força complicada a finals de l'estiu de 1822, ja que aquesta província no havia rebut encara cap ajuda militar, tot i que “*el primer estallido de la revolució tubo lugar en la provincia de Gerona, donde el infame Misas reunió una facción respetable*”. La partida de Misses havia estat batuda per les tropes constitucionals, però, amb l'ajuda dels francesos havia pogut tornar a entrar a Catalunya, provocant un constant moviment de la petita porció de tropa que hi havia a la província:

*“La provincia de Gerona pone sus cortas fuerzas en Olot para sostener Vic, y luego tiene que volverse a su centro porque mosen Anton intenta invadirla; se vuelve a ocupar Olot aunque con bastante riesgo con igual obgeto, y aprovechando la ocasión, se nos entra mosen Anton, y ejerce sus crueldades en la parte más sana de la marina, sin poderlo nosotros remediar, ni saber entretanto, que hacian las fuerzas encargadas de observarle.”<sup>382</sup>*

Mentre, havia quedat net el Maresme i la zona marítima de la Selva, i les viles de Calella, Blanes, Malgrat i Tordera començaven a respirar, després d'estar assetjades al llarg d'un mes. Tot i això, encara patiren algun ensurt com el poble d'Órrius ocupada pels reialistes manats per Nicolás Viñals “Ona” i Francesc Sauri “Nas”. Viñals i Sauri eren veïns d'Argentona d'on marxaren a mitjan mes de juny amb una partida de quinze homes, abans ja s'havia embrutat la placa de la Constitució i s'havien penjat fulls anònims contra el batlle<sup>383</sup>. El dia 20 de juliol Francesc Sauri entrava al capdavant d'una partida de 200 reialistes a Argentona i s'emportava el batlle després de trencar la placa de la Constitució<sup>384</sup>. A mitjan mes de juliol, Mossèn Anton amb 800 homes entrava al Masnou i s'emportava el batlle, un regidor i la dona d'un altre<sup>385</sup>. El dia 22 entrava una petita partida a Malgrat on “*estos malvados manifestaron que no harian daño alguno en la población, pero atropellaron a varios ciudadanos, robaron armas, municiones, y lo*

<sup>381</sup> “Habitantes de la provincia de Gerona”, Girona 3 d'agost de 1822. Hem localitzat un ban de Francisco Ferraz de 17 de juliol de 1822, comunicant el decret d'indult del rei de 12 del mateix més, en que hi ha anotat a mà i signat per Esteva Llobera: “*Habitants de esta Provincia no desprecieu est benefici que la clemència del Rey vos concedeix per la última vegada, si no voleu ser victimas desgraciadas de vostres errors y terquedat. Vos parla la veritat que ja sabeu que may ha tingut modo de parlar vostre compatriota que vos desitja tota la ditxa possible*” (AHMCG, L1.2.19, lligall 32).

<sup>382</sup> “Variedades”, article d'opinió signat per “El Cazador de Córdoba”, publicat a El Indicador Catalán, núm.242, de 9 d'octubre de 1822, pàg.3-4.

<sup>383</sup> Diario de Barcelona, núm.188 i 189, de 7 i 8 de juliol de 1822, pàg.1.790 i 1.797.

<sup>384</sup> Diario de Barcelona, núm.206, de 25 de juliol de 1822, pàg.1.969.

que se les antojó”<sup>386</sup>. El 24 una altra partida encapçalada per Isidre Casas de Montnegre (segon comandant de Mossèn Anton) entrava a Calella on saquejaren les cases dels constitucionals i demanaren 400 racions de pa, 200 parells d’espardenyes i una càrrega de vi, i posteriorment a Pineda on trencaren la placa de la Constitució als crits de “Viva el Rey” i “Viva la Religión”<sup>387</sup>. El dia 27 tornaven a entrar a Pineda on saquejaren algunes cases i s’emportaren al constitucional Josep Carreras que hagué de pagar 30 unces d’or de multa per ser constitucional, i l’ajuntament 24 duros pel seu rescat<sup>388</sup>. El dia 29 entren a Arenys de Munt on saquejaren la casa de Lluçia Ginestà al qual multaren, a més, amb sis unces d’or<sup>389</sup>. Les autoritats constitucionals provincials multaren els ajuntaments de Cabrils i Malgrat amb 50 lliures i 3.000 rals respectivament, per no donar notícia de l’entrada dels reialistes<sup>390</sup>. El 4 d’agost uns 600 reialistes comandats per Isidre Casas tornaven a entrar a Blanes, i després passaren per Tordera i fins a Breda on tenien una mena de quarter general, amb armes, presoners, queviures, etc. Però, en aquest punt, foren derrotats per Milans el dia 5, que imposà una multa de 2.000 rals al poble<sup>391</sup>. Per combatre aquestes partides s’envià la columna de Pachariotti amb un 200 homes entre milicians i italians, que aconseguí batre els reialistes a Palautordera a començaments de setembre<sup>392</sup>.

A les terres gironines el 21 d’agost uns 800 reialistes comandats per Mossèn Anton, Ballester i D. Mariano atacaven Sant Feliu de Guixols, però els veïns i la Milícia refusaren l’atac, i els reialistes hagueren de marxar cap a Santa Coloma de Farners. Els reialistes ocuparen el poble tot el dia i els milicians hagueren de refugiar-se al convent. Durant l’ocupació els reialistes incendiaren 42 cases; assassinaren a 5 vells, dones i fins una nena de 10 anys, i tingueren 18 morts:

*“Los asesinatos e iniquidades que en tan corto tiempo cometieron, robando casa por casa, lo que no pudieron llevarse lo destrozaron convirtiéndole en pedazos muy pequeños, la misma suerte les cupo a los clérigos y serviles, que a los liberales más exaltados. [...] Los muertos son Gerónimo Roch el viejo, a quien hecharon a una hoguera y lo ataron delante su casa que es una de las quemadas; Maria del Pilar Forest muerta de un trabucaso en la escalera de su casa; un hermano del cirujano llamado Sebastián; una hija de Yuera de cerca S. Juan; otra muchacha de Setsivellas; un viejo que vivía en la plaza en casa Pla; y los heridos fueron*

<sup>385</sup> Diario de Barcelona, núm.203, de 22 de juliol de 1822, pàg.1.948.

<sup>386</sup> Diario de Barcelona, núm.207, de 26 de juliol de 1822, pàg.1.979.

<sup>387</sup> Diario de Barcelona, núm.208, de 28 de juliol de 1822, pàg.1.984-1.985.

<sup>388</sup> Diario de Barcelona, núm.210 de 29 de juliol de 1822, pàg.2.006.

<sup>389</sup> Diario de Barcelona, núm.212 de 31 de juliol de 1822, pàg.2.021.

<sup>390</sup> Diario de Barcelona, núm.214, de 2 d’agost de 1822, pàg.2.032.

<sup>391</sup> Diario de Barcelona, núm.219, 220 i 226, de 7, 8 i 14 d’agost de 1822, pàg.2.079-2.080, 2.084-2.085, i 2.138.

<sup>392</sup> Diario de Barcelona, núm.247, de 4 de setembre de 1822.

*muchos, entre los cuales se cuenta el padre de un tal Clocha de un balazo a las tripas, Marco de otro en la cabeza, un primo de un tal Calot del cuello, el hermano de Pachot del cogote, y el noy Quesals levemente, de cuyos heridos han muerto ya dos.*<sup>393</sup>

A l'Empordà, les partides reialistes, tot i que perseguides per les tropes constitucionals i momentàniament dispersades “*se llevan a los jóvenes, saquean las casas de campo, y no se les puede coger tan fácilmente*”, i els pobles no es mostraven gaire favorables a la Constitució: “*el espíritu del Ampurdán es malísimo y va empeorándose cada día más; sabemos que en muchísimos pueblos no hay siquiera una persona afecta a las nuevas instituciones*”<sup>394</sup>. Tot plegat obligà a formar un cos de 1.000 miquelets amb l'objectiu de “*librar las poblaciones pequeñas de los insultos de los facciosos, facilitar la correspondencia de los caminos principales y velar sobre la recaudación de la hacienda nacional*”<sup>395</sup>.

A finals d'agost Esteva Llobera desallotjà els 1.400 facciosos que hi havia a Olot obligant-los a desplaçar-se cap a Ripoll, perquè també foren desallotjats de Camprodon<sup>396</sup>. Els liberals havien aconseguit de fer internar les forces reialistes, per això els reialistes intentaren reinstaurar el seu quarter general a Olot, i per tal de distreure les forces liberals que hi eren aquarterades, es plantejà un atac sobre Maçanet de Cabrenys a finals d'agost que fou realitzat per Costa el dia 26. Costa entrà i arrasà la vila, com assenyala el reialista JMR: “*aquellos vecinos padecieron bastante. Las casas en que pudieron entrar fueron saqueadas y gran parte entregadas a las llamas en castigo del mal tratamiento que los realistas habían recibido de parte de aquellos habitantes*” que utilitza una vara diferent per mesurar l'actuació dels constitucionals i la dels reialistes als quals justifica, ja que els liberals serien culpables de la “*temeridad para defender una causa tan injusta en sus principios y motivos, como bárbara y tiránica en sus efectos*”<sup>397</sup>. La versió liberal es força diferent: Misses es presentà al poble al capdavant de més d'un miler d'homes, i el rector encapçalà la defensa, davant d'aquest fet, Misses imposà una multa de 500 duros al poble, però aquests es negaren a paga. Malgrat els intents, els reialistes no aconseguiren dominar el poble, tot i que van cremar 58 cases del

<sup>393</sup> Diario de Barcelona, núm.240, de 28 d'agost de 1822, pàg.2.271.

<sup>394</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.43, de 9 de juliol de 1822, pàg.2.

<sup>395</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.46, de 16 de juliol de 1822, pàg.3.

<sup>396</sup> Diario de Barcelona, núm.237, de 26 d'agost de 1822, pàg.2.250-2.251.

<sup>397</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.423-428.



nucli i 12 cases de camp<sup>398</sup>. Una carta particular des de Maçanet informava del destacat paper del rector en la defensa de la vila, ja que quant entraren els reialistes la majoria de veïns eren a missa: *“El cura párroco celebrante, se desnuda inmediatamente de las sagradas vestiduras de Melchisedech y como otro Judas macabeo exorta a sus feligreses al combate y a la defensa contra los enemigos de Dios y de los hombres. Cada uno de aquellos impávidos vecinos corre presuroso a ocupar la plaza que tenia de antemano señalada en los puntos de defensa, y que ya con tanta gloria ha resistido y vencido en otras dos distintas veces”*<sup>399</sup>.

La nova ocupació d'Olot pels reialistes a finals d'agost els va permetre d'afrontar amb una reraguarda segura atacs sobre la costa que protagonitzaren Costa i Malavila. Misses i Malavila havien reunit les seves forces a l'Empordà i tenien al voltant de 1.500 homes que tombaven per Lladó i Vilafant, i pretenien atacar la Jonquera i Cadaqués<sup>400</sup>. La partida de Malavila atacà Empúries el dia 13 de setembre, Girona el 20, i la Jonquera el 23<sup>401</sup>. Però el veritable objectiu de Malavila que comptava amb 800 homes era ocupar Figueres, per això passà a Ceret<sup>402</sup>. La presència d'aquesta nombrosa partida reialista a l'Empordà causà molta preocupació al centre constitucional que era Figueres, i obligà l'ajuntament a començaments de setembre a publicar un ban animant els seus habitants i compromentent-se a encapçalar la lluita contra els facciosos:

*“No creáis caros conciudadanos nuestros, que este Ayuntamiento consienta jamás vuestra sujeción, sujeción que proporciona a tales canibales saquear más a su antojo, matar y atropellar las candidas vírgenes hasta en el mismo sagrado de la iglesia y en presencia de los mismos santos, con abominación de la religión santa que sacrilegos dicen defender, como se ha visto en varios pueblos; cuyos tristes espectáculos fumantes y sangrientos ahora se ofrecen a vuestra visión con horror!*

*Bien lejos pues este Ayuntamiento constitucional de convivencia tan criminal, renueva en vuestra presencia el juramento de Constitución o Muerte, reanima su entusiasmo patriótico, redobla sus esfuerzos, se consagra entero y sin reserva en el altar de la patria, en cuyas aras sabrá inmolarsse y quedar sepultado bajo la Lápida de la Constitución exalando con ella y por ella el último aliento.”*<sup>403</sup>

<sup>398</sup> Diario de Barcelona, núm.248, de 5 de setembre de 1822, i Diana constitucional, política y mercantil, núm.72, de 15 de setembre de 1822, pàg.1. Vegeu també El Indicador Catalán, núm.242, de 9 d'octubre de 1822, pàg.2.

<sup>399</sup> Diario de Barcelona, núm.252, de 10 de setembre de 1822, pàg.2.389-2.391.

<sup>400</sup> Diario de Barcelona, núm.244 i 248, d'1 i 5 de setembre de 1822.

<sup>401</sup> Malavila atacà la Jonquera amb 1.200 homes amenaçant d'incendiari les cases, però els seus veïns respongueren que per cada una que cremes en cremarien dues dels que estaven amb ell (Diario de Barcelona, núm.273 i 254 (284), d'1 i 12 d'octubre de 1822, pàg.2.587).

<sup>402</sup> Cartes del cap de policia de Ceret al prefecte dels Pirineus Orientals amb dates de 30 d'agost i 1 de setembre de 1822 (ADPO, lligall 4MP-260).

<sup>403</sup> “El Ayuntamiento constitucional de la villa de Figueras a sus habitantes”, amb data d'11 de setembre de 1822, publicat al Diario de Barcelona, núm.258, de 16 de setembre de 1822, pàg.2.443-2.444.

Mentre, la MNV de Sant Feliu desallotjà els 150 homes que Narcís Abrés “Carnisser” de Caçà de la Selva tenia a Palafrugell. Per la seva banda, Mossèn Anton, des de la seva base al Montseny, ocupava Sant Feliu de Guíxols el dia 21 de setembre. Tot plegat obligà a Milans a mantenir una columna de forma quasi permanent a la costa des de Mataró a Tordera<sup>404</sup>.

### VIII.2.5 La Catalunya Meridional: la batalla de Reus

Al Montsià, segons informava Ruiz de Porras, els reialistes entraven als pobles manifestant que volien “*arreglã las cosas y posã la lley com antes*”, enterraven als seus morts als crits de “*Viva la naci3n*”, “*Viva el Rey*” i “*Muera la Constituci3n*”<sup>405</sup>. Afegia que entre les files reialistes hi havia desertors de l’Exèrcit que manifestaven obertament que havien vingut des de Barcelona “*perquè jo vas aont més pagan*”. Des de la Diana constitucional de Reus es deia que les partides reialistes comptaven amb importants suport a les terres de l’Ebre: “*nada podiamos contar con todos aquellos pueblos, porque a pesar que habia tres curas, el de Rasquera, de Benisanet y de Ginesta, que eran amantes del nuevo sistema, los demás pueblos estaban en mala opini3n y que aquel contrabandista fãcilmente los fanatizaria*”<sup>406</sup>.

Al Baix Ebre, Roman Chambó amb un miler d’homes reaparegué amb força el 7 de juliol atacant Ulldecona. En aquest atac a Ulldecona dedicaren especial atenci3n al capitã de milícies i hisendat, Joan Baptista Poy, al que li robaren les armes, els diners i el ramat, i li saquejaren la casa<sup>407</sup>. E l mes de juliol, un cop s’instal·là la Junta de Mora d’Ebre, Chambó posà aquesta partida a les seves ordres<sup>408</sup>. A mitjan juliol la partida de Chambó hagué d’abandonar les terres de la Plana de Castelló (concretament la ciutat de

<sup>404</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.428-447.

<sup>405</sup> Diario de Barcelona, núm.198 de 17 de juliol de 1822, pàg.1.911.

<sup>406</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.48, de 21 de juliol de 1822, pàg.1. Per l’actuaci3n de Chambó, junt a Sempere i Prats pel País Valenciã vegeu CABRERIZO: Memorias..., pàg.11-72. També ARDIT: Revoluci3n..., pàg.290-297.

<sup>407</sup> ADB, lligall 162, expedient 4. Roy havia estat batlle els anys 1815 i 1816, diputat del comú el 1811 i 1812, i secretari de l’ajuntament el 1817, 1818 i 1819, i era qualificat pels seus veïns com “*uno de los sujetos más [h]asendados de esta poblaci3n.*” (carta del rector i del batlle d’Ulldecona amb data de 12 de març de 1823. Vegeu també SEGURA: Morella ..., pàg.464-467 que descriu l’ocupaci3n de la ciutat pels liberals i com formaren una companyia de voluntaris liberals “*dãndoles cuatro reales de fondos municipales*”, i als quals anomenaven “*peseteros*”, i afegeix: “*Desde ahora los dos partidos eran nombrados, blancos los realistas, y negros los liberales. El distintivo de los voluntarios de la libertad era una cinta verde en el sombrero con el lema <libertad o muerte>, el de los realistas era una lista encarnada, en la que se leia <Per la Religión y el Rey el morir es ley>*”.

<sup>408</sup> Vegeu Artur BLADÉ: Els setges de Gandesa i del castell de Mora d’Ebre (1836-1838), Barcelona, pàg.21-23.

Xerta que ocupaven) i endinsar-se cap a les muntanyes i refugiar-se a Benifassà<sup>409</sup>. A partir d'aquest moment la partida de Chambó voltà pel sud d'Aragó i el nord del País Valencià i participà en diferents enfrontaments a l'altra banda de l'Ebre (Beseit, Alcanyís, Fuantespalda, Morella, Arnes, Cretes, Xerta, ...). Per reaparèixer el 13 d'agost amb mil homes per atacar Tortosa<sup>410</sup>. Tot i que aquesta temptativa fracassà, Chambó es mantingué actiu en aquesta zona durant tot el mes d'agost i setembre amb incursions al Baix Aragó (Caspe, Culla, ...) i al País Valencià (Xerta, Vinaròs)<sup>411</sup>. La partida de Chambó, com anirem veient, va mantenir la seva activitat, amb alts i baixos a les seves files, des de l'abril de 1822 fins l'arribada dels francesos a les terres de l'Ebre l'agost de 1823. La seva activitat individual en uns casos, i junt a altres caps com els de la Junta de Mora (tardor hivern de 1822), de Bèssieres amb el que atacà Saragossa (gener de 1823) o de Sempere amb qui atacà València (febrer de 1823).

A la Ribera d'Ebre es produïren diferents aixecaments reialistes a començaments de juliol: Flix (Josep Blanch), Ulldecona, Vinebre i Mora d'Ebre, que obligaren els liberals més destacats, i més rics, a refugiar-se a Reus durant l'estiu d'aquest any<sup>412</sup>. A començaments de juliol, la revolta reialista encapçalada per l'hisendat de Mora d'Ebre Josep Antoni Montagut<sup>413</sup>, convertí aquesta vila en la capital dels reialistes de la província de Tarragona al llarg de l'estiu i la tardor de 1822. La Junta corregimental de Mora es convertí, de fet, en una mena de Junta provincial presidida per l'esmentat Antoni Montagut i aconseguí organitzar més de dos mil homes i una trentena de cavalls. Durant el període esmentat, la Junta es va fer amb el control d'aquestes contrades<sup>414</sup>.

Els reialistes intentaren unir les partides que voltaven pel Priorat i la Ribera d'Ebre, i per aquest motiu es concentraren a les muntanyes de Prades a començaments de juliol. Però segons el testimoni de Joaquim Vilanova de Falset "*no se han entendido*" i

---

<sup>409</sup> Carta del governador de Tortosa a F. Ferraz, amb data de 17 de setembre de 1822 (AHM S2<sup>a</sup> D4<sup>a</sup>, "GFVII").

<sup>410</sup> Expedient personal de Roman Chambó (Lligall Ch núm.64, AGM-S). També Diana constitucional, política y mercantil, núm.70, 71, i 72, de 10, 13 i 15 de setembre de 1822, pàg.3, i 2. Dins de Tortosa, un cop fracassà el cop de mà, es trobaren nombroses proclames signades per Antoni Montagut i el seu ajudant Josep Bru, per això s'arrestaren personatges dubtosos: funcionaris, hisendats, advocats i ex-cartuixos, i uns altres aconseguïen fugir de la ciutat. Vegeu també VINAIXA: La postguerra..., pàg.156-159.

<sup>411</sup> Expedient personal de Roman Chambó (Lligall Ch núm.64, AGM-S). També J.M.R.: Memorias..., I, pàg.214-215.

<sup>412</sup> Vegeu VINAIXA: La postguerra..., pàg.114-126.

<sup>413</sup> Vegeu la nota biogràfica a l'Apèndix 1.

<sup>414</sup> Vegeu J.M.R.: Memorias..., I, pàg.203-207 i 210-213, i A. COTS: Els Montagut de Mora d'Ebre, Tarragona, 1993, pàg.27-31

cadascú continuà per la seva banda, i els del Priorat arribaren fins a Poboleda<sup>415</sup>. Segons el mateix testimoni, la situació de les forces reialistes a la Catalunya meridional no semblava pas massa bona a començaments de juliol:

*“Los facciosos han llegado a Mora pero como ya habían sido batidos antes van descalsos y desnudos. Rambla con 60 hombres y Miralles [h]a[n] llegado a Cabasés con poca gente igual a Rambla. Hoy están a Mora más de quinientos de nuestros Milicianos de Falset y Partido, Migueletes nuevamente formados y algunos de Reus, ya no se sabe dónde paran. Otra partida de Porrera busca a Miralles, si la [h]alla la tierra la recibirá prisionera para siempre porque es estilo de Porrera.”<sup>416</sup>*

Pel que fa al Baix Camp, a finals de juny un nombre important de partides i sometents reialistes de l'Alt i Baix Camp i de la Conca de Barberà començaren a apropar-se a Reus, instal·lant-se a la Selva i Alcover, com manifestava el seu ajuntament:

*“Amenazada por los facciosos de ser atacada en el momento mismo que esta turba pueda reunir toda su fuerza, ha tratado seriamente de circunvalar el Pueblo con paredes, y ponerse en estado de defensa, para el caso que el enemigo osase llevar a cabo la invasión que tiene proyectada. [...] El Pueblo de Reus que tiene la gloria de haver acreditado a la faz del universo su constante adhesión al sistema que felizmente nos rige, tiene asimismo el concepto y reputación (bien que equivocadamente) de ser uno de los más ricos de la Provincia, y tiene con sobrado motivo que por esto sea el blanco del furor de los facciosos a la hora que puedan estos darle un golpe de mano, y aniquilar acaso la mayor parte de sus haberes y existencias”<sup>417</sup>*

La majoria de constitucionals i milicians del Baix Camp i el Priorat es trobaven refugiats a Reus: *“En esta villa están reunidos los milicianos y migueletes de las poblaciones de todo el campo de Tarragona. Es prodigioso el número de gente que se ha agolpado aqui para liberarse de los insultos a que se habrían expuesto si hubiesen permanecido en sus casas”<sup>418</sup>*.

La Conca de Barberà (Montblanc i l'Espluga de Francolí) actuava com a centre de reclutament reialista a començaments de juliol, per aquest motiu sortí una expedició de milicians de Reus que *“quemaron el convento de los frayles y alguna casa de*

---

<sup>415</sup> Carta a Antoni Satorras amb data de 9 de juliol de 1821 (APPTR, “Correspondència 1821-1826”).

<sup>416</sup> Carta de Joaquim Vilanova a Antoni Satorras amb data de 6 de juliol de 1821 (APPTR, “Correspondència 1821-1826”).

<sup>417</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 24 de juny de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2). Vegeu ANGUERA: Comportament ..., pàg.54-61, i Antoni Pons..., pàg.70-71. Pels intents reialistes d'assaltar Reus vegeu VALLVERDÚ: El suport..., pàg.141-147. Vegeu també Diana constitucional, política y mercantil, núm.41, 42,i 43, de 5, 7 i 9 de juliol de 1822, pàg.2 i 1: *“Las partidas pequeñas de facciosos que pasan por estos pueblos cercanos ecsigen contribuciones, reclutan gente, y también se dice que en la Selva se ha levantado un nuevo cabecilla. [...] Dicha población [de Montblanc] es un segundo foco en donde se reúnen los ilusos que van reclutando en varios pueblos que recorren”*, i afegia *“si nos dormimos, dentro de poco aquella villa será una segunda población de Piteus”*.

<sup>418</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.46, de 16 de juliol de 1822, pàg.2.

facciosos”<sup>419</sup>. Mentre, la Diputació de Tarragona es queixava que la majoria de les tropes que hi havia a la ciutat havien marxat a altres zones i havien deixat la província indefensa i sense recursos econòmics per les despeses que originava la gran activitat de l'exèrcit i la Milícia en la persecució dels facciosos, i això possibilitava que “*los más de los pueblos ocupados por los facciosos; sus continuas correrías alejando de sus casas a los pudientes; los campos desiertos; los talleres abandonados; el infatigable miliciano buscando en todas partes la muerte, eran obstáculos insuperables para la recaudación de los fondos y contribuciones*”<sup>420</sup>.

L'ajuntament de Reus pensava que la intenció d'aquesta força reialista era “*el de arruinar con el saqueo y el robo a esta Villa o la de Valls, o el de conmover y revolucionar [por] segunda vez a los pueblos de esta comarca a los cuales cree este Ayuntamiento, que más les falta quien se pongan al frente de la conmoción que deseos de conmoverse*”<sup>421</sup>. Notem una consciència d'aïllament constitucional de Reus vers els pobles de la comarca d'orientació reialista, agreujat a començaments de juliol perquè la partida de “Mitjagalta” de Montblanc amb uns cinc-cents homes “*ha pasado a revolucionar los pueblos de Aleixar, Vilaplana, Borjas y demás de las faldas de las montañas de Prades y Escornalbou, que en algunos se ha tocado a somatén, como que en las Borjas suponen haberse reunido ya la fuerza de dos Pueblos.*”<sup>422</sup> El cert era que els reialistes quasi havien aconseguit encerclar Reus, ocupaven Riudoms, les Borges del Camp, la Selva i Alcover, i les muntanyes de Prades<sup>423</sup>.

Pel Baix Camp i Priorat al llarg del mes de juliol hi hagué un constant moviment de petites partides reialistes i de miquelets<sup>424</sup>. Els reialistes es limitaven a tirar les plaques de la Constitució, com a Vinyols i Colldejou: “*el día 16 del corriente [mes de julio] vino*

---

<sup>419</sup> ANGUERA: Antoni Pons..., pàg.71 i PALAU DOLCET: Guía de Montblanch, Barcelona, 1931, pàg.107-108.

<sup>420</sup> Exposiciones hechas por la Diputación Provincial de Tarragona a su magestad, y Diputación Permanente de Cortes, 4 de juliol de 1822 i Exposición hecha por la Diputación Provincial de Tarragona a la permanente de Cortes, 7 de juliol de 1822. Vegeu, també, PRFVII (ACD), vol.45 “Actas...”, fol.45, 86 i 139, sessions 12, 23 i 46 de 12 i 24 de juliol i de 26 d'agost de 1822. El 23 d'agost de 1822 arribava a la Diputació Permanent de les Corts (PRFVII -ACD-, vol.45, fol.136) una exposició de la Diputació de Lleida en termes semblants a la de Tarragona.

<sup>421</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 30 de juny de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>422</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 2 de juliol de 1822. Vegeu també els de data de 6 i 9 de juliol (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>423</sup> J.M.R.: Memorias..., I, pàg.185-189, que assenyala: “*Reducidos los constitucionales a los puntos de Reus, Valls y Vendrell, apenas podían salir de ellos sino en bastante número y con todas las precauciones militares, a pesar de las cuales eran muy incomodados siempre que lo verificaban*”.

<sup>424</sup> Informació a l'Arxiu Històric Municipal de Reus (AHMR), lligall 9.6.5.11 “Guerra civil. 1822”, expedient 42 “1822: partes de facciosos”.

*una guerrilla de facciosos y tiraron la piedra en tierra, y haciénd[ol]a pedazos”, a tombar pels pobles, com a Riudecols: “hoy han llegado a esta villa al punto de medio dia treinta facciosos de la parte de Borjas todos armados y han marchado con dirección a la villa de Alforja, nada se les ha suministrado ni tampoco han hecho daño alguno al Pueblo”, o a Borges del Camp: “el día 12 del corriente se encontró este Pueblo con una partida de facciosos”, que després afusellaria a Vicente Saloni de Porrera, i a demanar provisions, com a l’Aleixar: “se ha verificado la venida del somatén de la Selva pidiendo más raciones de las contenidas en el oficio y quantos son en n° de doscientos”<sup>425</sup>. Però, a més d’aquestes petites partides, n’hi havia dues de grans la que capitanejava Raimon Martí de la Granadella amb mig miler d’homes: “a las seis horas de la mañana se presentaron en esta unos 500 facciosos armados [que] rompieron la lápida de la Constitución y se marcharon a las cuatro de la tarde por el camino de Riudecanyes y según dicen hivan a Alforja”<sup>426</sup>, i la que s’estava a la Selva també amb uns dos-cents homes organitzats al voltants dels sometents locals<sup>427</sup>.*

Reus es trobava encerclat de partides reialistes i la seva MNV havia de fer nombroses sortides. L’ajuntament es queixava per mitjà del seu ajuntament al Cap polític de l’excessiva rigidesa de l’Exèrcit que impedia de fer front a les partides reialistes amb èxit, i demanaven que a cada punt estratègic hi hagués Milícia Mòbil comandada per un home de confiança del Cap polític que pogués actuar pel seu compte, és a dir a iniciativa pròpia sense esperar ordres:

*“Una experiencia triste pero constante nos ha acreditado en todos tiempos que muchas acciones se malogran por falta de actividad en las operaciones. esta proviene en gran parte de la viciosa rutina española de no poder separarse la fuerza armada de ningún punto ni acantonamiento sin preceder orden del General o Gefe a cuyas órdenes se halle, por distante que esté del mismo punto o acantonamiento. Así está experimentado hoy en día no solo en la tropa del ejército permanente (en cuyas operaciones no pretende entrar ni inmiscuirse este Ayuntamiento) sino también en la milicia movible, cuyos comandantes nos e atreven a disponer de ella sin orden expresa de V.S. [el Cap Polític]. Este Ayuntamiento dexa a la consideración de V.S. los perjuicios que de necesidad han de seguirse de tener que acudir a V.S. para cualquiera salida que se ofrezca a la Milicia movible en un tiempo en que en cada momento se presentan ocasiones de amenazar o invadir los facciosos los pueblos que les parezca y cuando se haya dado aviso a V.S., y en virtud dispondrá V.S. lo conveniente, la ocasión ha pasado ya, el mal queda hecho, y las mejores disposiciones eludidas”<sup>428</sup>*

La possibilitat d’un atac reialista a Reus cada cop era més factible, per això

<sup>425</sup> Comunicats dels ajuntaments de l’Aleixar, Colldejou, la Granadella i Vinyols amb dates de 10, 17 i 22 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 9.6.5.11, expedient 42).

<sup>426</sup> Comunicat de l’ajuntament de la Granadella amb data de 18 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 9.6.5.11, expedient 42).

<sup>427</sup> Comunicats dels ajuntaments de l’Aleixar i Moster amb dates de 6 i 10 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 9.6.5.11, expedient 42).

l'ajuntament publicà un ban donant les ordres pertinents en cas d'atac de la ciutat:

*“Los Facciosos que baix lo nom de defensors de la fe que no coneixen estan oprimint varios pobles de la Cataluña, en especial a aquells que per apatia, o cobardia nols oposan resistència, ja des dels primers dies del mes de Maig pròxim pas[s]at, tenen posada la vista sobre els vostres caudals, efectos y géneros pera satisfer la set quels devora del saqueix y del robo, únich mòbil de la sua insurrecció y armadament. mentres vosaltres persevereu en lo propòsit de defensar vostras personas dels incults de aquells malvats, y los vostres béns y efectes de la sua rapacitat, no lograran veurer satisfets los seus depravats intens y desigs; y a fi que en lo cas que tinguessin la temeritat de penetrar dins de esta Vila, quedian escarmentats per sempre; [...]”; ordenam y manam:*

*1. Al toch de somaten serà obligació de tots los paisans armats lo acudir als punts que[']ls estan designats per reunir[-]se ab los milicianos que hi haurà en dits punts, baix la pena de ser tractats com a facciosos.*

*2. A est señal tota persona que no estiga destinada a un punt señalat se retirarà a sa casa, la tancarà de modo que quedia ab tota seguertat, y des de ella se defensarà de los facciosos tirantlos pedras, fustas, y tot quan puguia haber per ofendre aquells; y de no incórrer en la mateixa pena.*

*3. Luego de publicat lo present bando si algun habitant de esta Vila està tan destituit de patriotisme, que no volgués concórrer a la defensa de ella; deurà avisar[-]ho a un dels Señors Alcaldes constitucionals, qui cuidarà de donar[-]li son pas[s]aport per mudar[-]se aun tinguia per convenient; y de no fer[-]ho aixís serà tractat ab lo major rigor.*

*[...].*

*7. Tota persona que auxilie als facciosos de qualsevol manera que sia serà tractada militarment, y sufrirà irremisiblement la pena de mort.*

*[...]*

*Lo ajuntament espera del conegut patriotisme y decisió de tots los vehins de aquest poble a favor del Sistema Constitucional, que en cas de intentar los facciosos atacar a esta vila, procuraran reivalisarse entre si en concórrer a la sua defensa, y fer en los enemichs lo major estrago possible, però si hagués algun fill espureo que olvidat de las obligacions que contrau lo home en societat, rehusas defensar la sua pàtria, estiga ben persuadit que caurà irreversiblement sobre lo seu cap, la terrible cuchilla de la lley.”<sup>429</sup>*

L'ocupació de Reus era una acció de primera importància pels reialistes, ja que si ho aconseguien es faria un mal terrible als liberals, ja que Reus, a més de ser la segona ciutat de Catalunya per la seva població i per la seva economia, era un dels baluards del liberalisme a les comarques tarragonines.

Finalment, els reialistes optaren per atacar Porrera que s'havia convertit en un punt fort dels liberals a les serralades de Prades, majoritàriament reialistes. Un exèrcit d'uns dos mil reialistes comandats per Rambla, Josep Miralles de la Palma, Solà de l'Aleixar, “Mitja Galta” de Montblanc, i el rector Jover lluitaren contra la MNV de Porrera des del dia 8 i fins l'11 de juliol quan aconseguiren entrar al poble, que fou incendiant, mentre els prop de 400 milicians que el defensaven comandats per Josep

<sup>428</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 9 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>429</sup> “Bando. Habitants de Reus”, Reus 2 de juliol de 1822. També a començaments de juliol es creà una comissió de policia que tenia per objectiu “observar quien se entromete en la Villa, con que objeto, y en que se ocupa durante su permanencia” (Actes municipals, 1821-1824, sessions de 2 i 6 de juliol de 1822, fol.234 i 239-240, AHMR).

Pellicer es retiraven després de llargues batusses pel coll de la Teixeta fins a Reus<sup>430</sup>. Aquesta victòria donà el control d'aquella zona als reialistes ja que, com afirma un testimoni, *“desde aquella fecha no pudieron ya los milicianos sostenerse en el país y tuvieron que refugiarse a Reus [...] faltos de ropa, de comestibles y dinero se vieron en breve en la mayor miseria”*<sup>431</sup>. A partir d'aquell moment la majoria d'aquest milicians s'enrolaran a la Milícia Mòbil. L'aferissada defensa de la Constitució en un territori dominat pels reialistes valgué a Porrera el reconeixement de les Corts que, a proposta dels diputats catalans Prat i Septien, li concediren el títol, junt a les de Santa Coloma de Queralt i Sallent, de *“eminente constitucional”*<sup>432</sup>.

A mitjan juliol les forces reialistes s'havien concentrat a Falset i Alforja en un nombre d'entre tres i quatre mil homes capitanejats per Pujol, Miralles, Mitja Galta de Montblanc i Rambla:

*“La facción reunida en Falset engrosada con la juventud del mismo pueblo, del de Tiviza y demás de aquel Priorato se dirige [h]acia este Campo con ánimo de atacar y entrar en esta Villa, habiendo tomado el camino de Riudecols una columna de dos mil o dos mil quinientos hombres; otra de seiscientos u ochocientos hombres el camino de Monroig, y otra columna sin expresar la fuerza el del Prat con ánimo de apostarse en la carretera y cortar la comunicación por aquella parte; habiendo quedado en Falset otra partida de unos quinientos hombres siguiendo el reclutamiento.”*<sup>433</sup>

De nou Reus tornava a estar encerclada per les partides reialistes i tot feia preveure que es decidirien finalment d'atacar la ciutat:

*“Este Ayuntamiento creeria faltar a su deber si dexase de poner en noticia de V.E. el deplorable estado en que se halla esta Provincia y particularmente este Partido de Falset y el de Montblanch. Hasta ahora la milicia local voluntaria de esta Villa, la de Porrera, y la fuerza de ejército permanente habían sido bastantes para contener la insurrección; pero en el día exhausta la Provincia de tropa del Ejército permanente, cansada la milicia con la fatiga continua, pegado o más bien reencendido el fuego de la insurrección en todos los Pueblos del Partido de Falset y del de Montblanch, y en casi todos los de este; y engrosadas enormemente las diferentes facciones que en ellos se han manifestado ya no es posible contenerlas sin una fuerza respetable.”*

---

<sup>430</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data d'11 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2). Per l'ocupació i destrucció de Porrera vegeu Pere ANGUERA i Joan MILÀ (de.): Lliure poble de Porrera, Porrera, 1985, especialment les pàg.31-45 i 58-64. La Diana Constitucional de Reus, es feia ressò d'aquests fets en el número 45 de 14 de juliol de 1822: *“la mano se estremece al tomar la pluma para describir los atentados crueles y sanguinarios que han cometido esa raza de tigres que jamás se van saciados de la sangre de las almas libres”* (pàg.2), també FERNÁNDEZ PELLICER: Un guerriller..., pàg.25-32. Josep ROBREÑO en deixà un testimoni en la seva obra: Numancia de Cataluña y libre poble de Porrera, Barcelona, 1822 (vegeu una transcripció a Lliure poble de Porrera, pàg.107-143. Vegeu també la Diana constitucional, política y mercantil, núm.51, de 28 de juliol de 1822, pàg.3, que parla de 1.200 reialistes.

<sup>431</sup> ANGUERA i MILÀ: Lliure..., pàg.79-103. Vegeu també J.M.R.: Memorias..., I, pàg.201-214.

<sup>432</sup> Proposició presentada a la sessió de 27 de maig de 1823, pàg.344 i aprovada en la sessió de 4 d'agost de 1823, pàg.417. Per tot el procés que s'allargà fins l'any 1855 vegeu ANGUERA i MILÀ: Lliure..., pàg.79-103.

<sup>433</sup> Oficis de l'ajuntament de Reus amb dates de 14, 15, i 16 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).



*Esta Villa antemural de Tarragona se halla amenazada por una división de tres a quatro mil facciosos; que de Falcet se han dexado caer sobre esta parte del campo; y no seria extraño que mañana, y tal vez esta misma noche sea embestida. Para su defensa tienen unos 125 hombres del ejército permanente, las milicias de Porrera y Falcet, y las de esta Villa que juntas formaran la fuerza de unos 1.200 hombres.*<sup>434</sup>

Haro parlava d'uns 3.600 facciosos que envoltaven Reus: 2.000 a la Selva del Camp, 800 a Maspujols i 800 a Riudoms<sup>435</sup>. Aquestes partides foren foragitades per la tropa i els miquelets els dies 17 i 18 de juliol<sup>436</sup>. Reus insistí en sol·licitar argumentant que “*si llegase a sucumbir esta villa, no duda de que su pérdida acarrearía ciertamente la de la Plaza de Tarragona, y entonces seria de toda esta provincia*”, i la presència de tropa “*en este país, aumentaría considerablemente el valor de estos esforzados Milicianos, arredraría los facciosos, obligaría a muchos pueblos a entrar en el orden y la causa pública adquiriría una mejora de la mayor trascendencia a todo el Distrito del mando de V.E.*” Un dels aspectes que preocupava més a l'ajuntament de Reus era la poca informació que rebien dels pobles veïns sobre els moviments de les partides reialistes, per exemple de l'ajuntament de Riudoms: “*es bastante extraño que aquella corporación no diese aviso alguno de la reunión de facciosos que expresa, en su pueblo la tarde de ayer, y lo haga ahora que ha presenciado que nuestras tropas se han batido con ellos; extrañeza que no hace mucho favor a los Individuos que lo componen*”<sup>437</sup>.

La situació era cada cop més crítica a mesura que s'apropava el final de juliol, i l'única forma de cobrar les contribucions era amb les sortides de la tropa, mentre prop de tres mil reialistes s'estaven a Alforja i un bon nombre d'ells, comandats per Miralles, s'aproparen fins a Maspujols on foren refusats pels milicians de Reus<sup>438</sup>. L'ajuntament oferí al Comandant d'armes 300 paisans armats per a la defensa de la ciutat, però al mateix temps el Comandant general sortia de Reus emportant-se la cavalleria, l'artilleria i tres-cents infants amb destí a Tortosa, Valls i Tarragona:

*“No puede quedarle ya la más leve duda de que se trata de dexar este punto abandonado a si mismo. Si tal era la intención de las autoridades de la Provincia, podían estas habernosla manifestado desde un principio, y las crecidas cantidades e infinitos sacrificios que esta Villa ha prodigado en general para sostener las libertades patrias, y las hubiese invertido única y exclusivamente en su provecho, se hubiese puesto en el más respetable estado de defensa, no necesitaría de fuerzas ajenas, ni estaría espuesta a que estas la desamparasen en los momentos más*

<sup>434</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus al Comandant Militar de Catalunya per mitjà del Comandant de la província de Tarragona Miguel de Haro, amb data de 15 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>435</sup> Diario de Barcelona, núm.203, de 22 de juliol de 1822, pàg.1.928.

<sup>436</sup> Part de Ferraz al Secretari d'Estat, Barcelona 21 de juliol de 1822 (AHM, S2ª D4ª, “GFVII”).

<sup>437</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 19 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>438</sup> Vegeu els oficis de l'ajuntament de Reus amb dates de 21, 24, 25, 26 i 27 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

*críticos en fuerza de una orden superior expedida a lo menos sin un conocimiento exacto del terrible conflicto en que se encuentra esta Villa.*<sup>439</sup>

La situació i, sobretot el sentiment de setge que patia i sentia Reus el podem comprovar en les disposicions dictades pel seu ajuntament manant que “*no permitan la extracción a naturales ni forasteros de esta Villa, sino en cantidad de media arroba los artículos de pan, arroz, pesca salada y demás comestibles, y de alpargatas un solo par.*”<sup>440</sup> Afegint, una setmana més tard, a finals de juliol que, “*en atención a que se estraen equipajes de esta Villa, con lo que se alarma al Pueblo y se abaten los ánimos de estos vecinos, lo que puede redundar en notorio perjuicio a la defensa en caso de vernos atacados por los Facciosos*”, es prohibia extreure qualsevol mena d’equipatges de la ciutat.

Finalment, el 26 de juliol els reialistes decidiren atacar Reus amb un poderós exèrcit d’entre tres mil i quatre mil homes, segons unes fonts, i d’uns mil dos-cents, segons altres. Els reialistes aconseguiren aproximar-se fins les mateixes portes de la ciutat i al Seminari, però foren rebutjats pels milicians i la tropa<sup>441</sup>. Antoni Pons relata els fets d’aquesta manera “*Los facciosos llegaron hasta las murallas de Reus*”, comandats per Miralles i amb la promesa que “*entrarian a Reus y al primero que entraria se le daría de gratificación un doblón de oro, y al mismo tiempo tendrían quatro días de saqueo*”<sup>442</sup>. La primera topada fou aturada pel regiment de Cantàbria i per la companyia de Miquelets, a continuació actuà la cavalleria, tots ells dirigits pel tinent coronel Agustí Coll, i això va donar temps a que es poguessin organitzar els ciutadans reusencs i poguessin foragitar els reialistes que perderen 34 homes (14 morts i 20 ferits). Continua Pons el seu relat dient que en la seva fugida “*se asociaron del gran cansancio de mucha agua, y comiendo porquerias de tomates, pimientos y demás frutos no maduros se pudieron una infinidad enfermos a los parages que los ocultaban, pero por espacio de siete u ocho horas morían como moscas al invierno*”<sup>443</sup>.

---

<sup>439</sup> Ofici de l’ajuntament de Reus amb data de 30 de juliol de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>440</sup> Actes municipals, 1821-1824, sessions de 27 i 31 de juliol i 2 d’agost de 1822, fol.243v-244v pels textos reproduïts (AHMR).

<sup>441</sup> Cartes del comandant militar de la província de Tarragona al comandant general militar amb data de 26 de juliol de 1822, que dona la xifra de 1.200 reialistes; i del comandant general militar al Secretari d’Estat i Guerra amb data de 18 de juliol de 1822, que dona la xifra de 3.000 a 4.000 reialistes (AHM, s2ª D4ª, “GCFVII”).

<sup>442</sup> ANGUERA: Antoni Pons..., pàg.71-75.

<sup>443</sup> Vegeu MORERA: Tarragona..., V, pàg.366-367, que assenyala que els reialistes, que serien uns 1.200, tingueren 14 morts i 20 ferits. Vegeu també el comunicat del comandant d’armes de Reus al general Haro amb data de 26 de juliol de 1822, reproduït en el ban de Francisco Ferraz de 30 de juliol, en que a més comunicava l’arribada a Catalunya de més tropes (reproduït també al Diario de Barcelona, núm.212 de 31 de juliol de 1822, pàg.2.020-2.021). Aquest fet ha estat confirmat per font reialistes, ja que molts dels familiars dels reialistes morts en aquesta acció reclamaren pensions al·legant que havien

Del que no hi ha dubte és de que l'atac fou refusat per l'aferrissada resistència que hi oposaren els seus habitants: *“del ardor patriótico de todo el Pueblo de Reus que al primer peligro presentó de Cinco a Seis mil paisanos armados en defensa de sus hogares y de las libertades de la Patria. [...] De modo que visto el espíritu de Reus en este día, considero que será necesario se reúnan todos los serviles para tomarla.”*

Des de la Diana constitucional de Reus s'exaltava la posició dels habitants d'aquesta ciutat:

*“Si una tercera parte de los pueblos de la antigua Cataluña estuviese animada del mismo entusiasmo por la causa de la libertad; si los pueblos que se han dejado arrastrar por el espíritu de la seducción y de fanatismo, hubiesen tenido media docena de ciudadanos tan virtuosos y resueltos a abandonarlo todo para asegurar los derechos que nos garantiza la Constitución, los Misas, los Romagosas, y demás gente de esta categoría ominosa a la felicidad pública de esta provincia, no hubiesen tenido valor para levantar sus cabezas malvadas, y los que se habían refugiado en Francia no habrían osado otra vez pisar un suelo digno de los hombres libres solamente. [...]. Si el pueblo de Sallent y de Sta. Coloma han resistido con valor toda la fuerza de los serviles y se han burlado de su impotente rabia, esta villa les opondrá una resistencia vigorosa capaz de consternar y desesperar a todas las bandas que andan por este hermoso país”<sup>444</sup>.*

I, uns dies més tard s'hi tornava a insistir, aquest cop comparant l'actitud de Reus amb la dels pobles del seu voltant:

*“El amor a la patria distinguió a los Griegos, el entusiasmo de gloria a los Romanos, el fanatismo religioso a los Arabes, y el odio a la esclavitud distingue a los entusiastas Reusenses, mayormente desde que una sangrienta y desastrosa guerra asola la antigua Cataluña. Reus, es en la actualidad uno de los pocos pueblos catalanes, que han jurado sostener las libertades patrias a fuer[za] de inauditos sacrificios. [...] Recordarán a los pueblos comarcanos, que cuando sus mayores violaron tan criminalmente los sagrados juramentos de vivir libres empuñando liberticidas armas para invadir y esclavizar nuestra industriosa patria, supimos levantar fuertes murallas escudando con ellas y sus 18 torres el vasto ámbito de nuestros numerosos hogares. Dirán que dos brillantes batallones de milicia voluntaria apenas dejaron los instrumentos mortíferos ni de día, ni de noche, volando impertérritos don[de] les llamaba el peligro, persiguiendo, arrollando las legiones serviles, y cambiando por meses consecutivos el mullido lecho con el duro suelo. [...]. Que más de tres mil valientes vecinos dotaron a Reus con sus armas y valor al primer grito de peligrar sus haciendas y libertades.”<sup>445</sup>*

Un Reus que es veia envoltat de facciosos que pretenien assaltar i saquejar la ciutat, la segona més important i més rica de Catalunya:

*“Ciudadanos, la sed inestinguible de las riquezas que están en esta villa hace osados a estos hombres que se divisan al rededor; el saqueo y la esperanza de la rapiña continúan el fanatismo y la ceguedad en que viven: perseverad constantes, no dacygais de ánimo, ellos o*

---

mort perquè els liberals reusencs havien contaminat les aigües, per exemple Ramon Solà de Juncosa morí *“después del ataque en las cercanías de Reus, por haber bebido de agua que los revolucionarios habían emvenenado”*, al Diario de Barcelona, de 18 d'octubre de 1825, pàg.2.195 (en trobat 10 casos d'aquests). Vegeu també la Diana constitucional, política y mercantil, núm.51, de 28 de juliol de 1822, pàg.3, que parla de 1.200 reialistes, dels quals en moriren 40.

<sup>444</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.59, de 16 d'agost de 1822, pàg.4.

<sup>445</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.64, de 27 d'agost de 1822, pàg.3.

*abrirán sus ojos o perecerán con los filos de vuestras espadas*<sup>446</sup>.

I, fins i tot es comparaven amb Tarragona:

*“¿Porque los espatriados de buen sentido se han refugiado dentro los muros de esta ecsaltadamente constitucional villa de Reus; i los indicados de ‘ser-viles’, sospechosos, o bien anfibios, se han guarecido en Tarragona para librarse de la piratería de los facciosos de sus pueblos?*

*¿Porque estos bandoleros y foragidos dan pase franco y seguro a los arrieros y revendedores que van a Tarragona para proveerse de comestibles y demás géneros que necesitan para su tráfico y consumo, permitiéndoles importar a dicha ciudad los que acarrean y conducen para aquel punto; siendo muy difícil y arriesgado operaciones para esta villa por los tragineros y demás viagantes que se ven comprometidos a cada paso, y amenazados con la vida por aquellos miserables facciosos, que tales consideraciones tienen con Tarragona?”*<sup>447</sup>.

La situació de Reus era força delicada, sobretot per l'aspecte econòmic ja que l'ajuntament es va veure obligat a realitzar grans despeses per a mantenir activa tant la Milícia Voluntària com les companyies de miquelets arreu del Baix Camp i del Priorat, com mostra el fet que a la caixa de l'ajuntament hi hagués 3.198 rals a començaments de juliol. A mitjan mes d'agost una columna de milícia i tropa sortí de Reus en direcció al Priorat per intentar acabar amb les partides reialistes que tombaven al seu aire per aquesta comarca<sup>448</sup>. A mitjan mes d'agost a Marmolets hi hagué una important topada entre uns 1.500 reialistes i una columna constitucional amb Milícia de Montblanc i Valls<sup>449</sup>. El paper de la Milícia fou clau per aturar els aixecaments reialistes i evitar que triomfessin:

*“La diputación, y la provincia toda está satisfecha de vuestro valor. Esto basta para confundir a los malvados, que armados contra la patria, huyen despavoridos a vuestra vista. Falta ahora que vuestra irreprehensible conducta convezca a los pueblos de su error, y de que no sois los enemigos de la Religión, y del trono. Libres así del fanatismo, que es el más poderoso y temible enemigo, os abrazarán como hermanos, y maldecirán a los autores de su obcecación, y desgracias.*

*Milicianos; el lema de Constitución o muerte, que os adorna, será nominal sin la obediencia a los gefes, sin la subordinación debida, sin el respeto a los templos, imágenes, y propiedades, y sin todas la cualidades de un español constitucional. Con estas antes que con las bayonetas se someterán los pueblos que bendiciendo vuestra memoria exclamarán: unos hombres tan valientes como virtuosos nos libraron de nuestro error y nos condujeron por la senda de la felicidad.”*<sup>450</sup>

Una situació agreujada pel fet que la Diputació de Tarragona també imposava contribucions extraordinàries per a fer front a les despeses de guerra, com la de 800.000 rals:

<sup>446</sup> Diana constitucional, política y mercantil, núm.72, de 15 de setembre de 1822, pàg.4.

<sup>447</sup> “Artículo comunicado”, signat per “El preguntón patriótico” dins Diana constitucional, política y mercantil, núm.71, de 13 de setembre de 1822, pàg.4.

<sup>448</sup> “Correspondencia con el Ministerio”, cartes de 16 i 17 d'agost de 1822.

<sup>449</sup> Diario de Barcelona, núm.237, de 26 d'agost de 1822, pàg.2.250.

<sup>450</sup> “Milicianos”, crida de la Diputació provincial de Tarragona amb data de 13 d'agost de 1822, publicada a la Diana constitucional, política y mercantil, núm.60 de 18 d'agost de 1822, pàg.3.

*“Las críticas circunstancias en que se halla esta provincia, y el derecho de los pueblos a ver dedicados sus sacrificios a la imprescindible subsistencia de las tropas que la defienden, ha obligado a esta Diputación a que a la exposición verbal del Sr. Comandante militar de esta provincia, adoptase medidas, que aunque interinas, conoce de absoluta necesidad, mientras que expuestas al Gobierno y Diputación Permanente de Cortes, espera su aprobación.”*<sup>451</sup>

L'ajuntament reusenc, atenent les *“las circunstancias extraordinarias en que se halla esta Villa amenazada de una invasión de los facciosos, y que por lo mismo es preciso acudir a medios extraordinarios”*, acordà de *“exigir un préstamo forzoso de seis mil duros reintegrables en la mejor y más pronta manera que se pueda, aplicable al pago del expresado tercio de contribución, del prest de la Milicia movable, y a los gastos de defensa de esta villa”*<sup>452</sup>. Però, com en altres impostos, la nova contribució es trobà amb el problema dels morosos, motiu pel qual l'ajuntament dictaminà un seguit de constreyniments<sup>453</sup>. Quelcom semblant va passar a Tarragona on l'ajuntament de Tarragona també es va veure obligat a demanar un préstec reintegrable de 100.000 rals *“a los pudientes de todas clases con proporción a sus facultades”*, per fer front a *“los apuros que se encontraban por no tener arbitrio de poder pagar mañana los trabajadores de la carretera, estando el Ejército también reclamando dinero”*<sup>454</sup>, i per fer front a les demandes de la Diputació. Tot plegat comportà constreyniments del Cap polític vers l'ajuntament i d'aquest vers els veïns, fins el punt que el Cap polític multà l'ajuntament amb 10.000 rals de propis<sup>455</sup>. No és gens estrany doncs que la Milícia dedicés una part important dels seus esforços a cobrar les contribucions

---

<sup>451</sup> Actes municipals, 1821-1824, sessions de 5, 12, i 15 de juliol de 1822, fol.238 i 240 pels textos reproduïts (AHMR). Vegeu la circular de la Diputació Provincial, amb data de 4 de juliol de 1822, justificant la necessitat d'aquesta contribució a l'Annex VIII.6 (Acuerdos, 1822-II, vol.28, doc.444).

<sup>452</sup> El 2 de juliol el Cap polític comunicava a l'ajuntament de Tarragona que les Corts havien desestimat la proposta de l'ajuntament de Barcelona per tal que l'Hisenda pública es fes càrrec de les despeses ocasionades per les sortides de la Milícia en persecució de facciosos, i que ha més havien decidit que *“atendiendo a la actual escasez de fondos, [...] que la cantidad de cinco reales diarios que sin otro auxilio se considera a cada miliciano que sale a servir fuera del término de su pueblo, se reduzca en las actuales circunstancias al prest integro del soldado con las raciones y alojamientos correspondientes debiendo cargarse este gasto al imprevisto general”* (Reial Ordre de 23 de juny).

<sup>453</sup> Actes municipals, 1821-1824, sessions de 17, 22, i 25 de juliol de 1822 (AHMR).

<sup>454</sup> Acuerdos, 1822-II, vol.28, sessions de 12 i 13 de juliol, fol.188-194, i doc.393 (AHMT). Vegeu l'exposició de la Diputació de Tarragona a les corts assenyalant que havien armat diferents cossos de la Milícia Mòbil i havien tingut grans despeses per al seu funcionament (DSC, ext.1822-1823, t.II, pàg.1.073, sessió 79, de 20 de desembre).

<sup>455</sup> La disputa entre l'ajuntament i la Diputació de Tarragona arribà fins el punt que l'ajuntament publicà un imprès on detallava totes les gestions fetes per cobrir l'emprestit de 5.000 duros i que es publicà com a “Suplemento” al Diario de Tarragona de l'11 de setembre de 1822, amb el títol de *“Dictamen de la Comisión de Hacienda municipal presentado al M.I. Ayuntamiento constitucional de Tarragona el día 31 de Agosto de 1822”* (Vegeu Acuerdos, 1822-II, vol.28, sessions d'1, 6, 20 i 29 d'agost i 10 de setembre, i doc.484 i 553, AHMT).

dels pobles del voltant: “salió la división de Reus que constaba de mil hombres y se fueron para Falcet a hacer pagar las contribuciones en aquellos pueblos”<sup>456</sup>.

A començaments d'agost semblava que la preocupació per un atac a Reus havia passat, però el que continuà foren els greus problemes econòmics ocasionats per l'armament general (MNV, reglamentària i paisans) i la fortificació de la ciutat. A més, la Diputació es dirigí a l'ajuntament de Reus a començaments d'agost en termes molt durs:

*“Al ver la Diputación la infructuosidad de sus medidas, siente tener que tomarlas con el Ayuntamiento de un pueblo que ha considerado siempre como un firme baluarte de la Libertad e Independencia Nacional. Obligada a atender a toda la Provincia, y más a la manutención de la Milicia Movable, cuyo descontento por su falta podría atraer fatales consecuencias, se ve en la dura precisión de removerla de este punto, ya que por no ocuparse en la recaudación de los cupos asignados a los pueblos, ni haberla procurado V.S. la subsistencia necesaria como lo había dispuesto S.E. vería desaparecer una fuerza capaz de librarla de los ataques de los facciosos”<sup>457</sup>*

La Diputació exigia que l'ajuntament pagués a la Milícia Mòbil estacionada a la ciutat i el terç de contribució; per la seva banda l'ajuntament deia que si bé hi estaven d'acord, sempre havien estat partidaris de que “la milicia movable pase a los pueblos a auxiliar al cobrador de la contribución señalada para la manutención de la misma”. Per fer front a aquestes demandes l'ajuntament decidí de cobrar tres terços més de contribució (un per pagar el terç de la contribució ordinària vençut, un altre per pagar la Milícia Mòbil, i un altre per les despeses de fortificació), tot i que s'acabà demanant un avançament als hisendats<sup>458</sup>.

Al mateix temps, el setge reialista i la impunitat que aquests semblaven tenir ja que aconseguiren adquirir medicines pel seu hospital de Guissona i altres béns i escampar “*impresos subversivos*” per la ciutat, havia aguditzat les tensions polítiques dins la ciutat que provocaren la destitució del Comandant d'armes, tinent coronel Agustí Coll<sup>459</sup>. També es produïen sovint enfrontaments entre els sectors radicals i els titllats d'absolutistes, per exemple entre la Milícia mòbil i la comunitat de carmelites<sup>460</sup>; entre la MNV i alguns rectors, com denunciaven els veïns de Vilallonga per l'atac al seu rector:

*“Entrando con bayoneta calada se dirigieron a la casa del R. Cura Párroco, modelo de virtud y Política, llevándosele cuanto dinero tenia, registraronsele cómodas y demás de la casa y amenazándole de atarle y llevárselo, atropellando a otras personas del Pueblo, exigiendo a otras dinero, a otras arrancando los Pendientes de las orejas, a otras quitando los Pañuelos y otros excesos que pusieron a este vecindario en una suma agitación y a esclamar a este Ayuntamiento de*

<sup>456</sup> ANGUERA: Antoni Pons..., pàg.73-74.

<sup>457</sup> Actes municipals, 1821-1824, sessions de 8 d'agost i 1, 5 i 30 de setembre de 1822, fol.245v pel text reproduït (AHMR).

<sup>458</sup> Vegeu els oficis de l'ajuntament de Reus amb dates de 3, 15, i 22 de juliol i 6 i 9 de setembre de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>459</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 21 d'octubre de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>460</sup> Actes municipals, 1821-1824, sessions de 27 d'agost i 17 d'octubre de 1822, i oficis de l'ajuntament de Reus amb dates de 18, 23 i 27 d'agost de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

*que le servia el hacer todo sacrificio para verificar los pagos sin demora si así habian de verse atropellados.*<sup>461</sup>

De fet els eclesiàstics es convertiren en l'objectiu predilecte dels atacs del milicians, al torn que aquells no s'estaven de capitanejar alguna partida com el rector Jover que voltava per l'Alcover a finals d'any, o de fer propaganda reialista, directament o indirecta, com deixava clar una denúncia contra el prior parroquial de Reus:

*“El P. Francisco que predica el actual novenario de difuntos en la Iglesia parroquial usa en sus sermones expresiones que si bien no son directamente y a las claras contrarias al sistema constitucional, son quizás más dañosas por la ambigüedad con que están concebidas, y con que prestan un campo dilatado a la imaginación de los agentes exaltados ya por desgracia por las especies alarmantes que en todas partes esparcen ciertos sacerdotes indignos del sagrado Ministerio que ejercen.”*<sup>462</sup>

També algunes cases de pagès i masies dels pobles del voltant de Reus patiren atacs dels milicians i la tropa que els acusaven de protegir als reialistes, tal i com denunciaren per exemple alguns pagesos del Maset (terme de Reus) a l'ajuntament: *“la partida de tropa y milicia movible que hoy ha pasado a Castellvell han entrado a saquear algunas de las dichas casas”*<sup>463</sup>.

La Diputació de Tarragona a finals de juliol constatà que si bé alguns reialistes s'havien acollit a l'indult, darrerament *“les ha sacado [de sus casas] el ofrecimiento del saqueo de casas y poblaciones enteras, engrosando de este modo las columnas de ladrones y asesinos”*, ja que l'objectiu del reialistes *“es agotar a los leales ciudadanos los recursos de oponerles resistencia, abandonarlos cuando no a la ecsasperación, a una fria indiferencia”*. Per tot plegat, la Diputació publicà un ban fent carregar les despeses i indemnitzacions pels mal fet pels reialistes sobre els pobles, així s'imposava una multa per reialista que tingués cada poble, i si el nombre era superior a deu el poble hauria d'aportar dos homes a l'exèrcit (art.1 i 2), *“siempre y cuando una partida de facciosos se presentare en un pueblo, y saquearen una o más casas de patriotas, serán estos, y sus familias indemnizados a costa del mismo vecindario”* (art.3, 4, 5 i 6), al poble que toqués a somatén se li prendrien les campanes (art.7), i a tot poble d'on o a on matessin un patriota o milicià se'ls obligaria a pagar una indemnització de cent lliures (art.8)<sup>464</sup>.

<sup>461</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 31 d'octubre de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>462</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 5 de novembre de 1822. Vegeu també l'ofici d'11 de gener de 1823 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>463</sup> Ofici de l'ajuntament de Reus amb data de 19 d'agost de 1822 (AHMR, lligall 2.7.2.2).

<sup>464</sup> “Diputación Provincial de Tarragona”, 20 de juliol de 1822 (AHMBP, lligall 83).

A començaments d'agost, els reialistes havien aconseguit de mantenir al voltant de tres mil homes més o menys armats a Catalunya meridional, i formar una mena de Junta reialista del Camp de Tarragona i Priorat que segons la seva pròpia versió controlava una vuitantena de pobles d'aquestes comarques a més d'algunes del Baix Ebre i Conca de Barberà. Aquesta Junta que s'instal·là a Cornudella nomenà com a cap militar Bartolomé Talam que intentà de donar una mica d'organització a les tropes reialistes “*enseñando el egercicio por mañana y tarde*”, tot i les mancances d'armament: “*sin más armas que rotas e inútiles escopetas, sin más pólvora que el desecho de pocos cazadores, sin más balas que las de hierro de los balcones*”<sup>465</sup>. Les tropes comandades per Talam van mantenir importants enfrontaments amb l'exèrcit i la Milícia: el mes de juliol: a Porrera (dia 11), Maspujols (18), Borges del Camp (24) i Reus (26), i el mes d'agost a Alforja (dia 15), Borges del Camp (24 i 25) i Roca Roja (29), així com la segona meitat d'agost i la primera de setembre pel Priorat<sup>466</sup>. A finals d'agost sortia una expedició des de Reus comandada per Francesc Bonet cap a Falset per a intentar foragitar els reialistes del Priorat i Ribera d'Ebre, però foren derrotats per la nombrosa columna reialista comandada per Montagut, Miralles i Romagosa a començaments de setembre i hagueren de tornar a Reus, amb una gran pèrdua<sup>467</sup>. Més èxit tingué, a mitjan mes de setembre, un moviment combinat de la tropa de Tortosa i de Castelló vers Xerta que actuava com a reraguarda de les partides de Chambó i Rambla, i que anà acompanyada d'una depuració de reialistes a Tortosa, bàsicament religiosos, funcionaris i hisendats<sup>468</sup>.

La Diputació de Tarragona, per tal de poder afrontar la situació i evitar la contínua sortida de tropes i cabdals de la província, formà el 4 de juliol una comissió d'Intendència encarregada de recollir impostos i amb ells “*proporcionar a los beneméritos defensores de la libertad todos los ausilios de que carecian*”. També proposava la Diputació de Tarragona de formar companyies de miquelets per Partits a càrrec dels ajuntaments:

*“En unión con el Gobierno ha resuelto armar en esta provincia unas compañías de milicia movable, que no tendrá más objeto que el de perseguir malhechores, y a todos cuantos se presenten enemigos de esta patria generosa que les dio el ser. A más del referido tendrá esta milicia otro objeto como es el de proteger las personas y propiedades, cooperar para la*

<sup>465</sup> RELACION de los méritos y servicios del Brigadier Don Bartolomé Talam, Madrid, 1826 (dins el seu expedient personal a l'AHM-S, S1°D1°, lligall T-64).

<sup>466</sup> Vegeu VINAIXA: La postguerra..., pàg.159-173.

<sup>467</sup> VINAIXA: La postguerra..., pàg.159-163.

<sup>468</sup> Informació a la Gaceta de Madrid de 2 i 4 d'octubre de 1822, i a la Diana Constitucional, política y mercantil, núm.71, de 13 de setembre de 1822.



*tranquilidad y sosiego de los pueblos, y finalmente la de afianzar nuestras libertades públicas. Pero como esta fuerza protectora debe ser mantenida por la misma Provincia; espera la Diputación que los pueblos se presentarán gustosos para contribuir a sostener una fuerza que se compondrá de sus hijos que ofrecen sus pechos generosos para afianzar la seguridad, las libertades públicas y la protección que deben a sus Padres.”<sup>469</sup>*

Aquesta decisió fou criticada per l'Intendent de Barcelona, l'únic que existia i que centralitzava totes les recaptacions de contribucions, i pel ministeri (13 i 17 d'agost). La Diputació justificava la seva decisió en les necessitats urgents de la província:

*“En vano clamaba la provincia toda por un justo alivio, porque circunscrita la Diputación a la esfera de sus atribuciones, y sin Intendentes esta Provincia, veía al honrado oficial desatendido, el bravo soldado cual mercenario vil, comiendo al fiado, a los gefes de la guarnición ecsasperados, a los bizarros batallones que el patriotismo de estos habitantes estrajo de las Baleares, reducidos a la indigencia, a la heroica milicia voluntaria prestarse sin socorro a toda fatiga, y sacrificio como lo está haciendo en esta Plaza, y a toda la fuerza armada en fin hecha el juguete de una distribución desordenada, y como preparándola para que tomase su parte en la trama escandalosa del 6 y 7 de Julio. La Diputación sentía con los gefes zelosos, el abandono de los bravos defensores de la libertad que no podían ir a disipar las gavillas de facciosos por falta de recursos, y solo prometerse en pago de sus fatigas, y fidelidad, la privación del necesario alimento.*

*Llegó en esto el 4 de Julio, al que había precedido la extracción de tropas dela Provincia dispuesta por el General Porras, su orden de no distribuir un solo cartucho a la milicia voluntaria, y la disposición de todos los caudales de la Provincia para fuera de ella por el Intendente de Barcelona que había mandado cesar a todos los subdelegados. Recelosa la Diputación, y preveiendo las ocurrencias del 6 y 7 de Julio se preparó a resistir la ruina de la patria, acordando medidas que si bien escedían sus atribuciones, habrían frustrado toda tentativa, y hecho conocer que bastaba el que una sola voz hubiesen jurado Constitución o muerte los habitantes y defensores de los pueblos no invadidos por los facciosos. [...].*

*Libre de facciosos la Provincia, espédita la recaudación de contribuciones, sin la dificultad que presentan los pueblos saqueados o invadidos, sin más tropas que la escasa guarnición de esta Plaza y Tortosa, se veían estas condenadas a un atraso continuo. Manda el Intendente, el cese de sus subdelegados, reducense a trece los pueblos libres de la Provincia, dismuyanse los ingresos de aduanas, aumentase el número de tropas, instálese la comisión de Intendencia, suspendese la extracción de caudales fuera la Provincia, y el egército queda pagado, y todas las atenciones Provinciales cubiertas. He aquí el efecto de haber traspasado sus facultades la Diputación provincial de Tarragona, este es el delito que se le imputa, y que presenta al juicio imparcial de la España y de la Europa entera, delito de que hace alarde, si lo puede ser, la salvación de su Provincia que con la de la Patria, es y será su ley suprema.”<sup>470</sup>*

---

<sup>469</sup> Circular de la Diputació de Tarragona amb data de 4 de juliol de 1822. Vegeu la reproducció sencera a l'Annex VIII.6.

<sup>470</sup> Tota la informació a “Diputación provincial de Tarragona”, imprès amb data de 25 d'agost de 1822, en el qual la Diputació de Tarragona justifica la seva actuació al respecte.